

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Turvaton tapaamisoikeus

Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun hovioikeuksien ratkaisukäytännössä

OT00BD84 Perus- ja ihmisoikeudet lainsäädäntö- ja oikeuskäytännössä

Pro gradu -tutkielma

Laatija:

Sara Ylimäki

25.4.2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Oikeustiede

Tekijä: Sara Ylimäki

Otsikko: Turvaton tapaamisoikeus: Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun hovioikeuksien ratkaisukäytännössä

Ohjaaja: Veli-Pekka Viljanen

Sivumäärä: XVI + 64 sivua

Päivämäärä: 25.4.2026

Useat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja kansalliset säädökset takaavat lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun ja sen, että tämä väkivalta otetaan huomioon esimerkiksi lapsen tapaamisoikeudesta päätettäessä. Tässä tutkielmassa hahmottelen ne oikeudelliset kriteerit, jotka tämä lapsen oikeuteen väkivallalta suojeluun, tapaamisoikeuteen ja lapsen etuun liittyvä oikeudellinen kehys lapsen oikeudelle väkivallalta suojeluun asettaa. Tutkielmassa tarkastelen oikeudellisten kriteerien tarkempia täyttymisen ehtoja ja lopulta sitä, kuinka nämä kriteerit kansallisissa hovioikeusratkaisuissa toteutuvat. Tutkielman tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen kuva lapsen oikeudesta väkivallalta suojeluun ja sen toteutumisesta sekä teoriassa että käytännössä.

Tutkielmassa käytän lainopillista metodia, mutta tutkielma on myös rajatuissa määrin yhteyshakuinen eli muihin oikeuden- ja tieteenaloihin avautuva. Lapsi- ja ihmisoikeudellisten periaatteiden rinnalla tutkielmassa huomioidaan esimerkiksi perheoikeudellinen lähestymistapa sekä hyödynnetään varsinaisen lainopin ulkopuolisia lähteitä kuten lääketieteellistä kirjallisuutta. Tutkielma on de lege lata -tyyppinen, mutta sisältää myös de lege ferenda -tyyppisiä pidettäviä tulkintakannanottoja erityisesti tutkielman johtopäätöksissä.

Tutkielmassani paikannan viisi kriteeriä, joiden avulla lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista ja samalla koko ratkaisun oikeellisuutta ja lapsen edun mukaisuutta voidaan arvioida käytännössä: 1) lapseen kohdistuva väkivalta on huomioitu, 2) lapseen kohdistuvan tulevan väkivallan uhkaa on arvioitu, 3) väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin on huomioitu, 4) lapsen mielipide tai suhtautuminen on huomioitu ja 5) tapaamisoikeuden rajoitus on oikeasuhtainen ottaen huomioon lapsen oikeuden vanhempiinsa.

Arvioitaessa näitä kriteerejä kansallisen hovioikeuskäytännön valossa havaitaan, että kaikki kriteerit toteutuvat erittäin vaihtelevasti, eikä lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun siten voida kansallisessa oikeuskäytännössä pitää toteutuneena. Tutkielman lopputulosten perusteella suositan, että lapsen suojeluun väkivallalta suhtauduttaisiin nykyisen normikehikon mahdollistamalla tavalla oikeusperusteisesti eikä nykyisen tulkinnan tavoin hyvinvointiperusteisesti. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun parempi toteutuminen ei edellytä esimerkiksi uutta ennakkopäätöstä, vaan jokainen oikeusaste, tuomioistuin ja tuomari voi edistää lapsen oikeuksien entistä parempaa toteutumista jo nyt.

Avainsanat: ihmisoikeudet, ihmisoikeusvelvoitteet, lapsen etu, lapsen oikeudet, lapsioikeus, perheväkivalta, tapaamisoikeus, väkivalta

Sisällys

Turvaton tapaamisoikeus	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	XVI
1 Johdanto	1
1.1 Tavoille opettamista vai ihmisoikeusloukkaus?	1
1.2 Tutkimuskysymykset, näkökulma ja lähdeaineisto	3
1.3 Tutkimusmetodi, rajaukset ja tutkielman rakenne	6
2 Oikeudellinen kehys lapsen oikeuksille.....	9
2.1 Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun.....	9
2.2 Tapaamisoikeus ja lapsen oikeus vanhempiinsa	13
2.3 Lapsen etu ratkaisuperusteena.....	18
3 Kriteerit lapsen suojelemiseksi	23
3.1 Kriteerit 1 ja 2: laaja väkivaltakäsitys ja väkivallan uhka	23
3.2 Kriteerit 3 ja 4: lapsen kehitys, hyvinvointi ja mielipide	28
3.3 Kriteeri 5: rajoituksen oikeasuhtaisuus.....	32
4 Väkivallalta suojelun toteutuminen käytännössä	37
4.1 Ratkaisujen valinnasta ja käsittelystä.....	37
4.2 Hyväksymätöntä vai riittämätöntä väkivaltaa?	39
4.3 Subjekttiivisen kokemuksen liiallinen tai liian vähäinen painoarvo	44
4.4 Periaatteiden korostuminen vaakakupin kääntäjänä.....	50
5 Johtopäätökset	60

Lähteet

Kirjallisuus

- Aaltonen, Anna-Kaisa: Lapsioikeus ja lapsen oikeus tuomioistuimessa: lapsen huolto, tapaamisoikeus ja elatus. Edita Publishing Oy 2020.
- Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. Werner Söderström Osakeyhtiö 1988.
- Alexy, Robert: Theorie der Grundrechte. Suhrkamp 1986.
- Alexy, Robert: The Argument from Injustice. Oxford University Press 2002.
- Alexy, Robert: On Balancing and Subsumption. A Structural Comparison. Ratio Juris 4/2003, s. 433–449.
- Alston, Philip: The best interest principle: Towards a reconciliation of culture and human rights. International Journal of law, policy and the family 8(1) 1994, s. 1–25.
- Auvinen, Maija: Huoltoriidat tuomioistuimissa. Sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2006.
- Bildjuschkin, Katriina – Ewalds, Helena – Hietämäki, Johanna – Kettunen, Hanna – Koivula, Tanja – Mäkelä, Jukka – Nipuli, Suvi – October, Martta – Peltonen, Joonas – Siukola, Reetta: Väkivaltakäsitteiden sanasto. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) 2019.
- Cantwell, Nigel: Are 'Best Interests' a Pillar or a Problem for Implementing the Human Rights of Children? Teoksessa Liefwaard, Ton – Sloth-Nielsen, Julia: The United Nations Convention on the Rights of the Child: Taking Stock after 25 Years and Looking Ahead. Brill 2017, s. 61–72.
- Cecil, Charlotte A.M – Viding, Essi – Fearon, Pasco – Glaser, Danya – McCrory, Eamon J.: Distinguishing the mental health impact of childhood abuse and neglect. Child Abuse & Neglect (63) 2017, s. 106–119.
- Choudhry, Shazia – Herring, Jonathan: European Human Rights and Family Law. Hart Publishing 2010.
- Doek, Jaap E. – Svevo-Cianci Kimberly: The Child's Right to Freedom from Violence: The UN Convention on the Rights of the Child and UNCRC General Comment 13. Teoksessa Conte, John R. (toim.): Child Abuse and Neglect Worldwide. Bloomsbury Publishing 2014, s. 205–233.

- Dworkin, Ronald: Taking rights seriously. Bloomsbury 2013.
- Ervasti, Kaijus – Nylund, Anna: Konfliktinratkaisu ja sovittelu. Edita 2014.
- Fenton-Glynn, Claire: Children and the European Court of Human Rights. Oxford University Press 2021.
- Ferguson, Lucinda: Not merely rights for children but children's rights: The theory gap and the assumption of the importance of children's rights. *International Journal of Children's Rights* 21(2) 2013, s. 177–208.
- Fortin, Jane: Accommodating children's rights in a post Human Rights Act era. *Modern Law Review* 69(3) 2006, s. 299–326.
- Fortin, Jane: Children's Rights and the Developing Law. Third edition. Cambridge University Press 2009.
- Freeman, Michael: Children are unbeatable. *Children & Society* 1999, s. 130–141.
- Freeman, Michael: The Future of Children's Rights. *Children & Society* (14) 2000, s. 277–293.
- Freeman, Michael: Why It Remains Important to Take Children's Rights Seriously. *International Journal of Children's Rights* 2007, s. 5–23. (Freeman 2007a)
- Freeman, Michael: Article 3. The Best Interests of the Child. Teoksessa Alen, André – Lanotte, Johan Vande – Verhellen, Eugeen – Ang, Fiona – Berghmans, Eva – Verheyde, Mieke (toim.): *Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Martinus Nijhoff Publishers 2007. (Freeman 2007b)
- Freeman, Michael: Taking Children's Human Rights Seriously. Teoksessa Todres, Jonathan – King, Shani M. (toim.): *The Oxford Handbook of Children's Rights Law*. Oxford University Press 2020, s. 49–69.
- Gerards, Janneke: General principles of the European Convention on Human Rights. 2nd edition. Cambridge University Press 2023.
- Gottberg, Eva: Lapsen ja muualla asuvan vanhemman henkilökohtaisen suhteen sääntelystä. *Defensor Legis* 2007, s. 155–170.
- Habermas, Jürgen: *Between Facts and Norms*. MIT Press 1996.
- Hakalehto-Wainio, Suvianna: Lasten oikeudet lapsen oikeuksien sopimuksessa. *Defensor Legis* 4/2011, s. 510–525.
- Hakalehto-Wainio, Suvianna: Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa Hakalehto-Wainio, Suvianna – Nieminen, Liisa (toim.): *Lapsioikeus murroksessa*. Lakimiesliiton kustannus 2013, s. 17–52.

- Hakalehto, Suvianna: Lapsen edun arviointi korkeimman oikeuden perheoikeudellisissa ratkaisuisissa. Defensor Legis 3/2016.
- Hakalehto, Suvianna: Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent 2018.
- Hakalehto, Suvianna: Lapsen oikeuksien sopimus korkeimman oikeuden ratkaisuisissa. Defensor Legis 3/2021.
- Hakalehto, Suvianna – Toivonen, Virve: Johdatus lapsen oikeuksiin perheessä. Teoksessa Hakalehto, Suvianna – Toivonen, Virve (toim.): Lapsen oikeudet perheessä. Kauppakamari 2021, s. 20–69.
- Hakalehto, Suvianna: Lapsioikeuden perusteet. 2., uudistettu painos. Alma Insights 2025.
- Hanson, Karl – Lundy, Laura: Does Exactly What It Says on the Tin? A Critical Analysis and Alternative Conceptualisation of the So-called “General Principles” of the Convention on the Rights of the Child. *International Journal of Children’s Rights* 25(2) 2017, s. 285–306.
- Haugli, Trude: Bosted og samlet foreldrekontakt – betyr størst og mest det samme som best? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2011, s. 38–55.
- Hautanen, Teija: Väkivalta ja huoltoriidat. Tampereen yliopistopaino Oy 2010.
- Hautanen, Teija: Vain vanhempien parisuhdeasia? Väkivallan arviointi huoltoriidoissa. Teoksessa Niemi, Johanna – Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi: Sukupuolistunut väkivalta: oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Vastapaino 2017, s. 121–137.
- Heinonen, Anna – Ellonen, Noora: ‘Crime or not?’ – Police officers’ perceptions of disciplinary violence, its criminalisation and its investigation. *Policing and society* 26(5) 2016, s. 503–521.
- Helin, Markku: Perheoikeus – nykynäkymiä ja tulevaisuudenkuvia. *Lakimies* 1996, s. 983–1002.
- Herring, Jonathan: *Family Law*. 5th edition. Pearson Education Limited 2011.
- Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen laitoksen julkaisuja (17) 2011.
- Hokkanen, Tiina: Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteistyövanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylän yliopisto 2005.

- Holmi, Laura – Kuokkanen, Julia (toim.): Älä huuda, älä retuuta! Suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2025. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 3/2025.
- Huovila, Mika: Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa. Teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikostuomion perusteleminen. Helsingin hovioikeus 2005.
- Kainulainen, Heini – Rantala, Marjo: Pari- ja lähisuhdeväkivalta käräjäoikeuskäytännössä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2025.
- Kangas, Urpo: Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Alma Talent 2023.
- Kaakinen, Markus – Haapakangas, Kimmo – Raeste, Anna, Suonpää, Karoliina: Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta rikos- ja pakkokeinotilastossa sekä Nuorisoriikollisuuskyselyssä. Teoksessa Korpilahti, Ulla – Malja, Marjo, Junkala, Alisa (toim.): Väkivallaton lapsuus – Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:13, s. 20–30.
- Kervinen, Elina – Seppänen, Elli: Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2026–2033. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:12.
- Kilkelly, Ursula: *The Child and the European Convention on Human Rights*. Ashgate 1999.
- Kilkelly, Ursula: *The Bet of Both Worlds for Children’s Rights? Interpreting the European Convention on Human Rights in the Light of the UN Convention on the Rights of the Child*. *Human Rights Quarterly* 23(2) 2001, s. 308–326.
- Koulu, Sanna: Valvotut ja tuetut tapaamiset – kenen oikeus, kenen velvollisuus? Teoksessa Hakalehto-Wainio, Suvianna – Nieminen, Liisa (toim.): *Lapsioikeus murroksessa*. Lakimiesliiton kustannus 2013, s. 125–154.
- Koulu, Sanna: *Lapsen huolto- ja tapaamissopimukset. Oikeuden rakenteet ja sopivat perheet*. Lakimiesliiton Kustannus 2014.
- Koulu, Sanna: *Lapsenhuoltolain uudistus ja ymmärrys perheestä*. *Janus* 2019, s. 413–421. (Koulu 2019a).
- Koulu, Sanna: *Children’s Right to Family Life in Finland: a Constitutional Right or a Side Effect of the “Normal Family”*. Teoksessa Haugli, Trude – Nylund, Anna – Sigurdsen, Randi – Bendiksen, Lena (toim.): *Children’s Constitutional Rights in the Nordic Countries*. Brill/Niljhoff 2019, s. 338–356. (Koulu 2019b).

- Koulu, Sanna: Kansallinen lapsistrategia ja moderni perheoikeus. Defensor Legis 2021, s. 653–660.
- Koskelo, Pauliine: Perusoikeusjärjestelmän ongelmakohtia kansallisen lainkäyttäjän näkökulmasta. Teoksessa Heinonen, Tuuli – Lavapuro, Juha (toim.): Oikeuskulttuurin eurooppalaistuminen. Suomalainen lakimiesyhdistys 2012.
- Laajasalo, Taina – Muukkonen, Tiina – Kalmari, Hanne – Korpilahti, Ulla: Henkinen ja fyysinen väkivalta perheessä ja lapsi- ja perhepalveluiden näkökulmasta. Teoksessa Korpilahti, Ulla – Malja, Marjo – Junkala, Alisa (toim.): Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä vuosille 2026–2033. Sosiaali- ja terveysministeriö 2025, s. 88–97.
- Lavapuro, Juha: Perusoikeusargumentaation kontrolloitavuudesta. Teoksessa Heinonen, Tuuli – Lavapuro, Juha (toim.): Oikeuskulttuurin eurooppalaistuminen. Suomalainen lakimiesyhdistys 2012, s. 143–177.
- Lavapuro, Juha: Kotimaiset tuomioistuimet. Teoksessa Koivurova, Timo – Pirjatanniemi, Elina (toim.): Ihmisoikeuksien käsikirja. Tietosanoma 2013, s. 463–485.
- Leskinen, Minni: De lege ferenda -tutkimuksesta metodina ja tieteenä. Lakimies 7–8/2020, s. 1158–1185.
- Linnanmäki, Kirsikka: Lapsen etu huoltoriidan tuomioistuinsovittelussa: Lapsioikeutta, sovitteluteoriaa ja empiriaa yhdistävä tutkimus. Alma Talent 2019.
- Linnanmäki, Kirsikka: Uudistunut lapsenhuoltolaki. Alma Talent 2020.
- Mahkonen, Sami: Lapsen ikä. Lakimies 6–7/2001, s. 990–1001.
- Malja, Marjo – October, Martta: Lanzaroten sopimus. Kansallinen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.
- Mattila, Terhi. Huoltoriidat ja perheväkivalta. Teoksessa Mikkola, Tuulikki – Konttinen, Essi (toim.): Lapsen asema kansainvälistyvässä maailmassa. Helsingin hovioikeus 2013, s. 101–130.
- Margolin, Gayla – Gorbis Elana B.: The Effects of Family and Community Violence on Children. Annual review of psychology 51(1) 2000, s. 445–479.
- McLaughlin, Katie A. – Koenen, Karestan C. – Hill, Eric D. – Petukhova, Maria – Sampson, Nancy A. – Zaslavsky, Alan M. – Kessler, Ronald C.: Trauma Exposure and Posttraumatic Stress Disorder in a National Sample of

- Adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 52(8) 2013, s. 815–830.
- McQuiugg, Ronagh J. A.: *International human rights law and domestic violence : the effectiveness of international human rights law*. 1st edition. Routledge 2011.
- Nieminen, Anniina: *Perus- ja ihmisoikeudet huoltajuusasioissa*. Teoksessa Mikkola, Tuulikki – Konttinen, Essi (toim.): *Lapsen asema kansainvälistyvässä maailmassa*. Helsingin hovioikeuden julkaisuja 2013, s. 131–154. (Nieminen A. 2013).
- Nieminen, Liisa: *Lasten perus- ja ihmisoikeussuojan ajankohtaisia ongelmia*. *Lakimies* 2004, s. 591–621.
- Nieminen, Liisa: *Lapsuudesta vanhuuteen. Perus- ja ihmisoikeuksien merkitys eri ikävaiheissa*. Edita Publishing Oy 2006.
- Nieminen, Liisa: *Perus- ja ihmisoikeudet ja perhe*. Talentum 2013. (Nieminen L. 2013).
- Nieminen, Liisa: *Ristiriitainen soft law – liian paljon vai liian vähän soft law'ta?* *Lakimies* 7–8/2020, s. 1081–1103.
- Nikkola, Eeva – Korkman, Julia: *Milloin tulisi epäillä lapsen kohdistunutta pahoinpitelyä?* *Suomen Lääkäriliitto* 2017, s. 1788–1790.
- Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin: *Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen perusoikeusjärjestelmä*. Teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Lavapuro, Juha – Länsineva, Pekka – Manninen, Sami – Ojanen, Tuomas – Pellonpää, Matti – Rosas, Allan – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Vihervuori, Pekka – Viljanen, Veli-Pekka: *Perusoikeudet*. 2. painos. WSOYpro Helsinki 2011, s. 171–196.
- Oranen, Mikko: *Lapsi ja perheväkivalta*. Teoksessa Söderholm, Annlis – Halila, Ritva – Kivitie-Kallio, Satu – Mertsola, Jussi – Niemi, Sirkku (toim.): *Lapsen kaltoinkohtelu*. *Duodecim* 2004, s. 128–152.
- Pajulammi, Henna: *Lapsi, oikeus ja osallisuus*. Talentum 2014.
- Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti: *Euroopan ihmisoikeussopimus*. 7., uudistettu painos. Alma Insights 2026.
- Pöyhönen, Juha: *Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu*. Vammala 1988.
- Rodham, Hillary: *Children under the law*. *Harvard Educational Review* 1973, s. 487–514.

- Sacotte, Kaitlyn – Tomlin, Brandon – Judkins, Allison – Brunelli, Luca: *The Evolution of Global Child Rights: Protecting the Vulnerable*. Springer 2023.
- Salzman, Kasey – Holden, George – Holahan, Charles: *The psychobiology of children exposed to marital violence*. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology* 33(1) 2005, s. 129–139.
- Savolainen, Matti: *Lapsen huolto- ja tapaamisoikeus*. Suomen lakimiesliiton kustannus 1984.
- Scheinin, Martin: *Perusoikeuskonfliktit*. Teoksessa Heinonen, Tuuli – Lavapuro, Juha (toim.): *Oikeuskulttuurin eurooppalaistuminen*. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2012, s. 125–141.
- Schiratzki, Johanna: *Children’s Right to Family Life and the Swedish Constitution*. Teoksessa Sigurdson, Randi – Nylund, Anna – Haugli, Trude – Bendiksen, Lena R.L (toim.): *Children’s Constitutional Rights in Nordic Countries*. Brill Nijhoff 2019, s. 357–373.
- Siltala, Raimo: *Oikeustieteen tieteenteoria*. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2003.
- Siltala, Raimo: ”...ei luonnollisella järjellä vaan keinotekoisella juridisella järjellä ja oikeudellisella arvostelmalla”. *Normit ja konstruktiot oikeudellisessa päättelyssä*. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2019
- Sinkkonen, Jari: *Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu*. Teoksessa Söderholm, Annlis – Halila, Ritva – Kivitie-Kallio, Satu – Mertsola, Jussi – Niemi, Sirkku (toim.): *Lapsen kaltoinkohtelu*. Duodecim 2004, s. 75–86.
- Sormunen, Milka: *Lapsen etu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen lastensuojeluratkaisuissa*. Teoksessa Hakalehto, Suvianna – Toivonen, Virve (toim.): *Lapsen oikeudet lastensuojelussa*. Kauppakamari 2016, s. 308–341.
- Sormunen, Milka: *The best interests of the child in human rights practise: an analysis of domestic, European and international jurisprudence*. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta 2021.
- Stalford, Helen: *Children and the European Union. Rights, Welfare and Accountability*. *Modern Studies in European Law*. Hart Publishing 2012.
- Suonpää, Karoliina – Raeste, Anna – Saartenoja, Kaisla: *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2024*. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 64/2024.

- Talsma, Marijke – Bengtsson Boström, Kristina – Östberg, Amma-Lena: Facing suspected child abuse - what keeps Swedish general practitioners from reporting to child protective services? *Scand J Prim Health Care* 2015, s. 21–26.
- Tikkanen, Veli-Matti – Yli-Hemminki, Esko: Lainopillinen ja monitieteinen tulkinta tieteenrajat ylittävissä lain käsitteissä. *Lakimies* 7–8/2022, s. 1285–1304.
- Tobin, John: Beyond the Supermarket Shelf: Using a Rights Based Approach to Address Children’s Health Needs. *International Journal of Children’s Rights* 14(3) 2006, s. 275–306.
- Tobin, John – Seow, Florence: The Right to Birth registration, a Name, Nationality, and to Know and Be Cared for by Parents. Teoksessa Tobin, John (toim.): *The UN Convention on Rights of the Child. A Commentary*. Oxford University Press 2019, s. 237–280.
- Toivonen, Virve: Lapsen itsemäärääminen ja osallisuus sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä. *Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja* 2023:19.
- Tolonen, Hannele – Koulu, Sanna – Hakalehto, Sivianna: Best interests of the Child in Finnish Legislation and Doctrine: What Has Changed and What Remains the Same? Teoksessa Haugli, Trude – Nylund, Anna – Sigurdson, Randi – Bendiksen, Lena. R. L. (toim.): *Children’s Constitutional Rights in the Nordic Countries*. Brill Nijhoff 2019, s. 159–184.
- Tolonen, Hannele – Linnanmäki, Kirsikka: *Uudistunut lapsenhuoltolaki*. Alma Talent 2020.
- Tuori, Kaarlo: *Kriittinen oikeuspositivismi*. Werner Soderström lakitieto 2000.
- Vandenhoe, Wouter – Türkelli, Gamze Erdem: The Best Interests of the Child. Teoksessa Todres, Jonathan – King, Shani M (toim.): *The Oxford Handbook of Children’s Rights Law*. Oxford University Press 2020, s. 204–221.
- Verhellen, Eugeen: Children’s rights in Europe. *The international journal of children’s rights* 1993, s. 357–376.
- Viljanen, Veli-Pekka: *Perusoikeuksien rajoitusedellytykset*. Alma Talent Oy 2001.
- Virolainen, Jyrki – Martikainen, Petri: *Pro & contra, Tuomion perustelemisen keskeisiä kysymyksiä*. Talentum 2003.
- Ylisaukko-oja, Saara: *Valvottujen ja tuettujen tapaamisten määräämisen perusteet lapsen oikeuksien näkökulmasta*. Kauppakamari 2025.

Virallislähteet

- CRC/C/FIN/CO/4. United Nations Committee on the Rights of the Child. Concluding observations: Finland (2011).
- CRC/GC/2003/5. United Nations Committee on the Rights of the Child. General Comment No. 5 (2003). General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child.
- CRC/C/GC/8. United Nations Committee on the Rights of the Child. General Comment No. 8 (2006). The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishments.
- CRC/C/GC/12. United Nations Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 12 (2009). The right of the child to be heard.
- CRC/C/GC/13. United Nations Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence.
- CRC/C/GC/14. United Nations Committee on the Rights of the Child: General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration.
- Declaration of the Rights of the Child. United Nations General Assembly 1959. No. 5A/RES/14/1386. Fourteenth session.
- Geneva Declaration of the Rights of the Child. League of Nations 1924.
- HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- HE 78/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 21 luvun 16 §:n muuttamisesta.
- HE 164/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 88/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- LA 41/2024 vp. Lakialoite rikoslain 21 luvun muuttamisesta.
- LaVM 12/2018 vp. Lakivaliokunnan mietintö.

OM070:00/2024. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano. Hallituksen esityksen valmistelu.

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) julkaisuja 2010:7. Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma 2010–2015.

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) julkaisuja 2017:5. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas.

VN/8127/2020. Euroopan unionin perusoikeuskirjan tulkinta ja soveltaminen. Oikeusministeriön muistio 1.4.2020.

Oikeustapaukset

KKO 2007:71

KKO 2008:69

KKO 2008:93

KKO 2012:95

KKO 2019:50

KKO 2021:41

KKO 2023:5

KKO 2025:65

Helsingin hovioikeuden päätös nro 668, 30.4.2024

Helsingin hovioikeuden päätös nro 1429, 11.10.2024

Helsingin hovioikeuden päätös nro 1047 3886, 10.2.2026

Itä-Suomen hovioikeuden päätös nro 1022 8234, 23.1.2025

Itä-Suomen hovioikeuden päätös nro 1031 9580, 24.6.2025

Vaasan hovioikeuden päätös nro 1019 5582, 13.9.2024

Vasa hovrätts beslut nr 136, 11.4.2024

Etelä-Savon kärjäoikeuden päätös nro 1020 6070, 20.9.2024

Keski-Suomen kärjäoikeuden päätös nro 1017 3982, 24.5.2024

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden päätös nro 1004 6088, 7.7.2022

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden päätös nro 1017 8105, 19.6.2024

Päijät-Hämeen kärjäoikeuden päätös nro 1021 5932, 18.11.2024

Österbottens tingsrätts dom nr 10105928, 23.5.2023

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Hokkanen v. Suomi, 23.9.1994

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Ignaccolo-Zenide v. Romania,
25.1.2000

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Sahin v. Saksa, 8.7.2003

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Neulinger ja Shuruk v. Sveitsi,
6.7.2010

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Hajduová v. Slovakia, 30.11.2010

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu X. v. Latvia, 26.11.2013

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Vojnity v. Unkari, 12.2.2013

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu N. TS. ja muut v. Georgia, 2.2.2016

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu Strand Lobben ym. v. Norja,
10.11.2019

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisu AS v. Norja, 17.12.2019

Medialähteet

Isä puukotti äitiä ja lapsia valvotun tapaamisen päätteeksi Helsingissä vuonna 2019 – viranomaiset selvisivät ilman syytteitä. Yle 20.1.2022. <https://yle.fi/a/3-12279667> (Luettu 23.1.2026).

8-vuotias kuoli isän hoitovuoron aikana, ja nyt osa ruotsalaisista toivoo lakimuutosta lapsen tapaamisoikeuteen. Yle 23.1.2023. <https://yle.fi/a/74-20014172> (Luettu 23.1.2026).

Muut lähteet

European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe (FRA):

Handbook on European law relating to the rights of the child. 2022 edition.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto 2024. Tiedotteessa SVT:

Viranomaisten tietoon tuli 13 000 pari- ja lähisuhdeväkivaltarikosta vuonna 2024. Tiedote 13.6.2025. <https://stat.fi/julkaisu/cm1hhoykp7ool07vxxviu7ox> (Luettu 3.1.2026).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL): Tuetut ja valvotut tapaamiset sekä valvottu vaihto. Päivitetty 7.12.2023. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote->

palvelut/perheoikeudelliset-palvelut/tuetut-ja-valvotut-tapaamiset-seka-
valvottu-vaihto (Luettu 5.3.2026).

Lyhenteet

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18/1990)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights, Euroopan unionin perusoikeusvirasto
HTL	Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, lapsenhuoltolaki (361/1983)
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KÄO	Käräjäoikeus
LOS	Lapsen oikeuksien sopimus (SopS 60/1991)
LSL	Lastensuojelulaki (417/2007)
PL	Perustuslaki (731/1999)
RL	Rikoslaki (39/1889)
SosHL	Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
SVT	Suomen virallinen tilasto
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
UN	United Nations
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Tavoille opettamista vai ihmisoikeusloukkaus?

Päiväkoti-ikäinen lapsi haluaa nimetä leikeissä jonkun lapsista aina ”pahaksi isäksi”. Muun muassa sellaiset jäljet vanhemman lapseen kohdistama väkivalta jätti. Tai ainakin niin lasten äiti oli juonitellut, sillä eihän isä ollut kohdistanut perheeseensä minkäänlaista väkivaltaa. Ja muutenkin, olihan lasten ja isän välillä ollut hyviäkin hetkiä. Lasten väitetyille mielipiteelle ei tule antaa merkitystä, koska isä haluaa tavata lapsiaan.¹ Onhan lapsen hyvä olla vanhempansa kanssa tekemisissä, vaikka vanhempi ei täydellinen olisikaan.

Vuonna 2024 viranomaisten tietoon tuli jopa 2800 tapausta, joissa vanhempi tai vanhemmat kohdistivat lapseensa väkivaltaa. Vuonna 2009 vastaava määrä oli ”vain” noin 1200 tapausta.² Läheskään kaikkea vanhempien lapsiin kohdistamaa väkivaltaa ei edes ilmoiteta viranomaisille, ja todennäköisesti totuudenmukaisempia määriä voidaan saada kyselytutkimuksista.³ Vuoden 2024 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten mukaan 16 % yhdeksäsluokkalaisista kertoi joutuneensa elämänsä aikana vanhempiensa fyysisen kuritusväkivallan kohteeksi, 4 % heistä viimeisen vuoden aikana.⁴ Lastensuojelun Keskusliiton selvityksen mukaan jopa 41 % kyselyyn vastanneista vanhemmista oli käyttänyt kuritusväkivaltaa lapsiinsa.⁵ Lapsiin kohdistuva perhesuhteissa tapahtuva väkivalta – puhutaan siitä perheväkivaltana, lähisuhdeväkivaltana, kuritusväkivaltana tai muuna – on Suomessa edelleen erittäin yleistä.⁶

Käsitteistä voidaan huomioida niiden virallisen sisällön lisäksi niiden piilomerkitykset. *Anna Heinonen* ja *Noora Ellonen* ovat mielestäni erinomaisesti pohtineet valittavan käsitteen merkitystä englanninkielisten termien osalta. Vanhempien lapsiinsa kohdistama väkivalta ei ole koskaan hyväksyttyä, ei edes kuritustarkoituksessa. Vastaavalla tavalla perheväkivaltakäsitteeseen liittyy *Teija Hautasen* mukaan paljon kriittistä painolastia.⁷ Muun muassa näistä

¹ Helsingin HO nro 668 (30.4.2024) sekä Länsi-Uudenmaan KÄO nro 1004 6088 (7.7.2022), s. 8, 11 ja 14.

² SVT 2025.

³ Kyselytutkimuksilla voidaan saada paremmin tietoa piilorikollisuudesta eli rikollisuudesta, joka ei tule viranomaisten tietoon. Ks. Suonpää – Raeste – Saartenoja 2024, s. 3. Viranomaisten tietoon tulevat tapaukset kattavat toisaalta kyselytutkimuksia paremmin vakavan väkivaltarikollisuuden, ja siksi eri tietolähteitä on hyvä käyttää yhdessä. Ks. Kaakinen ym. 2025, s. 21–22.

⁴ Suonpää – Raeste – Saartenoja 2024, s. 16–17.

⁵ Holmi – Kuokkanen 2025, s. 25.

⁶ Ks. eri väkivallan käsitteistä Bildjuschkin ym. 2019, s. 5 ja 7–8.

⁷ Ks. Heinonen – Ellonen 2016, s. 504 sekä Hautanen 2010, s. 14.

syistä tässäkin tutkielmassa puhutaan lähtökohtaisesti vanhempien lapsiin kohdistamasta väkivallasta tai perhesuhteissa käytetystä väkivallasta kiinnittymättä yksittäisiin termeihin.

Vanhempien lapsiin kohdistamassa väkivallassa ei kuitenkaan ole kyse pelkästään epätäydellisestä vanhemmasta tai kasvatuksesta, vaikka sillä usein sen hyväksyttävyyttä perustellaan.⁸ Tai kuten *Michael Freeman* on asian ilmaissut: ”But we beat children in the name of discipline and pretend it is not violence.”⁹ Lapsiin kohdistuva väkivalta on yhtä väärin kuin aikuisiinkin kohdistuva väkivalta ja se on oikeudellisesti jopa moniulotteisempaa. Väkivallan rikosoikeudellisen arvioinnin¹⁰ lisäksi se voi olla merkityksellistä muun muassa lapsen huolto- ja tapaamisoikeusriidoissa, joissa arvioidaan erityisesti väkivallan vaikutuksia lapsen terveydelle ja kehitykselle.¹¹ Ja nämä vaikutukset voivat olla äärimmäisen vakavia ja kauaskantoisia. Erilaisten suorien fyysisten vammojen kuten mustelmien lisäksi lapsen altistumien suoralle tai epäsuoralle väkivallalle voi aiheuttaa muun muassa mielenterveyshäiriöitä, masennusta, sosiaalisia ongelmia tai oppimisvaikeuksia, jotka liittyvät lapsena koettuun turvattomuuteen, pelkoon ja kroonistuneeseen stressiin. Lapsi saattaa myös itse alkaa käyttämään väkivaltaa keinona ilmaista tunteitaan.¹²

Tapaamisoikeutta ratkaistaessa väkivallan arviointi tulee lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (HTL, 361/1983, myöhemmin lapsenhuoltolaki) 10 §:n mukaan kiinnittää konkreettisten vaikutusten lisäksi lapsen oikeuksiin ja etuun.¹³ Lasten oikeudet ovat lapsille eli alle 18-vuotiaille henkilöille oikeusjärjestyksen mukaan kuuluvia oikeuksia,¹⁴ joista säädetään kansallisessa lainsäädännössä ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Lasten oikeudet voidaan ymmärtää tarkoittamaan rajatummin vain myös kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa taattuja lapsen ihmisoikeuksia.¹⁵ Merkityksellisin lapsille ihmisoikeuksia takaava sopimus on Yhdistyneiden kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien

⁸ Asenteista kuritusväkivaltaa ja sen eri muotoja kohtaan ks. Holmi – Kuokkanen 2025, erityisesti s. 17–21.

⁹ Freeman 2000, s. 287. Toteamuksen taustoista ks. Freeman 1999, erityisesti s. 138–139.

¹⁰ Rikoslain vuoden 2011 uudistuksen tavoitteisiin kuului vahvistaa lapsenhuoltolain lähtökohtaa siitä, että huoltajalla ei ole kuritusväkivaltaa saattamalla kaikki lapsiin kohdistuvat lievätkin pahoinpitelyt yleisen syytteen alaisiksi. Ks. HE 78/2010 vp, s. 14 ja 16.

¹¹ Ks. myös. Hautanen 2010, erityisesti s. 139 sekä Ylisaukko-oja 2025, s. 81 ja 367.

¹² Epäsuoran eli lapsen todistaman, toiseen henkilöön suoraan kohdistuvan väkivallan, on todettu aiheuttaman samanlaisia seurauksia kuin muut väkivallan muodot, esimerkiksi lapseen kohdistuva suora fyysinen väkivalta. Ks. Salzman ym. 2005, s. 133–136. Väkivallan seurauksista ks. muun muassa Margolin – Gorbis 2000, s. 454–467; McLaughlin ym. 2013, s. 819–828; Cecil ym. 2017, s. 110–117 sekä Oranen 2004, s. 134–140.

¹³ Sen ymmärrys, että lapsille kuuluu oikeuksia, viestittää myös sitä, että lapset ansaitsevat samanlaista kunnioitusta kuin muut ihmiset. Ks. Ferguson 2013, s. 183–184.

¹⁴ 18-vuoden ikärajasta säädetään ainakin LOS (SopS 60/1991) 1 artiklassa sekä ja lain holhoustoimesta (HolH 422/1999) 2 §:ssä.

¹⁵ Hakalehto 2025, s. 1–2.

sopimus (LOS, SopS 60/1991), jossa muun muassa taataan lapsen oikeus väkivallalta suojeluun.¹⁶ Lasta on pyritty suojaamaan väkivallalta myös useilla muilla kansainvälisillä ja kansallisilla säännöksillä,¹⁷ ja lapsen suojeleminen väkivallalta onkin teoriassa kattavaa.

Käytännössä lapsen suojeleminen väkivallalta on haastavampaa. Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun voi olla ristiriidassa muiden intressien kuten vanhempien etujen tai lapsen oikeuksien kanssa. Lasta koskevan ratkaisun ensisijaisen ratkaisuperusteen eli lapsen edun¹⁸ määrittäminen voi olla vaikeaa, jos lapsen oikeus väkivallalta suojeluun on esimerkiksi erityisen tärkeänä pidetyn lapsen oikeuden vanhempiensa ja sitä toteuttavan tapaamisoikeuden kanssa ristiriidassa.¹⁹ Väkivaltaa ja lapsen oikeutta siltä suojeluun ei myöskään välttämättä arvioida tapaamisoikeutta ratkaistaessa riittävästi,²⁰ ja vaikka arvioitaisiin, ei tulevaisuutta voida aina ennustaa oikein, jolloin seuraukset voivat olla kohtalokkaita.²¹ Lapsen oikeuteen väkivallalta suojeluun tuleekin kiinnittää erityistä huomiota myös tapaamisoikeutta ratkaistaessa, jos vanhemman väkivaltaisuudesta on viitteitä.

1.2 Tutkimuskysymykset, näkökulma ja lähdeaineisto

Tutkimuskysymyksenäni täten ovat:

1. *Mitkä ovat ne oikeudelliset kriteerit, joiden perusteella lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun tulisi arvioida tapaamisoikeusratkaisuissa?*
2. *Toteutuuko lapsen oikeus väkivallalta suojeluun tapaamisoikeutta koskevassa hovioikeuskäytännössä?*

Oikeuteen liittyy monia tutkimusnäkökulmia, joista tutkijan on sitouduttava johonkin: ei ole näkökulmaa ei-mistään.²² Tutkimuskysymyksiä käsittelem erityisesti lapsioikeuden näkökulmasta. Lapsioikeudella tarkoitetaan lapsen oikeuksien tarkastelua eri yhteyksissä ja

¹⁶ Ks. LOS, erityisesti 19 artikla. Lapsen oikeuksien sopimuksen sisällöstä, tulkinnasta ja merkityksestä ks. Hakalehto 2025, s. 49–84 sekä Sacotte ym. 2023, s. 7–8.

¹⁷ Ks. muun muassa Lanzaroten sopimus (SopS 88/2011), Istanbulin sopimus (SopS 53/2015), lapsenhuoltolaki (HTL 361/1983) sekä rikoslaki (RL 39/1889).

¹⁸ Lapsen edun käsitteen historiasta ja merkityksestä ks. Freeman 2007b, erityisesti s. 25–33 ja 40–44.

¹⁹ Ks. KKO 2023:5, kohta 18. Ks. lapsen edun ja muiden intressien ristiriidasta Hakalehto 2025, s. 69–70 sekä Fenton-Glynn 2021, s. 306–307.

²⁰ Lapsen oikeuksia on alettu ottamaan enenevässä määrin osaksi korkeimman oikeuden ratkaisujen perustelua, mutta lähinnä vain viittauksina Ks. Hakalehto 2021, s. 677.

²¹ Viime vuosina on uutisoitu useista tapauksista, joissa vanhempi on kohdistanut lapsiinsa väkivaltaa sen jälkeen, kun vanhemmalle on vahvistettu jonkinasteinen tapaamisoikeus. Ks. muun muassa Yle 20.1.2022 sekä Yle 23.1.2023.

²² Siltala 2003, s. 731.

sen ydinalueeseen kuuluvat muun muassa lapsen huollon oikeudellinen sääntely sekä lapsen tapaamisoikeuteen liittyvät kysymykset.²³ Tarkemmin tutkielmassa on kyse modernista lapsioikeudesta, jolla tarkoitetaan LOS:n lähtökohdille rakentunutta, oikeusperustaista lapsen edun tulkintaa, jossa keskeistä on lapsen oikeuksien ja lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteuttaminen ja kunnioittaminen.²⁴ Oikeusperusteisella lapsen edun tulkinnalla tarkoitetaan lapsen oikeuksiin nojautuvaa lähestymistapaa, jossa lapsen yksilöllinen osallisuus korostuu. Toinen tulkintamalli olisi hyvinvointiperusteinen: lapsi nähdään hoivan ja suojelun kohteena ja siten lapsen etu aikuisten parhaiten määritettävänä.²⁵

Lapsioikeudellinen näkökulma on tärkeä, koska käytännön toiminnassa ja lainsäädännössä lapsen oikeudet eivät ole saaneet LOS:n edellyttämää huomiota.²⁶ Lapsioikeudellinen tutkimus tutkimuskysymysten kattamilta osa-alueilta on korkeintaan harvassa.²⁷

Tapaamisoikeuden on perinteisesti katsottu kuuluvan perheoikeuden piiriin eikä siitä ole tehty juurikaan tutkimuksia, joissa pääpaino olisi lapsioikeudellisessa näkökulmassa.²⁸ Vaikka lapsioikeudellisten tutkimusten määrä on enenevässä määrin lisääntynyt, ovat erityisesti lapsen oikeuteen väkivallalta suojeluun keskittyvät tutkimukset jääneet vähäisiksi.²⁹ Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun ei ole saanut lapsioikeudellista huomiota lainsäädäntö- eikä tutkimustyössä, vaikka rikosoikeudellisesti sen toteutumista on pyritty edistämään.³⁰ Pelkät säännökset, työryhmät ja ohjelmat eivät myöskään yksin riittäisi, vaan eritoten tutkimusta voidaan pitää tärkeänä, jotta mahdolliset ongelmat havaitaan ja niihin voidaan puuttua.³¹

Normatiivisesti tutkielmani kiinnittyy modernille lapsioikeudelle tyypillisesti erityisesti lapsen oikeuksien sopimukseen ja sen tulkintaan. Vielä vuonna 1973 *Hillary Rodham* kuvasi lapsen oikeuksia mainoslauseeksi (”a slogan in search of a definition”).³² Tuolloin lapsille

²³ Hakalehto 2025, s. 13 sekä Kangas 2023, s. 4. Lapsioikeuden kehityksestä ja oikeudenalajaottelusta ks. Koulu 2014, s. 89–91; Helin 1996, s. 991; Hakalehto 2025, s. 16–18 sekä kansainvälisesti Verhellen 1993, s. 357–375.

²⁴ Hakalehto 2025, s. 17 sekä Linnanmäki 2019, s. 85.

²⁵ Tulkintamalleista ks. Fortin 2009, s. 24–25; Choudhry – Herring 2010, s. 108–114; Hakalehto 2016, s. 430; Hakalehto – Toivonen 2021, s. 44 sekä Pajulammi 2014, s. 76.

²⁶ Linnanmäki 2019, s. 76.

²⁷ Toisaalta ei-oikeudellista tutkimusta väkivallasta huolto- ja tapaamiskäytännöissä on jonkin verran. Ks. ainakin Hautanen 2010 ja siinä luetellut aiemmat tutkimukset s. 30–33.

²⁸ Ks. Linnanmäki 2019, s. 74. sekä Ylisaukko-oja 2025, s. 16. Toisaalta *Saara Ylisaukko-ojan* tuore väitöskirjatutkimus (2025) valvotuista ja tuetuista tapaamisista on juuri tällainen tutkimus.

²⁹ Ks. tutkimuksen kehityksestä Hakalehto 2025, s. 28–30. Tutkimukset ovat usein liittyneet laajemmin lapsen etuun: ks. muun muassa Hakalehto 2021 sekä Mustasaari – Tolonen 2024. Yksittäisistä lapsen oikeuksista tutkimuksellista huomiota ovat saaneet erityisesti lapsen osallisuus oikeudet. Ks. muun muassa Pajulammi 2014.

³⁰ Ks. Holmi – Kuokkanen 2025, s. 12.

³¹ Ks. Hakalehto 2025, s. 32. Lapsioikeudellisen tutkimuksen ei kuitenkaan tule liiaksi politisoitua. Perus- ja ihmisoikeuksiin tulee nojautua oikeuslähteiden tuella. Koskelo 2010, s. 99.

³² Rodham 1973, s. 487.

oikeuksia tarjonneet julistukset eivät olleet oikeudellisesti sitovia, joten niihin viittaaminen mainoslauseena oli perusteltua.³³ Nykyään lapsen oikeuksia koskevalla sääntelyllä on vahva oikeudellisesti sitova ihmisoikeudellinen tavoite- ja säädöspерusta.³⁴ Lapsen oikeuksia sisältävät kansainväliset ihmisoikeussopimukset kuten lapsen oikeuksien sopimus ohjaavat kaiken kansallisen sääntelyn soveltamista.³⁵ Kaikkea lainsäädäntöä on tulkittava perustuslain (PL, 731/1999) mukaisesti perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti (PL 22 §) sekä lainsäädäntöettä lainsoveltamisvaiheessa.³⁶ Esimerkiksi vuonna 2018 uudistetussa lapsenhuoltolaissa otettiin entistä paremmin huomioon lapsen suojele väkivallalta pitkälti pohjautuen LOS:n ja Euroopan neuvoston yleissopimuksen naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus, SopS 53/2015) velvoitteisiin.³⁷

Tutkielman pääasiallisena normilähteistönä hyödynnän kansainvälisiä lapsen oikeuksien lähteitä kuten lapsen oikeuksien sopimusta ja Euroopan ihmisoikeussopimusta (EIS, SopS 18/1990). Sopimukset on saatettu Suomessa voimaan laintasoisesti ja ne sisältyvät kansalliseen oikeuteen, mutta niitä voidaan myös soveltaa suoraan kansallisen sääntelyn rinnalla.³⁸ Merkitykselliseen rooliin nousevat myös lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit ja Suomea koskevat suositukset. Vaikka yleiskommentit nähdään usein niin sanottuna soft law:na, on Suomella velvollisuus ottaa ne huomioon LOS:a tulkittaessa.³⁹ Lisäksi, koska tutkielmassa on tarkoituksena tutkia lapsen oikeuksien käytännön toteutumista Suomessa, hyödynnetään tutkielmassa kansallista lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa sääntelyä ja esityömateriaalia sekä kansallisia korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä, hovi- ja käräjäoikeuksien ratkaisuja ja kansainväliseltä tasolta EIS:ta

³³ Ensimmäistä kertaa lapsen oikeudet saatiin paperille vuosien 1924 Geneven oikeuksien julistuksessa ja 1959 YK:n lapsen oikeuksien julistuksessa. Ks. League of Nations: Geneva Declaration of the Rights of the Child, 1924 sekä United Nations: Declaration of the Rights of the Child 1959. Julistusten taustasta ja yhteydestä sekä LOS:n perustumisesta aiempiin julistuksiin ks. Sacotte ym. 2023, s. 5–8 sekä Freeman 2000, s. 277.

³⁴ Hakalehto 2025, s. 16.

³⁵ Ylisaukko-oja 2025, s. 30. Keskustelua on käyty myös siitä, että lapsen oikeudet tulisi pitää erillään ihmisoikeuksista tai lasten oikeuksien tulisi olla rajoitetumpia. Ks. tästä keskustelusta Freeman 2020, s. 49–61.

³⁶ Myös perustuslakia tulee tulkita ihmisoikeusmyönteisesti. Ks. Lavapuro 2013, s. 483. Tulkinnallisella harmonisoinnilla on kuitenkin rajansa, eikä ihmisoikeuksilla voida esimerkiksi heikentää kansallisen lainsäädännön korkeampaa suoja. Ks. harmonisoinnin rajoista Viljanen 2001, s. 283–298.

³⁷ Ks. HE 88/2018, erityisesti s. 35 ja 51–52 sekä LaVM 12/2018, s. 5.

³⁸ Laajemmin ihmisoikeussopimusten suorasta soveltamisesta oikeuskäytännössä ja erityisesti EIS:n osalta ks. Pellonpää ym. 2026, s. 60–61. Myös LOS:sta on sovellettu entistä enemmän ainakin KKO:n ratkaisukäytännössä. Ks. Hakalehto 2021, s. 677 sekä Koulu 2019b, s. 339.

³⁹ Yleiskommenttien oikeudellisesta sitovuudesta ja merkityksestä ks. muun muassa Nieminen 2020, s. 1083; Pajulampi 2014, s. 170 sekä Koulu 2021, s. 659. Maakohtaisia päätelmiä pidetään lähtökohtaisesti yleiskommentteja velvoittavampina. Ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 32 alaviite 133 sekä Ojanen – Scheinin 2011, s. 178. Yleiskommenttien ja päätelmien entistä laajempaa hyödyntämistä ovat kannattaneet muun muassa Hakalehto-Wainio 2013, s. 46–47 sekä Stalford 2012, s. 33.

tulkitsevan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöä.⁴⁰

Hovioikeusratkaisujen tarkempaan lähdeaineistovalintaan palaan luvussa 4.1.

1.3 Tutkimusmetodi, rajaukset ja tutkielman rakenne

Tutkielman tavoitteena on tunnistaa ne kriteerit, joiden avulla lapsen oikeuden väkivallalta suojeleun toteutumista voidaan oikeudellisesti arvioida, sekä sen jälkeen näitä kriteerejä hyödyntämällä selvittää, toteutuuko kyseinen oikeus myös käytännössä. Tutkielma on näin ollen lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Lainopin tehtävänä on systematisoida ja tulkita voimassa olevan oikeuden sääntöjä ja siten antaa niille merkityssisältö.⁴¹ *Raimo Siltala* on jopa kuvannut lainoppia oikeustieteen tutkimusaloista yhteiskunnallisesti merkittävimmäksi, koska voimassa olevan oikeuden säännöt ja oikeusperiaatteet määrittävät sen, kuinka oikeudet, velvollisuudet, valta, vastuu ja rajalliset aineelliset resurssit jakautuvat yhteiskunnassa.⁴² Kun tutkielman syvällisempänä tavoitteena on kiinnittää huomiota lapsen oikeuksiin ja niiden parantamiseen, on lainoppi myös täten oiva valinta tutkielman metodiksi.

Lainoppi on tulkintatiedettä, jossa eri tulkintametoja käyttäen luodaan tulkintakannanottoja.⁴³ Eri tulkintametodit saattavat johtaa erilaisiin tulkintakannanottoihin ja siksi ne on tärkeää määritellä ja tiedostaa.⁴⁴ Koska tutkielma tehdään lapsen oikeuksien näkökulmasta, eli tutkielman tavoitteena on lapsen oikeuksia parhaalla tavalla toteuttava tulkinta, käytetään tutkielmassa arvoperustaista, teleologista ja systemaattista tulkintametodia.⁴⁵ Arvoperustaisessa tulkinnassa lainsäädäntöä tulkitaan muun muassa yleisten oikeusperiaatteiden sekä perus- ja ihmisoikeuksien pohjalta. Teleologisessa eli tarkoituksellisessa tulkinnassa taas korostuvat tavoitteet, joita sääntelyllä pyritään edistämään. Systemaattinen tulkinta tarkoittaa oikeusnormien, oikeudenalan yleisten oppien, lainopin teorioiden, oikeusjärjestyksen systematiikan ja logiikan sekä oikeusjärjestyksen kokonaisuudessaan huomioivaa tulkintaa.⁴⁶

⁴⁰ EIS:ta ja EIT:n ratkaisujen roolista ks. Ojanen – Scheinin 2011, s. 177–178 sekä Pellonpää ym. 2026, s. 58–88 ja 282–332.

⁴¹ Lainopista ks. Aarnio 1988, s. 57; Siltala 2003, s. 108 sekä Hirvonen 2011, s. 37.

⁴² Siltala 2003, s. 108.

⁴³ Siltala 2003, s. 498. Tulkintametoista laajemmin ks. Hirvonen 2011, s. 38–40.

⁴⁴ Hirvonen 2011, s. 40.

⁴⁵ Arvoperustaista tulkintametodia on pidetty perus- ja ihmisoikeusmyönteisessä lainopissa ensisijaisena. Ks. Hirvonen 2011, s. 40. Tulkintaperusteet eivät ole tutkijan täysin vapaasti valittavissa, vaan valinnat on voitava yhtenäisesti ja johdonmukaisesti perustella. Ks. Siltala 2003, s. 365.

⁴⁶ Hirvonen 2011, s. 39–40.

Tutkielmaa voidaan pitää de lege lata -tyyppisenä, voimassa olevaa oikeutta tutkivana. Johtuen tutkielman syvällisemmästä tavoitteesta kehittää lapsen edun ja oikeuksien toteuttamista tutkielma sisältää myös de lege ferenda -tyyppisiä kannanottoja erityisesti tutkielman johtopäätöksissä.⁴⁷ Tutkielma ei kuitenkaan ole tyypillisen sääntöhakuinen, koska aihepiirin oikeussäännösten ja -periaatteiden avoimuus, tilannekohtaisuus sekä joustavuus aiheuttavat sen, että yksiselitteisiä ja pitkälle meneviä tulkintakannanottoja on mahdotonta esittää.⁴⁸ Tutkielma on sen sijaan periaatehakuinen, eli pohjautuu näkemykseen siitä, että oikeusperiaatteet ovat normiston keskeisin osa. Yksittäistä oikeudellista pulmaa koskevien tarkkarajaisien tulkintakannanottojen sijaan tutkielmassa pyritään tuomaan esiin yleisemmin harkinnassa merkityksellisiä seikkoja.⁴⁹

Tutkielma ei ole puhtaasti lainopillinen, vaan rajatuissa määrin yhteishakuinen. Yhteishakuisuudella tarkoitetaan pyrkimystä avata tutkimusongelmaa muita oikeuden- ja tieteenaloja kohti.⁵⁰ Lapsioikeudellisia asioita ei voida ratkaista pelkästään juridisten keinojen avulla,⁵¹ eikä esimerkiksi lapsen edun tulkinta koostu pelkästään oikeusnormeista vaan muun muassa näkemyksistä siitä, mistä hyvä lapsuus koostuu.⁵² Käytännössä yhteishakuisuus näkyy tutkielmassa siten, että vaikka tutkielmassa sitoudutaan erityisesti lapsioikeudellisiin periaatteisiin, huomioin tutkielmassa esimerkiksi perheoikeudellinen lähestymistavan sekä hyödynnän varsinaisen lainopin ulkopuolisia lähteitä kuten psykologian, lääketieteen sekä yhteiskuntatieteiden kirjallisuutta.

Kirsikka Linnanmäki on väitöskirjassaan todennut, että yksi lapsen suojelun tarpeen syy on perheväkivalta.⁵³ Samoin lapsen oikeuksien komitea on todennut, että valtaosa lapseen kohdistuvasta väkivallasta tapahtuu perhepiirissä.⁵⁴ Tässä tutkielmassa keskitytäänkin erityisesti perhesuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan,⁵⁵ ja tutkielman ulkopuolelle rajautuvat

⁴⁷ Kyseessä ei ole tilanne, jossa lain sanamuoto olisi epäselvä, vaan lain tulkinta ja harkinta eivät vain välttämättä johda parhaaseen, oikeudenmukaisena pidettävään ratkaisuun. Ks. Leskinen 2022, erityisesti s. 1181. Esitettävät tulkintakannanotot liittyvätkin nykyisen lain tulkintaan eikä uuden sääntelyn tarpeeseen.

⁴⁸ Ylisaukko-oja 2025, s. 24.

⁴⁹ Pöyhönen 1988, s. 58.

⁵⁰ Yhteishakuisesta lainopista ja siitä erityisesti lapsioikeudessa ks. Pajulammi 2014, s. 18–19.

⁵¹ Pajulammi 2014, s. 256–257. Pajulammi katsoo, että oikeudellisen ja ei-oikeudellisen alueiden välisenä siltana ovat etenkin oikeusperiaatteet, jotka ”tarjoavat välineen oikeuden sisäisen arroganssin lievittämiseen”. Ks. yleisemmin tarpeesta monitieteiseen tulkintaan lainopin rinnalla Tikkanen – Yli-Hemminki 2022, s. 1287–1289.

⁵² Ylisaukko-oja 2025, s. 26 ja 33.

⁵³ Linnanmäki 2019, s. 131.

⁵⁴ Yleiskommentti CRC/C/GC/13, kohta 72.

⁵⁵ Lapsen oikeuksien toteutumiseksi väkivallan eri ilmentymät on tunnistettava. Ks. Linnanmäki 2019, s. 131.

muiden kuin lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen liittyvät tapaamisoikeusratkaisut.⁵⁶ Erilaiset vanhempien väliset sopimukset ja asiantuntija-avusteiset tuomioistuinsovittelut rajaavat tutkielman ulkopuolelle, koska tarkastelun kohteena ovat tuomioistuinten ratkaisujen perustelut ja oikeuskäytäntö.⁵⁷ Tutkielman ulkopuolelle jätän myös tietyt väkivallan muodot huolimatta niiden kuulumisesta kaikenlaisen väkivallan piiriin, koska niiden arviointiin liittyy sellaisia ominaispiirteitä, joita ei tässä tutkielmassa voida ottaa riittävästi huomioon. Esimerkiksi seksuaaliväkivaltaan suhtaudutaan sekä lainsäädännössä että oikeuskäytännössä lähtökohtaisesti eri tavalla kuin fyysiseen tai henkiseen väkivaltaan ja niiden seurauksiin.⁵⁸

Vaikka tutkielma ei ole sukupuolistuneen väkivallan tutkimusta, on tärkeää ymmärtää, että perhesuhteissa esiintyvä väkivalta on sukupuolistunutta väkivaltaa.⁵⁹ Hautanen on hyvin huomauttanut, että vaikka väkivalta on syy erota puolisoista, ei väkivalta aina lopu eroon. Huolto- ja tapaamisoikeuskiistat voivat lisätä väkivaltariskiä ja tarjota jatkumon väkivallalle sekä puolisoon että lapseen kohdistuvan väkivallan osalta.⁶⁰

Tutkielman ensimmäisessä varsinaisessa käsittelyluvussa, luvussa 2, tuon esiin tutkielman kannalta relevantin säädöspohjan koskien lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun, tapaamisoikeutta ja lasta koskevan ratkaisun ensisijaista ratkaisukriteeriä eli lapsen etua. Samalla tuon esiin perustan lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen arvioinnin kriteereille. Luvussa 3 käsittelen tarkemmin kriteerien muodostumista, niiden konkreettista sisältöä ja sitä, mitä niiden voidaan katsoa edellyttävän täyttyäkseen. Luvussa 4 pyrin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun konkreettisesta toteutumisesta käsittelemällä hovioikeuksien tapaamisoikeusratkaisuja aiemmissä luvuissa esitettyjen kriteerien ja oikeuslähdepohjan valossa. Johtopäätökseni esitän luvussa 5.

⁵⁶ Lapsenhuoltolain 9 c § antaa mahdollisuuden vahvistaa tapaamisoikeus myös muulle lapselle läheiselle henkilölle.

⁵⁷ Lapsenhuoltolain 7a §:n perusteella vanhemmat voivat sopia lapsen tapaamisoikeudesta, ja laki sisältää tarkempia määräyksiä sopimuksen sisällölle ja vahvistamiselle. Mikäli vanhemmat eivät pääse tapaamisoikeudesta sopuun, voi tuomioistuin päättää lapsen oikeudesta tavata vanhempansa (HTL 9 ja 9 a §). Valtaosa vanhemmista kuitenkin sopii asian ilman tuomioistuimen apua. Ks. Hautanen 2010, s. 18–19.

⁵⁸ Ks. EIT:n suhtautumisesta eri väkivallan muotoihin Fenton-Glynn 2021, s. 11 ja 19–20. Lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan tapauksissa huomioon on otettava myös Lanzaroten sopimus, joka sisältää omia erityisiä määräyksiä seksuaaliväkivaltaan liittyen. Ks. Lanzaroten sopimus ja sen kansallisesta huomioinnista Malja – October 2022, erityisesti s. 13–17, 66 ja 74–79.

⁵⁹ Vuonna 2024 poliisin tietoon tulleista perhe- ja lähisuhdeväkivallan lapsiuhreista hieman yli puolet oli tyttöjä (53 %). Aikuisten osalta kuitenkin jopa 74 % uhreista oli naisia. Ks. SVT 2025.

⁶⁰ Ks. perhesuhteissa esiintyvistä väkivallasta sukupuolistuneen väkivallan ja lasten näkökulmasta Hautanen 2017, erityisesti s. 121–129 ja 135–137.

2 Oikeudellinen kehys lapsen oikeuksille

2.1 Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun

Lapsia koskeva oikeudellinen sääntely poikkeaa monilta osin aikuisia koskevasta sääntelystä. Ensinnäkin tarkastelun kohteena ovat alle 18-vuotiaat henkilöt, jotka ikänsä vuoksi poikkeavat täysi-ikäisistä henkilöistä toimintakyvyltään sekä tuen että suojan tarpeen osalta. Alaikäiset myös kohtaavat oikeudellisia ongelmia, joita täysi-ikäiset eivät. Lasta koskevissa oikeudellisissa kysymyksissä ja sääntelyssä on otettava huomioon lasten oikeuksien lisäksi huoltajien oikeudet ja velvollisuudet.⁶¹ Nämä seikat ilmenevät myös sääntelystä, jolla pyritään suojelemaan lasta väkivallalta ja toisaalta toteuttamaan tapaamisoikeutta.

Lapsen suojelulla väkivallalta tarkoitetaan lapsen oikeuksien sopimuksen 19 artiklan mukaisesti lapsen vanhempien ja valtion velvollisuutta suojella lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä sekä muulta huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä.⁶² Lapsi voidaan myös erottaa vanhemmistaan, mikäli se on lapsen edun mukaista esimerkiksi vanhempien pahoinpidellessä lasta (LOS 9 artikla). Vastaavasti lapsenhuoltolain mukaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa päätöksenteossa on otettava erityisesti huomioon muun muassa vanhempien kyky suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta (HTL 10 § 3 mom.).

Istanbulin sopimuksen mukaan sopimusvaltioiden on määrättäessä lapsen tapaamisoikeudesta otettava huomioon sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat väkivaltatapaukset ja se, ettei tapaamisoikeuden käyttäminen vaaranna lapsen oikeuksia ja turvallisuutta (Istanbulin sopimus 31 artikla). Sopimusvaltioiden on toteutettava tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet järjestääkseen perheväkivallan uhreiksi joutuneille lapsille tarvittavat erityistukipalvelut (Istanbulin sopimus 22 artikla).⁶³ Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi, (EU) 2024/1385)⁶⁴ mukaan lapsia on vastaavalla tavalla suojeltava perhesuhteissa ilmenevältä

⁶¹ Hakalehto 2025, s. 15–16.

⁶² Lapsen suojelu väkivallalta lisäksi täsmentyy monien muiden oikeuksien kautta, kuten kieltona kohdella ja rangaista lasta julmalla, epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla taikka kieltona hyväksikäyttää lasta seksuaalisesti. Ks. ainakin LOS 32–37 artiklat.

⁶³ Istanbulin sopimuksen kansallisesta huomioinnista ja tulkinnasta Kervinen – Seppänen 2025 sekä erityisesti alle 15-vuotiaiden lasten osalta Laajasalo ym. 2025, s. 88–97.

⁶⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1385, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta.

väkivallalta. Vielä tällä hetkellä oikeusministeriön täytäntöönpanoa koskevassa valmistelussa oleva direktiivi takaa perheväkivallan uhreiksi joutuneiden lapsien suojaamisen ja tukemisen (NKV-direktiivi 31–32 artiklat).⁶⁵

Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun voidaan lisäksi perustaa sellaisiin oikeusnormeihin, jotka turvaavat kaikkia ihmisiä väkivallalta. Merkittävimpänä näistä on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artikla, joka kieltää kidutuksen sekä halventavan tai epäinhimillisen kohtelun.⁶⁶ EIT on katsonut perhesuhteissa ilmenevän väkivallan olevan myös EIS 8 artiklan loukkaus, sillä ihmisen henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkaaminen tarkoittaa henkilön yksityiselämään kajoamista.⁶⁷ Samoin perustuslaissa turvataan jokaisen, myös lapsien, oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (PL 7 § 1 mom.). Euroopan unionin perusoikeuskirjassa (2016/C 202/02) säädetään pitkälti EIS:n mukaisesti oikeudesta elämään, henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (perusoikeuskirja 2, 3 ja 6 artiklat) sekä LOS:n mukaisesti erityisesti lapsen oikeudesta hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon (perusoikeuskirja 24 artikla).⁶⁸ Perusoikeuskirja soveltuu jäsenmaihiin vain silloin, kun jäsenmaat soveltavat unionin oikeutta (perusoikeuskirja 51 artikla).⁶⁹

Lapsen suojelu väkivallalta esitetään usein nimenomaan lapsen vanhempien ja valtion velvoitteena johtuen säännösten muotoilusta.⁷⁰ Viimekädessä kyse on valtion velvoitteesta: vaikka lapsen oikeuksien ja hyvinvoinnin toteuttaminen perheessä ovat lähtökohtaisesti huoltajien vastuulla,⁷¹ on viimekätinen vastuu lopulta julkisella vallalla, jonka on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen myös lapsen arjessa (PL 22 §). Tämä tarkoittaa sitä, että tuomioistuinten on otettava oikeusnormien velvoittamalla tavalla väkivalta huomioon ja etsittävä sellainen ratkaisu, joka takaa lapsen suojelun väkivallalta. Nämä valtiota

⁶⁵ Direktiivin noudattamisen edellyttämät säännökset on saatettava voimaan viimeistään 14.6.2027. Ks. OM070:00/2024.

⁶⁶ Ks. artiklan soveltamisesta Pellonpää ym. 2026, s. 411–413.

⁶⁷ Mikäli perhesuhteissa ilmenevä väkivalta johtaa väkivallan uhrin kuolemaan, voi kyseessä myös olla EIS 2 artiklan loukkaus. Siitä, kuinka perhesuhteissa esiintyvä väkivalta loukkaa EIS:ssä taattuja ihmisoikeuksia ks. McQuigg 2011, s. 68–70.

⁶⁸ EU:n perusoikeuskirjan, EIS:n sekä perustuslain vastaavuuksista ks. VN/8127/2020, s. 25 (liite 7).

⁶⁹ Toisaalta sen määrittäminen, milloin kyse on EU-oikeudesta, voi olla ajoittain vaikeaa.

⁷⁰ Hakalehto on tulkinnut LOS 19 artiklasta erityisesti valtion velvollisuuden suojella lasta, mutta todennut, että artiklasta voidaan myös johtaa vanhempien velvollisuus olla kohtelematta lasta artiklassa mainituin tavoin. Ks. Hakalehto 2025, s. 72–74.

⁷¹ HE 309/1993 vp, s. 71 sekä LOS 4 ja 18 artiklat.

velvoittavat, väkivaltaan liittyvät normilähteet, luovat yhdessä pohjan lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen arvioinnin kriteereille 1 ja 2.

Toisaalta LOS:sta yleiskommenttien ja sopimusvaltiokohtaisien suositusten avulla tulkitseva ja valvova lapsen oikeuksien komitea (LOS 43–45 artiklat)⁷² painottaa, että väkivallan määrittelyn tulisi lähteä lapsen oikeuksista.⁷³ Lapsen suojelua väkivallalta koskevassa lapsen oikeuksien yleiskommentissa (nro 13) korostetaan sen tärkeyttä, että lapsiin suhtaudutaan oikeuksia omaavina yksilöinä eikä vain uhreina tai apua tarvitsevina objekteina.⁷⁴ Samoin lapsioikeudellisessa kirjallisuudessa erityisesti *Freeman* on korostanut lapsen oikeuksista puhumisen tärkeyttä ja niiden ”tosissaan ottamista”.⁷⁵ Hän on muun muassa huomauttanut, että lapsen oikeudet mahdollistavat sen, että lapset voivat vaatia oikeuksiaan. *Freemanin* mukaan “(t)he language of rights can make visible what has for too long been suppressed.”⁷⁶ Lisäksi lasten oikeuksien entistä aktiivisempi ja perusteellisempi käyttö voisi lisätä tuomion perustelujen selkeyttä, läpinäkyvyyttä ja lapsikeskeisyyttä vähentäen aikuisten intressien korostamista ja ratkaisujen harkinnanvaraisuutta.⁷⁷ Lapsen suojeluun väkivallalta tulee suhtautua lapsen oikeutena väkivallalta suojeluun.

Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun kiinnittyy laajemmin lasten erityisen suojelun tarpeeseen.⁷⁸ Voidaan puhua suojeluperiaatteesta, joka velvoittaa valtiota ja lapsen vanhempia turvaamaan lapsen turvallisen kehityksen suojaamalla lasta kaikelta hänen hyvinvoinnilleen haitalliselta kohtelulta.⁷⁹ Kyse on oikeusperiaatteesta, eli *Ronald Dworkinin* mukaan tiettyyn päätökseen ohjaavasta oikeudenmukaisuuden, reiluuden tai muun moraaliin kiinnittyvän yksilön oikeuksien perustelutavasta.⁸⁰ Verrattuna oikeussäätöihin, jotka soveltuessaan

⁷² Ks. myös Hakalehto 2025, s. 84–88.

⁷³ Yleiskommentti CRC/C/GC/13, kohta 17.

⁷⁴ Yleiskommentti CRC/C/GC/13, erityisesti kohta 3(b). Ks. yleiskommentin tulkinnasta Doek – Sveco-Cianci 2014, erityisesti s. 207–209.

⁷⁵ Ks. Freeman 2007a, s. 6–9 sekä Freeman 2020, erityisesti s. 60–61.

⁷⁶ Ks. Freeman 2007a, erityisesti s. 6–9. Vrt. Ferguson 2013, s. 186–187.

⁷⁷ Ks. Fortin 2006, s. 314; Fortin 2009, s. 297 sekä Choudhry – Herring 2010, s. 111–113. Toisin vrt. Ferguson 2013, s. 188–190 ja 204 sekä Herring 2011, s. 446. Herring huomauttaa, että näkökulmasta riippumatta suurimman osan tapauksista lopputulos olisi sama.

⁷⁸ Ajatus lapsesta suojelun kohteena on merkityksellinen koko lapsen oikeudellisen aseman kehityksen kannalta. Ks. Hakalehto 2025, s. 105.

⁷⁹ Päävastuu lapsen kasvatuksesta, kehityksestä ja suojelusta on lapsen huoltajilla. Valtiolla on velvollisuus täydentää huoltajien antamaa suojelua ja tarvittaessa järjestää se. Ks. LOS 4 ja 18 artiklat sekä Hakalehto 2025, s. 106.

⁸⁰ Dworkin 2014, s. 39 ja 42. Dworkin erottaa periaatteista, jotka perustelevat yksilön oikeuksia, päämäärät, jotka perustelevat kollektiivisia tavoitteita. Dworkinin säännöt-periaatteet-päämäärät-jaosta ks. Dworkin 2014, s. 38–45.

yksittäiseen tapaukseen määräävät sen lopputuloksen ilman punnintaa,⁸¹ oikeusperiaatteet ovat heikompia formaaleja ratkaisuperusteita.⁸² Raja sääntöjen ja periaatteiden välillä ei kuitenkaan ole aina selvä, ja sama säännös voi ilmaista sekä säännön että periaatteen.⁸³ Oikeusperiaatteet tulevat käyttöön kiperissä tapauksissa, joissa selkeää vastausta ei saada suoraan säädöksistä.⁸⁴ Oikeusperiaatteiden välillä voi olla myös jonkinlaisia heikkoja etusijoja, mutta kyse on silti aina tilannekohtaisesta harkinnasta ja punninnasta.⁸⁵

Suomalainen lainsäädäntö ei sisällä yleistä ja laajaa väkivallan ja huonon kohtelun kieltoa, mutta suojeluperiaatteelle löytyy institutionaalista tukea muun muassa lapsen oikeuksien sopimuksesta (LOS 3 artikla 2 kohta), Euroopan ihmisoikeussopimuksesta (EIS 3 ja 5 artiklat), perustuslaista (PL 6.3, 7 ja 19 §:t) sekä yksittäisistä kansallisista säännöksistä kuten lapsenhuoltolaista (HTL 1 ja 4 §:t).⁸⁶ Suojeluperiaate velvoittaa turvaamaan sekä lapsen perushyvinvoinnin että joukon tiukempia ihmisoikeusvelvoitteita kuten väkivallalta suojelun.⁸⁷ Lapsen suojelua kaikenlaiselta väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä voidaan pitää myös yhtenä lapsen huollon kokonaisuuksista, joiden tavoitteena on turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi (HTL 1 § 2 mom.).⁸⁸

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun kuten muidenkin oikeuksien taustalla ovat ihmisen perustarpeet.⁸⁹ Vaikka lapsen oikeudet voidaan jakaa kolmeen luokkaan – hyvinvointiin ja kehitykseen liittyviin oikeuksiin, oikeuteen saada suojelua sekä oikeuteen osallistua ja vaikuttaa –⁹⁰ ovat nämä luokat ja kaikki lapsen oikeudet tosiasiaassa yhteydessä toisiinsa. Lapsenhuoltolakiin otettu vanhempien velvollisuus suojella lasta väkivallalta ja huonolta kohtelulta toteuttaa yhtä lailla LOS 6 artiklan turvaamaa oikeutta turvalliseen kasvuun ja

⁸¹ Alexy 1986, s. 75–78.

⁸² Siltala 2003, s. 370–371.

⁸³ Huovila 2005, s. 51.

⁸⁴ Pöyhönen 1988, s. 31

⁸⁵ Siltala 2003, s. 110 ja 378.

⁸⁶ Perustuslain 6.3 § asettaa valtiolle oikeuden ja velvoitteen harjoittaa positiivista erityiskohtelua, jotta lapset olisivat tasa-arvoisessa asemassa aikuisten kanssa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi heidän turvallisuuteensa erityisen huomion kiinnittämistä.

⁸⁷ Hakalehto 2025, s. 106–107. Ks. myös Verhellen 1993, s. 366.

⁸⁸ Lapsen huollon voidaan katsoa koostuvan lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamiseen liittyvistä elementeistä, jotka voidaan tiivistää seitsemään kokonaisuuteen. Kyseinen kohta seitsemän (7) eli lapsen suojelu lisättiin lapsenhuoltolakiin sen uudistuksen yhteydessä. Ks. Hakalehto 2025, s. 216 sekä HE 88/2018 vp, s. 34–35 ja 97.

⁸⁹ Ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 221.

⁹⁰ Hakalehto-Wainio 2013, s. 35–36.

kehitykseen kuin 19 artiklan suojaamaa oikeutta kaikenlaiselta väkivallalta suojeluun.⁹¹

Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun on ymmärrettävä osaksi lapsen oikeutta saada kasvaa ja kehittyä turvallisesti, eikä pelkästään oikeudeksi olla kohtaamatta väkivaltaa. Lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen luo pohjan kolmannelle kriteerille arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista.

2.2 Tapaamisoikeus ja lapsen oikeus vanhempiinsa

Tapaamisoikeus tarkoittaa lapsen oikeutta olla ajoittain sen vanhempansa, kenen kanssa hän ei asu, luona tai olla häneen muulla tavoin yhteydessä. Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapsen oikeus luoda ja säilyttää myönteinen ja läheinen suhde myös etävanhempaansa (HTL 2 § 1 mom.).⁹² Tapaamisoikeus on osa lapsen huoltoa eli lapsen oikeutta saada osakseen lapsenhuoltolain tavoitteita vastaavaa huolenpitoa.⁹³ Kyseessä on samalla huoltajan velvollisuus huolehtia lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta sekä huolenpidosta (HTL 1, 3 ja 4 §:t).⁹⁴ Tapaamisoikeus koskee lapsen huoltajien lisäksi myös lapsen vanhempia sekä muita henkilöitä, joille tapaamisoikeus on myönnetty.⁹⁵ Lapsen vanhemmat voivat päättää lapsen tapaamisoikeudesta lastenvalvojan vahvistamin sopimuksin (HTL 7a ja 8 §:t) ja mikäli vanhemmat eivät pääse sopuun, voi käräjäoikeus ensimmäisenä oikeusasteena antaa asiassa ratkaisun (HTL 9 §).

Tapaamisoikeus on lapsen oikeuden lisäksi vanhemmalle kuuluva oikeus erityisesti EIS 8 artiklassa turvatus perhe-elämän suojan perusteella, ja tuomioistuinten tulee ottaa päätöstä lapsen tapaamisoikeudesta tehdessään huomioon myös vanhemman lakiin perustuvat intressit.⁹⁶ Vanhemman oikeuksia onkin usein korostettu lapsen oikeuksien ja edun

⁹¹ Ks. Hakalehto – Toivonen 2021, s. 39–40 sekä LOS 6 ja 19 artiklat. Artiklassa 6 tunnustetaan jokaisen lapsen synnynnäinen oikeus elämään sekä sopimusvaltioiden velvollisuus taata lapselle henkiinjäämiseen ja kehittymiseen mahdollisimman täysimääräiset edellytykset.

⁹² Tapaamisoikeuden kehittymisestä kansallisessa lainsäädännössä sekä nykyisin tapaamisoikeutta sääntelevän lapsenhuoltolain lähtökohdista ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 84–96.

⁹³ Koulu on kuvannut tapaamisoikeutta huollon ja asumisen ohella vakiintuneimmiksi hoivan ja huolenpidon oikeudelliseksi ilmentymäksi. Ks. Koulu 2014, s. 130.

⁹⁴ Ks. Hakalehto 2025, s. 215–216.

⁹⁵ Huoltaja on henkilö, jolla on päätösvalta lapsen henkilöä koskevissa asioissa sekä oikeus edustaa lasta. Lapsen vanhemmalla ei ole näitä oikeuksia. Lapsen huoltajia ovat henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu lain nojalla, sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Huoltajia on vähintään yksi, mutta heitä voi olla myös useampia. Lapsella voi taas olla yksi tai enintään kaksi oikeudellista vanhempaa, jotka ovat määrättyneet suoraan lain nojalla tai vahvistettu erikseen. Henkilö voi olla lapsen vanhempi, mutta ei huoltaja. Ks. Hakalehto 2025, s. 157–158, 207 ja 218–219. Koska tutkielmassa tarkastellaan nimenomaan lapsen oikeuksien toteutumista eikä huoltajan velvollisuuksien täyttämistä, on termi ”vanhempi” kattavampi valinta tutkielmaan.

⁹⁶ Ks. Hakalehto 2025, s. 258 ja EIS 8 artiklan tulkinnasta perhe- ja lapsioikeudellisissa asioissa EIT:n oikeuskäytännön valossa Pellonpää ym. 2026, s. 856–869 sekä Nieminen L. 2013, s. 115–117.

kustannuksella.⁹⁷ Taustalla voi olla valtioiden pelko siitä, että ne puuttuvat tapauksiin liikaa tai liian aikaisin, jolloin lasten oikeuksien lisäksi myös vanhempien oikeuksia loukataan.⁹⁸ Kyse voi olla siitä, että lapsioikeuden aiemmasta asemasta perheoikeuden osana johtuen lapsen oikeudelliseen asemaan suhtaudutaan edelleen lapsen oikeuksien sijaan vanhempien vaatimusten ja oikeuksien kautta.⁹⁹ Vanhemmilla on myös oikeuskeinoja toteuttaa tapaamisia ja he voivat esimerkiksi turvautua täytäntöönpanomenettelyyn, kun taas lapsella ei tällaisia mahdollisuuksia ole.¹⁰⁰ Tapaamisoikeus ei kuitenkaan saisi kääntyä lapsen velvollisuudeksi,¹⁰¹ vaan suhtautumisen tapaamisoikeuteen tulisi olla lapsen oikeuksista lähtevä.¹⁰²

Erityisesti lapsen oikeutena tapaamisoikeus ilmenee LOS:n säännöksistä, jotka turvaavat tapaamisoikeuden taustalla olevia ihmisoikeuksia kuten lapsen oikeutta vanhempiinsa. Lapsen oikeudella vanhempiinsa tarkoitetaan lapsen oikeutta tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan tai käänteisesti vanhempien oikeutta ja velvollisuutta hoitaa lastaan (LOS 7 artikla).¹⁰³ Oikeus täsmentyy muun muassa LOS 9 artiklassa, jonka mukaan lapsella on oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa silloinkin, kun hän ei ole heidän hoidettavanaan, paitsi jos se on lapsen edun vastaista.¹⁰⁴ Vastaavalla tavalla säädetään Euroopan unionin peruskirjan 24 artiklan 3 kohdassa. Lapsen oikeutta vanhempiinsa ja tapaamisoikeutta turvaavat lisäksi jo mainitut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla, yksityis- ja perhe-elämää suojaava perustuslain 10 § sekä lapsenhuoltolaki ja sen 1 § 1 momentin säännös myönteisten ja läheisten ihmissuhteiden turvaamisesta.

Oikeusperiaatteiden tasolla tapaamisoikeus ja lapsen oikeus vanhempiinsa voidaan liittää niin kutsuttuun perheyhteyden periaatteeseen.¹⁰⁵ Perheyhteyden periaatteeseen kuuluvat huoltajan

⁹⁷ Hakalehto 2016, s. 429 ja 441–442, jossa Hakalehto viittaa ratkaisuun KKO 2008:69. Ratkaisussa vanhempien intressit oli asetettu lasten intressien edelle *ilman* lapsen oikeuksien näkökulmasta *hyväksyttävää perustetta*.

⁹⁸ Fenton-Glynn 2021, s. 21.

⁹⁹ Linnanmäki 2019, s. 74. Ks. myös Hakalehto 2021, s. 677. Lapsioikeuden ja perheoikeuden yhteydestä ks. Hakalehto 2025, s. 17 sekä Hakalehto-Wainio 2011, s. 512.

¹⁰⁰ KKO 2012:95, erityisesti kohdat 6–8. Ks. myös Hakalehto 2025, s. 259. Tapaajavanhemman ja lähivanhemman oikeuksien ja täytäntöönpanomahdollisuuksien eroista ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 98–99.

¹⁰¹ Tapaamisten kääntymisestä lasten velvollisuuksiisi ks. Koulu 2013, s. 142 sekä Aaltonen 2020, s. 197.

¹⁰² Kansallisissa säännöksissä suhtautuminen tapaamisoikeuteen erityisesti lapsen oikeuksista lähtevä. Ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 97.

¹⁰³ Artiklan tulkinnasta ks. Hakalehto 2025, s. 73.

¹⁰⁴ Ks. myös LOS 16, 18 20 ja 21 artiklat sekä perhe-elämän suojan linkittymisestä niihin Schiratzki 2019, s. 358.

¹⁰⁵ Perheyhteyden periaate on Hakalehdon antama nimitys oikeusperiaatteelle, jossa korostuu velvollisuus ottaa lapsen huoltajien oikeudet ja velvollisuudet huomioon lapsen oikeudellisen aseman tarkastelussa. Ks. alkuperäisesti Hakalehto 2018, s. 73–78 ja uudempi muotoilu Hakalehto 2025, s. 99–100.

päätösvalta lasta koskevista asioista ja toisaalta perhe-elämän suoja, jota tukee lapsen oikeus olla vanhempiensa hoidettavana (LOS 7 artikla 1 kohta).¹⁰⁶ Perhe-elämän suojalla on vaikutusta periaatteessa kaikkeen lapsilainsäädäntöön.¹⁰⁷ Lapsen oleminen vanhempiensa huollettavana ja kasvatettavana on vahva ihmisoikeudellinen lähtökohta, ja kiistanalaisissa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista tapauksista kyse on ihmisoikeudellisesta näkökulmasta perhe-elämän suojan toteutumisesta.¹⁰⁸ Perhe-elämän suojan piirin määrittäminen voi kuitenkin tosiasiaa olla vaikeaa ja poliittisesti latautunutta.¹⁰⁹

Perhe-elämän suojan tärkeimpänä institutionaalisenä lähteenä voidaan pitää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan yksityis- ja perhe-elämän suojaa, joka asettaa valtiolle sekä velvoitteen pidättäytyä loukkaamasta oikeutta, mutta myös positiivisen toimintavelvoitteen edistää sitä.¹¹⁰ Sama oikeus turvataan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa, joka on sisällöltään identtinen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan kanssa. Perhe-elämän suojan on kansallisesti katsottu sisältyvän yksityiselämän suojaa koskevaan perustuslain 10 §:ään,¹¹¹ ja julkisella vallalla on velvollisuus aktiivisin toimenpitein edistää sen toteutumista (PL 22 §). Lapsen oikeuksien sopimuksessa perhe-elämän suojan merkitys näkyy muun muassa 3 artiklan 2 kohdassa, 5 artiklassa, 7 artiklassa sekä 9 artiklassa, joissa turvataan lapsen oikeus tuntea molemmat vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan, mutta myös velvoitetaan valtio kunnioittamaan vanhempien oikeutta toteuttaa velvollisuuksiaan.

Tapaamisoikeuteen liittyy monia käytännönläheisempiä seikkoja, joita on syytä seuraavaksi tarkastella lyhyesti. Ihmisoikeudellisista lähtökohdista huolimatta lasta koskevan tapaamisoikeusratkaisun ei tule olla teoreettinen vaan myös käytännössä toimiva, ja tämä on tärkeää ymmärtää käytännön ratkaisuja myöhemmin luvussa 4 arvioitaessa. Tapaamisoikeutta koskevan ratkaisun tulee perustua lapsen yksilölliseen elämäntilanteeseen huomioiden vanhempien elämät, olosuhteet ja näkemykset parhaasta mahdollisesta ratkaisusta.¹¹² Ratkaisun on oltava täytäntöönpanokelpoinen ja riittävän joustava, sillä elämän tarkka

¹⁰⁶ Perheyhteyden periaatteesta ja perhe-elämän suojasta tarkemmin ks. Hakalehto 2025, s. 100–105 sekä Nieminen L. 2013, s. 114–139.

¹⁰⁷ Ks. Schiratzki 2019, s. 358–359, joka on todennut samaa Ruotsin lainsäädännön osalta.

¹⁰⁸ Nieminen L. 2013, s. 343–344.

¹⁰⁹ Nieminen L. 2013, s. 115–122.

¹¹⁰ Artiklan soveltamisesta EIT:n ratkaisuissa ks. Fenton-Glynn 2021, s. 11 ja 19–26. EIT:n oikeuskäytännöstä ks. erityisesti ratkaisu Hajduová v. Slovakia (2010), kappale 46, jossa vahvistettiin valtion positiivinen toimintavelvoite.

¹¹¹ HE 309/1993 vp, s. 53. EIS:n tulkinnassa perhe-elämän ja yksityiselämän suoja on taas pyritty pitämään toisistaan erillään. Ks. Nieminen L. 2013, s. 115 sekä Koulu 2019b, s. 341.

¹¹² Hakalehto 2025, s. 260 sekä Aaltonen 2020, s. 133–134.

aikatauluttaminen pitkälle tulevaisuuteen ei useinkaan ole kannattavaa.¹¹³ Lapsenhuoltolaissa ei määritellä, millainen tapaamisoikeus lapselle tulisi vahvistaa, eikä tuomioistuimillakaan ole kaavamaisia ratkaisuvaihtoehtoja tai ohjeita tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaisuun.¹¹⁴

Tapaamisoikeusratkaisut ovat kaikki erilaisia aina tapaamismääristä tapaamismuotoihin ja tapaamisia koskeviin määräyksiin tai ehtoihin saakka.¹¹⁵ Merkittävimpänä varianttina ja tapaamisoikeutta rajoittavana tekijänä ovat kenties tapaamismuodot. Laajimpana tapaamisoikeuden muotona voidaan pitää vuoroasumista, jolla tarkoitetaan järjestelyä, jossa lapsi asuu vähintään 40 % kalenterivuodesta kummankin vanhempansa luona.¹¹⁶

Vuoroasuminen on lapselle vaativa ratkaisu, joka lähtökohtaisesti yhteishuollon lisäksi edellyttää vanhemmilta erittäin hyvää yhteistyökykyä ja tarkkaa arviota lapsen yksilöllisistä tarpeista.¹¹⁷ Toisena tapaamismuotona tai sen kokonaisuutena on niin kutsuttu tavanomainen tapaamisoikeus, jossa lapsi ja vanhempi tapaavat vapaasti sovittuina tai tuomioistuimen määrääminä ajankohtina. Tämä voi olla esimerkiksi säännöllisiä tai epäsäännöllisiä viikonlopputapaamisia, arkitapaamisia tai loma-aikojen luonapitoa.¹¹⁸

Sosiaalihuoltolain (SosHL, 1301/2014) mukaan tavanomaisiin tapaamisiin voi tarvittaessa liittyä niin kutsutut valvotut vaihdot, jolloin tapaamisoikeus on muuten vapaa, mutta lapsen luovuttaminen vanhemmalta toiselle tapahtuu sosiaaliviranomaisen läsnä ollessa (SosHL 27 §).¹¹⁹ Valvotut vaihdot määrätään usein sellaisissa tilanteissa, joissa ongelmia esiintyy lapsen hakemisessa tai tuomisessa. Kyse on tällöin nimenomaan vanhempien välien tulehtuneisuudesta, eikä suoraan lapseen kohdistuvasta uhasta.¹²⁰ Astetta enemmän tapaamisoikeus on rajoitettua tuetuissa tapaamisissa, jotka lapsenhuoltolain uudistuksessa vuonna 2018 lisättiin valvottujen tapaamisten ohella lapsenhuoltolakiin (HTL 9 b §).¹²¹ Tuetuissa tapaamisissa tapaaminen tapahtuu valvotussa ympäristössä, jossa ohjaaja on tarpeen mukaan saatavilla (SosHL 27 §).¹²² Tuetut tapaamiset voidaan määrätä esimerkiksi silloin,

¹¹³ Aaltonen 2020, s. 132–134.

¹¹⁴ Tarkkojen ohjeiden antamista ei ole pidetty aiheellisena. Ks. HE 224/82, s. 15–16 sekä Aaltonen 2020, s. 132–133 ja 135.

¹¹⁵ Aaltonen 2020, s. 147.

¹¹⁶ HE 88/2018, s. 42–43.

¹¹⁷ HE 88/2018 vp, s. 43; LaVM 12/2018, s. 7 sekä Aaltonen 2020 s. 112–122.

¹¹⁸ Tavanomaisimmista tapaamisoikeuden toteuttamismuodoista ks. Aaltonen 2020, s. 138–146.

¹¹⁹ Ks. myös sosiaalihuoltolain soveltamisopas STM 2017:5, s. 79–80 sekä THL 2023.

¹²⁰ THL 2023.

¹²¹ Hakalehto 2025, s. 257. Valvotut ja tuetut tapaamiset olivat kyllä olleet osa oikeuskäytäntöä jo ennen lakimuutosta. Ks. Aaltonen 2020, s. 177–188, jossa myös lisää tuetuista ja valvotuista tapaamisista.

¹²² Ks. käytännön soveltamisesta STM 2017:5, s. 79–80 sekä THL 2023.

kun lapsen ja vanhemman suhde vaatii tukea taikka vanhempi tarvitsee apua käytännön asioihin tai lapsen hoitoon.¹²³

Valvotuissa tapaamisissa tapaamiset järjestetään vastaavalla tavalla sosiaaliviranomaisen valvonnassa, mutta siten, että valvoja on tapaamisessa läsnä koko ajan (SosHL 27 §).¹²⁴ Valvotut tapaamiset tulee määrät vain, jos tuetut tapaamiset tai valvotut vaihdot eivät riitä turvaamaan lapsen etua (HTL 9 b § 1 mom.). Kyseessä on viimesijainen keino, joka voi tulla kyseeseen silloin, kun tapaamiseen liittyy jokin lapsen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista kehitystä uhkaava tekijä.¹²⁵ Tällaisia uhkaavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi tapaavan vanhemman vakavat mielenterveys- tai päihdeongelmat, vanhemman lapseen kohdistama väkivalta tai sen uhka taikka se, että lapsi pelkää ja kokee tapaamiset ahdistaviksi tai turvattomiksi. Perhesuhteissa esiintyvä väkivalta voi siten olla peruste määrätä tapaamiset valvottuina esimerkiksi silloin, kun lapsi pelkää ja kokee valvomattomat tapaamiset ahdistaviksi ja turvattomiksi väkivallan takia.¹²⁶

Mikäli mitkään muut toimet eivät ole riittäviä turvaamaan lapsen etua, voidaan tapaamisoikeus myös evätä (LOS 9 artikla). Kynnys tapaamisoikeuden epäämiseen on asetettu oikeuskäytännössä varsin korkeaksi.¹²⁷ Tätä ilmentävät hyvin ratkaisut KKO 2007:71 ja KKO 2023:5. Ratkaisussa KKO 2007:71 tapaamisoikeuden puolesta puhuvat seikat katsottiin sitä vastaan puhuvia seikkoja – kuten isän väkivaltaisuutta, lapsen kaappausuhkaa sekä lapsen vastustusta – painavammiksi.¹²⁸ Ratkaisussa KKO 2023:5 tapaamisoikeus päädyttiin taas poikkeuksellisesti epäämään, koska tapaamisten katsottiin olevan omiaan kuormittamaan lapsia ja aiheuttamaan vaaraa heidän tasapainoiselle kehitykselleen. Tapauksessa lasten isä ei muun muassa hyväksynyt lastensa diagnooseja tai erityistarpeita sekä käyttäytyi lapsia kohtaan uhkaavasti ja toistuvan väkivaltaisesti, eivätkä lapset halunneet pitää yhteyttä isäänsä.¹²⁹ Ratkaisu KKO 2023:5 ei kuitenkaan ilmennä muutosta oikeustilassa,¹³⁰ vaan tapauksessa yksinkertaisesti oli enemmän seikkoja, jotka puhuivat tapaamisoikeuden lopettamisen puolesta.

¹²³ THL 2023 sekä Aaltonen 2020, s. 179–180.

¹²⁴ Ks. käytännön toteuttamisesta STM 2017:5, s. 79–80 sekä THL 2023.

¹²⁵ HE 88/2018 vp, s. 52 sekä THL 2023.

¹²⁶ Ks. perusteista määrätä valvotut tapaamiset Aaltonen 2020, s. 180–182.

¹²⁷ Ks. Hakalehto 2025, s. 102 ja 267–268. Hakalehto arvioi, että tapaamisoikeuden epäämisen korkea kynnys johtuu perhe-elämän suojan vahvuudesta ja pyrkimyksestä toteuttaa sitä.

¹²⁸ KKO 2007:71, erityisesti kohdat 15 ja 19. Ks. ratkaisun tulkinnasta myös Hakalehto 2016, s. 438.

¹²⁹ KKO 2023:5, kohdat 46–48 ja 50–51.

¹³⁰ Ks. myös Hakalehto 2025, s. 268–269.

2.3 Lapsen etu ratkaisuperusteena

LOS 9 artiklan mukaan lapsi voidaan erottaa vanhemmistaan lapsen edun toteutumiseksi esimerkiksi vanhempien pahoinpidellessä tai laiminlyödessä lasta. Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun saa konkreettisen painoarvonsa tapaamisoikeusratkaisussa siten osana lapsen edun määrittämistä. Lapsen etu on yksi lapsioikeuden keskeisimmistä käsitteistä,¹³¹ joka on omaksuttu kaikkien lasta ja hänen oikeuksiaan koskevien päätösten merkitykselliseksi osaksi.¹³² Myös tapaamisoikeusratkaisu on tehtävä lapsen edun mukaisesti (HTL 10 §). Käsitteelle ei kuitenkaan ole yhtä universaalia määritelmää.¹³³ Kansallisessa lainsäädännössä lapsen etu ilmenee useissa säädöksissä kuten lapsenhuoltolaissa,¹³⁴ ja myös perustuslain säännösten voidaan katsoa toteuttavan ainakin joitain lapsen edun osa-alueita.¹³⁵ Suomi on silti saanut palautetta lapsen oikeuksien komitealta siitä, että lapsen edulle ei ole annettu riittävää painoarvoa lainsäädännössä eikä oikeuskäytännössä.¹³⁶ Kansainvälisillä ihmisoikeusvelvoitteilla onkin korostuva merkitys lapsen edun kansalliseen tulkintaan.¹³⁷

Lapsen etu on lapsen oikeuksien komitean mukaan kolmiosainen käsite: se on aineellinen oikeus, perustavanlaatuinen tulkintaperiaate sekä menettelysääntö.¹³⁸ Lapsen edulle on annettava ajallinen ja hierarkkinen ensisijaisuus verrattuna muihin intresseihin (LOS 3 artikla).¹³⁹ Toisaalta lapsen etua ja sen ensisijaisuutta ei tule ymmärtää ylivoimaiseksi tai ratkaisun lopputuloksen ainoaksi määrääväksi tekijäksi.¹⁴⁰ Lapsen etu on myös LOS 3 artiklan ilmaisemana yksi neljästä sopimuksen tulkintaa ja täytäntöönpanoa ohjaavista periaatteista syrjinnän kiellon (LOS 2 artikla), lapsen oikeuden elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (LOS 6 artikla) sekä lapsen näkemyksen kunnioittamisen (LOS 12 artikla)

¹³¹ Ks. muun muassa Vandenhole – Türkelli 2020, s. 205 sekä Tolonen – Koulu – Hakalehto 2019, s. 159.

Toisaalta lapsen edun käsitteeseen on myös kohdistettu kritiikkiä ja se on jopa koettu haitallisemmaksi kuin hyödylliseksi etenkin lapsen oikeuksien sopimusta täytäntöönpanossa. Ks. Cantwell 2017, s. 64–67 ja 70–72.

¹³² Lapsen etu on ollut käsitteenä ja oikeusperiaatteena olemassa jo pitkään, kansainvälisesti viimeistään vuoden 1959 lapsen oikeuksien julistuksen myötä. Ks. tarkemmin Vandenhole – Türkelli 2020, s. 205–206 sekä United Nations: Declaration of the Rights of the Child, 1959.

¹³³ Vandenhole – Türkelli 2020, s. 205. Omat haasteensa tuo mm. sen määrittäminen, milloin lapsen etu pitää ottaa huomioon, eli milloin on kyse lasta koskevasta asiasta. Nykyään kuitenkin jo itsestään selvästi yksi tällainen lapsen edun erityisen huomioinnin alue on lapsen huoltoa koskevat päätökset, kuten tapaamisoikeusratkaisut. Ks. Tolonen – Mustasaari 2024, s. 1083–1086 ja 1089–1092.

¹³⁴ Lapsen edun käsite voidaan paikantaa myös ainakin adoptiolaista (22/2012), lastensuojelulaista (417/2007), sosiaalihuoltolaista (1301/2014) sekä ulkomaalaislaista (301/2004).

¹³⁵ Tolonen – Koulu – Hakalehto 2019, s. 159–160. Ks. esimerkiksi PL 6 § yhdenvertaisuudesta.

¹³⁶ Suomea koskevat loppupäätelmät CRC/C/FIN/CO/4, kappale 27.

¹³⁷ Tolonen – Koulu – Hakalehto 2019, s. 180.

¹³⁸ Yleiskommentti CRC/C/GC/14, kohta 6.

¹³⁹ Vandenhole – Türkelli 2020, s. 217.

¹⁴⁰ Ks. muun muassa Hakalehto 2025, s. 69–70 sekä Fenton-Glynn 2021, s. 306–307.

rinnalla.¹⁴¹ Lapsen etua voidaan myös käyttää oikeuksien ristiriitatilanteissa sovittelevana periaatteena ristiriitojen ratkaisemiseksi.¹⁴²

Lapsen edun käsitteen ja muiden LOS:n periaatteiden tarkoituksena on varmistaa LOS:ssa tunnustettujen oikeuksien täysimääräinen ja tehokas nauttiminen sekä lapsen kokonaisvaltainen kehitys.¹⁴³ Yksittäisen ratkaisun kannalta merkittäviä ovat sekä lapsen yksityinen etu että lasten yleinen etu.¹⁴⁴ Konkreettisesti lapsen edun toteutumisessa on kyse kaikkien lapsen oikeuksien mahdollisimman täysimääräisestä toteutumisesta.¹⁴⁵ Lasta koskevassa ratkaisussa on pyrittävä niin pitkälle kuin mahdollista toteuttamaan kaikkia lapsen oikeuksia, vaikkakin joissain tilanteissa joitain lapsen oikeuksia voi olla välttämätöntä rajoittaa lapsen edun toteutumiseksi.¹⁴⁶ Lapsen etua ei toisaalta saa koskaan käyttää perusteena kieltää lapselle LOS:ssa turvattuja oikeuksia.¹⁴⁷ Lapsen oikeuksien komitea on esimerkiksi huomauttanut, että ruumiillista kurittamista ei voida missään tilanteessa määritellä lapsen edun mukaiseksi.¹⁴⁸

Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käytännössään viitannut lapsen oikeuksien sopimukseen ja lapsen etuun, vaikka EIS ei siihen liittyvää määräystä sisällä.¹⁴⁹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsitys lapsen edusta ei kuitenkaan ole identtinen lapsen oikeuksien sopimuksen ja lapsen oikeuksien komitean käsityksen lapsen edusta kanssa: EIT:n tulkintaa ei ainakaan vanhemmassa kirjallisuudessa ole katsottu yhtä dynaamiseksi kuin LOS:n lapsen edun käsitettä.¹⁵⁰ EIT:n oikeuskäytännöstä on silti saatavissa esimerkinomaista mallia siihen, kuinka lapsen oikeuksien sopimusta ja lapsen etua voidaan käytännön tilanteissa hyödyntää,¹⁵¹ ja EIT:n ratkaisukäytäntö lasta koskevien tapausten osalta onkin omaksuttu Suomessa vahvasti.¹⁵² EIT:n tulkintakäytännössä lapsen etu on ollut erityisesti

¹⁴¹ Ks. yleisperiaatteista tarkemmin CRC/GC/2003/5, kohta 12. Kirjallisuudessa yleisperiaatteet on lähtökohtaisesti hyväksytty, mutta niitä kohtaan on esitetty myös kritiikkiä erityisesti niiden epäselvyydestä ja epäjohdonmukaisuudesta. Ks. Hanson – Lundy 2017, erityisesti s. 298–303.

¹⁴² Freeman 2020, s. 58 sekä Alston 1994, s. 16.

¹⁴³ Yleiskommentti CRC/C/GC/4, kohta 1.

¹⁴⁴ Yleiskommentti CRC/C/GC/14, kohdat 23–24. Ks. myös Linnanmäki 2020, s. 26–27; Koulu 2014, s. 314–315 sekä Tolonen – Koulu – Hakalehto 2019, s. 166.

¹⁴⁵ Yleiskommentti CRC/C/GC/14, kohta 4. Ks. myös Toivonen 2023, s. 34 sekä Nieminen 2004, s. 621.

¹⁴⁶ Hakalehto-Wainio 2011, s. 517.

¹⁴⁷ Ratkaisu ei voi olla lapsen edun mukainen, jos se loukkaa LOS:ssa taattuja oikeuksia. Ks. Tobin 2006, s. 287.

¹⁴⁸ Yleiskommentti CRC/C/GC/8, kohta 26.

¹⁴⁹ Oikeuskäytännöstä ks. muun muassa ratkaisu Ignaccolo-Zenide v. Romania (2000), kohta 94. Yksittäisiä ratkaisuja enempää luettelematta ks. vastaavasta havainnosta ja tämän hyödyistä FRA 2022, s. 32–33; Tolonen – Koulu – Hakalehto 2019, s. 159 sekä Kilkelly 2001, s. 315–319 ja 326.

¹⁵⁰ Ks. Kilkelly 1999, s. 201–202 ja 241–243 sekä Nieminen L. 2013, s. 346–349.

¹⁵¹ Tolonen – Koulu – Hakalehto 2019, s. 180.

¹⁵² Nieminen 2004, s. 594

lapsen hyvinvointiin kiinnittyvä peruste, jolla voidaan rajoittaa EIS 8 artiklan perhe-elämän suojaa ja vanhempien oikeuksia.¹⁵³

EIT on aiemmassa ratkaisukäytännössään lähtökohtaisesti katsonut, että lapsen oikeudet ovat painavampia kuin aikuisten oikeudet. Ratkaisuissa on muun muassa todettu, että lapsen etu on ensisijaisen tärkeä tai ylin päätöksentekokriteeri ja sille on annettava huomattavaa painoarvoa, mikä on ollut poikkeus tyyppilliseen punninta- ja suhteellisuusarviointiin.¹⁵⁴ Tuoreet EIT:n ratkaisut ovat askel taaksepäin tähän aiempaan linjaan nähden. EIT on ratkaisussaan *Stand Lobben ym. v. Norja* (2019) todennut, että lapsen etuja ei tule korostaa vanhempien etujen kustannuksella.¹⁵⁵ Samoin ratkaisussa kuten *AS v. Norja* (2019) EIT totesi, että oleellista on tasapainon löytäminen lapsen etujen ja muiden kuten vanhempien etujen välille.¹⁵⁶ EIT on palauttanut lapsen edun perinteiseen punnintaoperaatioon ja ratkaisuissa esiintynyt EIT:n vanhempi toteamus siitä, että lapsen etu voi ”riippuen sen laadusta ja vakavuudesta” syrjäyttää vanhempien edun, on tullut punninnan eikä lapsen edun ensisijaisuuden puolestapuhujaksi.¹⁵⁷ Myös Suomessa korkein oikeus on omaksunut tämän punnintaa eikä lapsen ensisijaisuutta painottavan linjan esimerkiksi tuoreessa ratkaisussaan KKO 2025:65.¹⁵⁸

Lapsen etu määritellään aina tapauskohtaisesti ottaen huomioon lapsi yksilönä, tämän tilanne ja tarpeet sekä tapauksen olosuhteet.¹⁵⁹ Tämä tekee käsitteestä avoimen ja joustavan, mutta myös alttiin väärinkäytöksille esimerkiksi vanhempien eduksi.¹⁶⁰ Perheoikeudellisissa tapauksissa vanhempien intressien erottaminen lapsen intresseistä voi olla hankalaa, eikä sitä edistä se, että lapsen oikeudet usein vaativat nimenomaan vanhempien toimintaa niiden hyväksi.¹⁶¹ Lapsen edun määrittäminen on muutoinkin hienovaraista tasapainottelua lapsen itsenäisyyden ja toisaalta huolenpidon välillä.¹⁶² Lapsen edun käsite on epämääräinen,

¹⁵³ Nieminen L. 2013, s. 346 sekä Vandenhole – Türkelli 2020, s. 210.

¹⁵⁴ Vandenhole – Türkelli 2020, s. 215. Ks. esimerkiksi ratkaisu *Neulinger ja Shuruk v. Sveitsi* (2010), kohta 135.

¹⁵⁵ Ratkaisu *Strand Lobben ja muut v. Norja* (2019), kohdat 203–206. Tapauksessa ei ollut kyse tapaamisoikeudesta vaan lapsen huostaanotosta, mutta siinä esitettyjä lähtökohtia voidaan pitää oleellisina myös tapaamisoikeusratkaisuissa. Ks. ratkaisun merkityksestä *Fenton-Glynn* 2021, s. 307–308.

¹⁵⁶ Ratkaisu *AS v. Norja* (2019), kohdat 59 ja 60.

¹⁵⁷ Ks. toteamuksesta ensimmäisen kerran ratkaisu *Sahin v. Saksa* (2003), kohta 66.

¹⁵⁸ Ks. KKO 2025:65, kohta 15.

¹⁵⁹ Ks. yleiskommentti *CRC/C/GC/14*, kohta 48; ratkaisu *X. v. Latvia* (2011), kohta 100 sekä *Hakalehto* 2016, s. 430.

¹⁶⁰ Yleiskommentti *CRC/C/GC/14*, kohta 34. Lapsen edun epämääräisyydestä ja sen tuomista haitoista ks. myös *Vandenhole – Türkelli* 2020, s. 209; *Hakalehto* 2025, s. 135–136 sekä *Tolonen – Koulu – Hakalehto* 2020, s. 160–161.

¹⁶¹ *Gottberg* 2007, s. 170 sekä *Herring* 2011, s. 19–21.

¹⁶² Yleiskommentti *CRC/C/GC/12*, kohta 74 sekä *Vandenhole – Türkelli* 2020, s. 209.

ennakoimaton ja mahdollisesti kaikkea muuta kuin *lapsen* etu. Toisaalta avoimuudesta ja joustavuudesta on etuja eikä liian tiukka määritelmä olisi tarkoituksenmukainen.¹⁶³

Lapsen edun määrittämisessä lapsen oikeuksien komitean mukaan kriittistä onkin myös lapsen omien näkemysten huomioon ottaminen.¹⁶⁴ Lapsen mielipiteen huomiointi vahvistetaan LOS 12 artiklassa sekä lapsenhuoltolain 11 §:ssä, jonka mukaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on selvitettävä lapsen omat toivomukset ja mielipide. Myös perustuslain 6.3 § turvaa lapsen oikeuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Ilman lapsen mielipiteen huomiointia lapsen etu on vain aikuisten tekemä oletus tai muiden kuin lapsen intressien ilmentymä. Lapsen oikeuksien komitea on nimenomaisesti täsmentänyt, ettei lapsen kuuleminen ole vain muodollisuus, vaan myös väkivaltatilanteissa lapsen oma kokemus on välttämätön osa lapsen edun määrittämistä.¹⁶⁵ Lapsia koskevien ratkaisujen perusteluissa tulisi avata tarkemmin se, mistä lapsen etu kyseisessä ratkaisussa koostuu, miten etua on arvioitu ja punnittu suhteessa muihin intresseihin sekä miten lapsen näkemykset on huomioitu.¹⁶⁶ Tuomioistuinten on pakko ottaa huomioon lapsen näkemykset väkivallasta ja siihen mahdollisesti liittyvä pelko, mikä luo pohjan neljännelle kriteerille arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista.

EIT ei ole ratkaisukäytännössään ainakaan säännönmukaisesti huomionnut tai antanut lapsen mielipiteelle riittävästi painoarvoa lasta koskevissa ratkaisuissaan,¹⁶⁷ vaikka myös EIS 6 ja 8 artiklojen valossa lapsen osallisuus olisi tärkeää.¹⁶⁸ EIT:n tulkinnat eroavat lapsen oikeuksien komitean tulkinnoista jo yksin siitä syystä, että EIT:n tulee ottaa huomioon myös vanhemmalle kuuluvat oikeudet.¹⁶⁹ EIT ei myöskään pyri kaikissa tapauksissa edes antamaan normatiivista, yksitulkintaista ohjetta jäsenvaltioille, vaan erityisesti eettisesti ja sosiaalisesti kiistanalaisissa kysymyksissä kuten lapsi- ja perheasioissa EIT jättää valtioille usein laajan

¹⁶³ Ks. muun muassa Hautanen 2010, s. 16 ja 23 sekä Mattila 2013, s. 112.

¹⁶⁴ Yleiskommentti CRC/C/GC/14, kohta 43; CRC/C/GC/12, kohta 74 sekä Pajulammi 2014, s. 452.

¹⁶⁵ Yleiskommentti CRC/C/GC/12, kohdat 32 ja 119.

¹⁶⁶ Ks. yleiskommentti CRC/C/GC/14, kohta 14 a, 14b ja 43. Ks. myös lapsen yksittäisten oikeuksien huomioinnista Hakalehto 2016, s. 444; Sormunen 2021, s. 118; Vandenhole – Türkelli 2020, s. 216–217 sekä Pajulammi 2014, s. 84.

¹⁶⁷ Vandenhole – Türkelli 2020, s. 212. EIT:n ratkaisukäytännössä on kuitenkin myös ratkaisuja, joissa EIT on antanut merkittävää painoarvoa lasten mielipiteille ja kritisoinut sopimusvaltioita niiden antaman painoarvon vähäisyydestä. Ks. esimerkiksi ratkaisu N. TS. ja muut v. Georgia (2016), kohdat 81–82.

¹⁶⁸ *Anniina Nieminen* kiinnittää lapsen osallisuuden ja mielipiteen merkityksen arvioinnin EIS 6 ja 8 artikloihin erityisesti oikeudenkäynnin kontradiktorisuuden vaatimuksen kautta. Ks. Nieminen A. 2013, s. 143–144 ja 146.

¹⁶⁹ Edellä esitetyllä tavalla Euroopan ihmisoikeussopimus takaa oikeuksia kaikille ihmisille, kun taas lapsen oikeuksien sopimus vain alle 18-vuotiaille. Esimerkiksi EIS 8 artiklan perhe-elämän suoja kuuluu sekä lapselle että lapsen vanhemmalle, kun taas LOS 7 artikla takaa vain lapsen oikeuden tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.

harkintamarginaalin.¹⁷⁰ Toisaalta juuri lapsen ja vanhemman välinen yhteydenpito kuten tapaamisoikeus kuuluu EIS 8 artiklan ydinalueelle, jossa harkintamarginaali on suppeampi.¹⁷¹ Harkintamarginaalin laajuus ja siten myös viimekädessä se, mikä ratkaisu on EIT:n tulkinnassa hyväksyttävä, on sekin lopulta tapauskohtaista.¹⁷² Lapsen edun ja oikeuksien tulkinnassa on merkittävää vaihtelua niitä arvioidessa eri ihmisoikeussopimusten näkökulmasta, mutta myös tapauskohtaisten yksityiskohtien vuoksi.

Täten on huomattava, että kansallisesti lähtökohtana on ihmisoikeussopimusten ja yksittäisten ihmisoikeuksien sopusointuinen tulkinta. Diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 4/1970) mukaisesti kansainvälisiä sopimuksia on tulkittavana osana laajempaa kansainvälisen oikeuden järjestelmää (Wienin yleissopimus 31(3)c artikla). Ihmisoikeuksien osalta voidaan perusoikeuksien tavoin puhua ns. järjestelmän sisäisestä johdonmukaisuudesta ja tavoitteesta, että kaikki oikeudet toteutuvat yhtäaikaaisesti mahdollisimman täysimääräisesti.¹⁷³ Lapsen oikeuksien osalta vastaava pyrkimys ilmenee jo lapsen edun käsitteen kautta. Lapsen edun toteutumiseksi kaikki lapsen tapauksessa oleelliset oikeudet on otettava ratkaisussa huomioon riippumatta siitä, missä niistä säädellään. LOS 41 artiklassa säädetään suoraan, että sopimus ei vaikuta sellaisiin määräyksiin, jotka edistävät paremmin lapsen oikeuksien toteutumista. Samoin EIS 53 artiklan mukaan sopimusta ei tule käyttää rajoittamaan tai loukkaamaan muita jäsenvaltion suojaamia perus- ja ihmisoikeuksia.

Joskus kaikki oikeudet eivät kuitenkaan voi toteutua yksittäisessä tilanteessa täysimääräisesti, vaan jotain oikeutta tulee rajoittaa lapsen edun toteutumiseksi. Lapsen edun etsiminen sekä kaikki edellä mainitut oikeuksia täsmentävät seikat luovat pohjan viidennelle ja viimeiselle kriteerille arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista, mutta myös lapsen edun mukaisen ratkaisun tekemistä. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutuminen voi olla peruste rajoittaa muita lapsen oikeuksia, mutta ei turhaan.

¹⁷⁰ Nieminen A. 2013, s. 137 sekä Gerards 2023, erityisesti s. 261 ja 276. Erityisesti perheväkivaltaan liittyvän valtion positiivisen toimintavelvoitteen, melko laajan, harkintamarginaalin osalta ks. McQuigg 2011, s. 79–80.

¹⁷¹ Nieminen A. 2013, s. 137. Ydinalueen määrittelyn vaikutuksesta valtion harkintamarginaaliin ks. Gerards 2023, s. 272–273.

¹⁷² Ks. harkintamarginaaliin vaikuttavien seikkojen punninnasta Gerards 2023, s. 280–282.

¹⁷³ Perusoikeuksien osalta koherenssivaatimuksesta ks. esimerkiksi Tuori 2000, s. 187–192.

3 Kriteerit lapsen suojelemiseksi

3.1 Kriteerit 1 ja 2: laaja väkivaltakäsitys ja väkivallan uhka

Edellä esitetty normatiivinen kehikko asettaa valtiolle ja siten myös tuomioistuimille erinäisiä velvollisuuksia liittyen päätöksenteossa huomioitaviin seikkoihin. Nämä velvoitteet muodostavat yhdessä kriteerit, joiden valossa lapsen oikeuden väkivallalta suojeleluun toteutumista voidaan arvioida. Ensimmäiset näistä kriteereistä liittyvät itse väkivaltaan ja sen uhan arviointiin. Kuten luvussa 2.1 todettiin, tuomioistuimilla on normipohjaan perustuva velvollisuus ottaa mahdollinen väkivalta huomioon ja etsiä sellainen ratkaisu, joka lasta tältä väkivallalta suojaa. Toisin sanoen tuomioistuinten on otettava väkivalta huomioon lapsen oikeuden väkivallalta suojeleluun toteutumiseksi. Mikäli väkivaltaa ei huomioida, ei lapsen oikeus väkivallalta suojeleluun voi edes teoriassa toteutua. Kriteerinä ”väkivallan huomiointi” on kuitenkin liian epämääräinen. Mitä *wäkivalta* ensinnäkään tarkoittaa?

Väkivallan määritelmän avulla voidaan selvittää, minkälainen toiminta katsotaan lapsen oikeuden väkivallalta suojeleluun loukkaukseksi. Lapsen oikeus väkivallalta suojeleluun ei tarkoita sitä, että lapseen ei saisi missään tilanteessa koskea tai hänen seurassaan ei saisi korottaa ääntään. Lapsen oikeuksien komitea on muun muassa todennut, ettei myönteinen kuri ole kiellettyä ja voimankäyttökin on sallittua ihmisten suojelemiseksi silloin, kun kyseessä ei ole rangaistustarkoituksellinen voimankäyttö.¹⁷⁴ Lapsen ja muiden ihmisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden takaaminen voi esimerkiksi tarkoittaa lapselta vaarallisen esineen pois ottamista, kotoa poistumisen estämistä taikka lapsen kiinnipitämistä.¹⁷⁵ Menettelyn sallittavuutta voidaan arvioida esimerkiksi lastensuojelulain (LSL 417/2007) ja rikoslain (RL 39/1889) säännösten valossa. Oleellista on muun muassa se, että lapselle ei pyritä aiheuttamaan eikä aiheuteta kipua.¹⁷⁶ Rajanveto hyväksyttävän ja kielletyn voimankäytön välillä voi silti olla häilyvä.¹⁷⁷

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeleluun ”väkivalta” tulee tästä huolimatta ymmärtää laajasti. Lapsen oikeuksien komitean mukaan ruumiillista kurittamista voi olla esimerkiksi lapsen lyöminen, ravistelu, nipistäminen, tukistaminen, lapsen pakottaminen olemaan epämukavassa

¹⁷⁴ Yleiskommentti CRC/C/ GC/8, kohdat 13–15.

¹⁷⁵ Koulu 2014, s. 124 sekä Ylisaukko-oja 2025, s. 259.

¹⁷⁶ STM 2010:7, s. 37.

¹⁷⁷ Ylisaukko-oja 2025, s. 259.

asennossa ja pakkosyöttäminen.¹⁷⁸ Komitean mukaan kaikenlainen väkivalta kattaa myös lapsen epäsuorasti kohdistuvan, esimerkiksi puolisoiden välisen väkivallan.¹⁷⁹ Sama lähtökohta on vahvistettu myös Istanbulin sopimuksessa (Istanbulin sopimus 18 ja 26 artiklat), kansallisessa lainsäädännössä muun muassa lastensuojelulain esitöissä¹⁸⁰ sekä lapsenhuoltolain 10 §:ssä, joka kattaa fyysisen ja henkisen väkivallan sekä puolisoiden välisen väkivallan.¹⁸¹ Perhesuhteissa ilmenevä väkivalta on pitkään mielletty aikuisten väliseksi väkivallaksi ja vanhemmat usein aliarvioivatkin, kuinka paljon väkivaltaa lapset ovat nähneet ja kuulleet esimerkiksi kuvittelemalla, että lapset ovat olleet nukkumassa väkivallan aikana. Todellisuudessa lapset ovat valvoneet ja kuulleet kaiken.¹⁸²

Tutkimuksissa on jo pitkään osoitettu kaikkien väkivallan muotojen olevan yhtä haitallisia lapsille.¹⁸³ Tämä tutkimusnäyttöön perustuva näkemys on hiljalleen siirtynyt myös osaksi lainsäädäntöä. Väkivallan muotojen kattavuutta on pyritty edistämään myös rikosoikeudellisesti, ja lapsen todistaman epäsuoran väkivallan kriminalisointi onkin parhaillaan työryhmän käsittelyssä.¹⁸⁴

Lapsen oikeuksien komitean mukaan väkivallan toistuvuudella, vahingon vakavuudella tai vahingoittamistarkoituksella ei ole merkitystä, vaan kaikki väkivalta on huoltajien velvollisuuksien loukkaus, toisin sanoen lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun loukkaus.¹⁸⁵ Mahdollista väkivaltaa tulee tarkastella objektiivisen tarkastelun lisäksi lapsen subjektiivisen kokemuksen kautta: huonon kohtelun kriteerinä on pidettävä lapsen kokemusta vanhemman toiminnasta. Vanhemman oma näkemys toiminnan loukkaavuudesta taikka esimerkiksi väkivallan käyttäminen kasvatustarkoituksessa eivät tee siitä sallittua.¹⁸⁶ Toisaalta

¹⁷⁸ Yleiskommentti CRC/C/GC/8, kohta 11 sekä yleiskommentti CRC/C/GC/13, kohta 24.

¹⁷⁹ Yleiskommentti CRC/C/GC/13, kohta 21, erityisesti 21(e). Ks. myös Hakalehto – Toivonen 2021, s. 62–63.

¹⁸⁰ Ks. HE 164/2014 vp, s. 105–106.

¹⁸¹ Ks. lapsenhuoltolain esityöt HE 88/2018, s. 34–35.

¹⁸² Lasten altistuminen väkivallalle ei myöskään liity pelkästään väkivaltatilanteissa silminnäkijänä olemiseen, vaan väkivaltatilanteet varjostavat perheen elämää jatkuvasti. Perheen ilmapiiriä leimaavat pelko ja uhka. Ks. Oranen 2004, s. 132–133.

¹⁸³ Väkivallan eri muotojen yhtäläisestä haitallisuudesta ks. esimerkiksi Salzman ym. 2005, s. 136–137.

¹⁸⁴ Oikeusministeriön asettamassa työryhmässä valmistellaan NKV-direktiivin edellyttämää lainsäädäntöä, jonka osana arvioidaan, olisiko lapsen läsnä ollessa tehtyä pahoinpitelyä tai muuta rikosta pidettävänä rangaistuksen koventamisperusteena tai omana rikostyyppinä. Työryhmän toimikausi päättyy 28.2.2026. Ks. OM070:00/2024. Ks. myös Sofia Virran ehdottomasta lapsirauhariikoksesta LA 41/2024 vp.

¹⁸⁵ Yleiskommentti CRC/C/ GC/13, kohta 17. Yleiskommentin keskeisenä lähtökohtana on, että mikään väkivalta ei ole oikeutettua ja kaikki väkivalta on estettävissä. Ks. Doek – Sveco-Cienci 2014, s. 209–212. Ks. myös Hakalehto – Toivonen 2021, s. 62–63. Sama lähtökohta on omaksuttu uudistetussa lapsenhuoltolaissa. Lastenhuoltolain uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä nimenomaisesti viitataan LOS 19 artiklan 1 kohtaan. Ks. HE 88/2018, s. 18 ja 35.

¹⁸⁶ Hakalehto 2025, s. 240–241.

suhtautumisen pitää myös olla jossain määrin kriittinen, sillä liian löysä oikeuksilla operointi ei edistä niiden toteutumista.¹⁸⁷

Väkivallan matalan kynnyksen ymmärrys on toisaalta voinut jäädä vähäiseksi, koska se perustuu vain lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttiin, joiden sitovuudesta ei Suomessa ole yksimielisyyttä.¹⁸⁸ Kyseistä lähtökohtaa ei ole omaksuttu kansallisissa lähteissä kuten lapsenhuoltolain uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 88/2018 vp.¹⁸⁹ Hallituksen esityksessä ja muissa lainvalmisteluasiakirjoissa lapsen suojeleu väkivallalta hyväksyttiin kattamaan kaikenlaiset väkivallan muodot,¹⁹⁰ mutta keskustelua liittyen väkivallan toistuvuuteen, tarkoitusperiin tai vakavuuteen ei käyty. Lainvalmisteluasiakirjojen ja siten kansallisen lainsäädännön valossa se, mikä on väkivallan *kynnys*, jää jossain määrin epäselväksi. Lapsen oikeuksien komitean tulkintojen voi olla haastavaa saada jalansijaa, kun kansallinen sääntely ja sen perustelut eroavat komitean tulkinnoista.¹⁹¹ Toisaalta korkein oikeus on alkanut viime vuosina hyödyntämään paikoittain myös lapsen oikeuksien komitean yleiskommentteja,¹⁹² eikä niiden merkitystä voida enää täysin kiistää. Suhtautumisen lapsen oikeuteen väkivallalta suojeleuun ja sen kattamaan väkivaltaan tulisi olla lapsen oikeuksien komitean näkemysten mukainen.

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeleuun rajojen löytämistä hankaloittaa myös se, että väkivaltaa on yksinkertaisesti vaikea tunnistaa. Sen lisäksi, ettei rajanveto sallitun voimankäytön ja kielletyn väkivallan välillä ole aina yksiselitteistä, voi väkivaltaa ilmetä erilaisissa perheissä. Väkivalta ei ole esimerkiksi vain vähätulosten perheiden, jotka ovat jo syystä tai toisesta poliisin tai lastensuojelun kanssa tuttuja, ongelma. Se, että henkilö on esimerkiksi ”hyvämaineinen, töissä käyvä henkilö, jolla ei ole rikollista menneisyyttä”, ei

¹⁸⁷ Ks. yleisemmin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen käytännön haasteista ja edistämisen ongelmista lainkäyttäjän näkökulmasta Koskelo 2012, erityisesti s. 98–99.

¹⁸⁸ Komitean yleiskommenttien sitovuuteen myönteisestä suhtautumisesta ks. Linnanmäki 2019, s. 79 sekä Pajulampi 2014, s. 103. Varauksellisemmasta suhtautumisesta sitovuuteen ks. Sormunen 2016, s. 311 sekä Toivonen 2023, s. 16.

¹⁸⁹ HE 88/2018 vp sekä Hakalehto – Toivonen 2021, s. 62–63. Ks. hallituksen esityksen arvioinnista oikeuskirjallisuudessa Linnanmäki 2019, s. 87–89 sekä Koulu 2019a, erityisesti s. 418–420 koskien väkivallalle altistumista. Koulun mukaan lapsen suojeleu väkivallalta korostui hallituksen esitystä paremmin sitä seuraavassa eduskuntakäsittelyssä.

¹⁹⁰ Ks. LaVM 12/2018 vp, erityisesti s. 4–5, jossa lakivaliokunta muun muassa korosti kaikenlaisen väkivallan ymmärtämistä laajasti kattamaan myös lapsen suoraan kohdistumattoman väkivallan. Vastaavasti hallituksen esityksessä HE 88/2018 vp ei suoraan edes viitattu ”kaikenlaiseen väkivaltaan”.

¹⁹¹ Ks. myös Linnanmäki 2019, s. 87.

¹⁹² Ks. esimerkiksi ratkaisut KKO 2019:50, kohta 37 sekä KKO 2021:41, kohta 6. Vastaavan huomion on tehneet muun muassa Hakalehto 2021, s. 677 sekä Koulu 2019b, s. 339.

kerro mitään siitä, onko hän mahdollisesti kohdistanut perheeseensä väkivaltaa.¹⁹³

Perhesuhteissa ilmenevä väkivalta voi ilmetä hyvin erilaisin tavoin ja olla erittäin kontekstuaalista.¹⁹⁴ Henkistä väkivaltaa voi olla erittäin vaikeaa havaita ulospäin ja fyysisen väkivallan vammat kuten mustelmat ovat usein sellaisia, joita lapsella voi olla muutenkin. Väkivallalle ei yleensä ole ulkopuolisia todistajia, eikä tapahtuvaa väkivaltaa siten välttämättä havaita perhepiirin ulkopuolella.¹⁹⁵

Havaittukaan väkivalta ei välttämättä koskaan päädy prosessissa eteenpäin esimerkiksi lastensuojelun tai poliisin tietoon, vaikka viranomaisilla olisi velvollisuus havaitusta väkivallasta eteenpäin ilmoittaa.¹⁹⁶ Oikeiden viranomaistenkaan tietoon tultua väkivaltaa ei välttämättä tunnisteta tai siihen ei puututa. Väkivaltaan puuttumisen epätäydellisyys voi johtua viranomaisten puutteellisista tiedoista, taidoista tai heidän henkilökohtaisista asenteistaan. Perheen sisäiset asiat voidaan edelleen nähdä yksityisinä ja julkisen vallan puuttumista niihin pitää epätoivottuna.¹⁹⁷ Yhtenä kriteerinä voisikin olla viranomaisten toiminnan arviointi tai väkivaltaan liittyvän näyttökynnyksen paikantaminen ja sen arvioiminen, onko näyttökynnys riittävän matala, jotta lapsen oikeus väkivallalta suojeluun voisi toteutua. Väkivaltaan liittyvät väitteet ovat huoltoriidoissa yleisiä, mutta valitettavasti usein syystä tai toisesta vääriä tai liioiteltuja,¹⁹⁸ ja siksi niihin voidaan konkreettisissa tapauksissa suhtautua liiankin epäileväisesti. Tutkielman rajallisuuden vuoksi nämä sinällään perustellut tarkastelukohteet ja kriteerit jätetään tutkielman ulkopuolelle.

Aiemman väkivallan tunnistaminen ja huomiointi ovat siis ensimmäinen kriteeri arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista. Lasta koskevan ratkaisun ei kuitenkaan ole tarkoitus olla vanhempaan kohdistuva rangaistus aiemmista lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun loukkauksista, vaan ratkaisun on tarkoitus taata lapsen oikeuksien toteutuminen

¹⁹³ Etelä-Savon kärjäoikeus nro 1020 6070 (20.9.2024). Ratkaisussa katsottiin riittävästi toteennäytetyksi, että henkilö oli kohdistanut perheeseensä väkivaltaa ja tapaamisoikeutta oli siten perusteltua rajoittaa.

¹⁹⁴ Linnanmäki 2019, s. 131. Ks. myös Ervasti – Nylund 2014, s. 453.

¹⁹⁵ Lapselle voi taas olla vaikeaa kertoa kielteisiä asioita läheisestä aikuisesta, eivätkä alle 4-vuotiaat lapset siihen kielellisten taitojensa vuoksi usein edes pysty. Ks. Nikkola – Korkman 2017, s. 1788.

¹⁹⁶ Ruotsissa vuonna 2015 toteutetussa tutkimuksessa havaittiin, että jopa 20 % yleislääkäreistä ei ollut ilmoittanut mahdollisesta lapseen kohdistuvasta väkivallasta eteenpäin, vaikka oli sellaista epäilty. Ks. Talsma ym. 2015, s. 23–24. Mahdollisesta väkivallasta kuitenkin tulisi ilmoittaa eteenpäin mieluummin liian matalalla kuin liian korkealla kynnyksellä. Ks. Nikkola – Korkman 2017, s. 1790.

¹⁹⁷ Ks. muun muassa poliisien toiminnasta Heinonen – Ellonen 2016, s. 511–516. Koulu nostaa esiin ajattelutavan, jonka mukaan ”ehjän” ja sovinnollisen perheen ajatellaan olevan vallan ja oikeudenmukaisuuden ongelmakenttien ulkopuolella. Ks. Koulu 2014, s. 89 ja 211–214.

Ks. myös Hakalehto – Toivonen 2021, s. 24–25; Nieminen 2006, s. 76–77 sekä Nieminen L. 2013, s. 55–56.

¹⁹⁸ Hautanen 2010, s. 56 ja 74; Auvinen 2006, s. 274–275 sekä Aaltonen 2020, s. 69.

tulevaisuudessa. Jo lapsenhuoltolain 10 §:ssä suoraan todetaan, että tapaamisoikeutta ratkaistaessa erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, kuinka huollon ja tapaamisoikeuden tavoitteet ”parhaiten toteutuvat vastaisuudessa”. Lapsen edun määrittäminen ja lasta koskevan asian päätöksenteko perustuu menneisyyden arvioinnin lisäksi arvioon siitä, mitä tapahtuu tulevaisuudessa.¹⁹⁹ Näin ollen toiseksi kriteeriksi saadaan se, ovatko tuomioistuimet arvioineet menneisyyden väkivallan lisäksi tulevaisuuden väkivallan *uhkaa*.

Vaikka väkivallan merkitystä korostetaan lapsenhuoltolaissa, ei mahdollisen väkivallan merkitystä lapsen ja etävanhemman suhteen riskinä tai haasteena huomioida lakitekstissä mitenkään.²⁰⁰ Sitovia ohjeita uhan arviointiin ei ole, vaan tuomioistuin voi perustella uhan suuruutta tai toisaalta olemattomuutta periaatteessa millä kriteereillä tahansa. Tuomioistuin voi esimerkiksi arvioida väkivallan historian laatua ja toistuvuutta tai sitä, mistä väkivallan uhka johtuu. Liittyykö uhka esimerkiksi vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmiin?²⁰¹ Tuomioistuin voi arvioida uhan ajankohtaisuutta ja vanhemman kykyä lapsen suojeluun: kykeneekö vanhempi nykyään entistä paremmin kontrolloimaan käytöstään? Vai onko vanhemman uhkaava käytös lisääntynyt vanhempien yhteiselön päättymisen jälkeen? Menneisyyden väkivaltaisuuden arviointi voi huomattavasti poiketa tulevaisuuden väkivallan uhan arvioinnista ja esimerkiksi koostua sellaisista seikoista, joilla ei menneisyyden väkivallan osalta saa olla merkitystä. Siksi on erityisen tärkeää arvioida niitä erillään.

Edellä todettujen tekijöiden perusteella voidaankin luoda seuraavat kriteerit lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen arvioimiseksi:

1. Lapsen kohdistuva väkivalta on tunnistettu ja huomioitu.
2. Lapsen kohdistuvan tulevan väkivallan uhkaa on arvioitu.

¹⁹⁹ Tulevaisuuden ennustaminen liittyy erityisesti lapsen edun määrittämiseen. Ks. Tolonen – Linnanmäki 2020, s. 186. Myös Koulu on todennut, että lapsen hyvinvoinnin arviointi on ainakin teoriassa aina tulevaisuuteen suuntaavaa. Ks. Koulu 2014, s. 264 ja 349.

²⁰⁰ Koulu 2019a, s. 419. Hakalehto on myös todennut suojeluperiaatteen osalta, että lainsäädäntö lapsen turvallisuuden ja huollon kohtelun estämisen osalta on varsin yleispiirteistä verrattuna esimerkiksi lapsen osallisuuden sääntelyyn. Ks. Hakalehto 2025, s. 111. Toisaalta lapsen oikeuksien sopimuksen asema lainsäädäntötyössä on jäänyt lähinnä vain artiklaviittausten varaan. Ks. Hakalehto – Toivonen 2021, s. 38–39 sekä lastenhuoltolain uudistuksesta HE 88/2018, s. 6 ja 30.

²⁰¹ Valvottujen tapaamisten tarkoituksena on toteuttaa tapaamiset siten, että mahdolliset uhat lapsen turvallisuudelle poistetaan. Mikäli vanhemmalla on esimerkiksi päihdeongelma ja hän saapuu tapaamiseen päihtyneenä, voi tapaamisten valvoja kieltää tapaamisen tai keskeyttää sen. Tuomioistuin voi siten määrätä sellaisen tapaamismuodon, missä väkivallan uhka lähtökohtaisesti poistetaan. Ks. STM 2017:5, s. 80–81.

3.2 Kriteerit 3 ja 4: lapsen kehitys, hyvinvointi ja mielipide

Seuraavat kriteerit arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista liittyvät luvussa 2.3 esitetyin tavoin lapsen subjektiiviseen kokemukseen. Väkivallan vaikutusten huomiointi voi olla merkittävässä roolissa väkivaltaa tunnistettaessa ja sitä toteennäyttäessä.²⁰² Se voi olla myös etenkin pienten lasten, jotka eivät välttämättä osaa tai voi sanoittaa pelkoaan, keino saada äänensä kuuluviin. Lapsen oireilu voi olla lapsen tapa viestiä kokemuksistaan, ja tuomioistuinten on luettava tätä viestiä esimerkiksi asiantuntijoiden avulla.²⁰³ Väkivallan vaikutusten arviointi ja huomiointi voikin liittyä ensimmäisen kriteerin ja lapsen mielipiteen eli myöhemmin esitettävän neljännen kriteerin arvioimiseen. Väkivallan vaikutusten arviointi on kuitenkin myös itsenäinen osa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista ja muodostaa siten kolmannen kriteerin sen arvioinnissa.

Kuten luvussa 2.1 todettiin, liittyy lapsen suojeleminen väkivallalta kiinteästi lapsen tasapainoisen kehityksen, hyvinvoinnin ja turvallisen kasvuympäristön suojeluun. Lapsen kohdistuva väkivalta tulee ymmärtää uhaksi lapsen turvallisuudentunteelle ja kehitykselle eikä ”pelkästään” väkivallaksi. Lapsen oikeuksien komitea on korostanut lapsen oikeuden kehitykseen tarkoittavan fyysisen kehityksen lisäksi oikeutta henkiseen, hengelliseen, moraaliseen, psykologiseen ja sosiaaliseen kehitykseen.²⁰⁴ Lapsen altistuminen väkivallalle on vakava kehityksellinen riskitekijä.²⁰⁵ Kuinka lapsen kehitys ja hyvinvointi tulisi sitten huomioida arvioitaessa lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun? Vastaus voidaan löytää korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2023:5, jossa lapsen kehitys ja hyvinvointi kiinnitetään lapsen pelkoon, turvattomuuden tunteeseen ja väkivallan vaikutuksiin.

Ratkaisussaan KKO 2023:5 korkein oikeus totesi, että lasta tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta ja tämä kaikenlainen väkivalta tulee ymmärtää laajasti. Korkein oikeus jatkoi toteamalla, että vaikka valvotuilla tapaamisilla voidaan poistaa fyysisen väkivallan uhka,

²⁰² Väkivallan toteennäyttämistä pari- ja lähisuhdeväkivallan kontekstissa ks. Kainulainen – Rantala 2025, s. 54–57. Tutkimuksessa selvitettiin pari- ja lähisuhdeväkivallan rikosoikeudellista arviointia, jossa väkivallan arviointi on koko oikeudenkäynnin pääkysymys. Huolto- ja tapaamisriidoissa kyse ei taas ole siitä, onko väkivaltaa varmasti tapahtunut, vaan siitä, kuinka lapsen ja vanhemman välinen suhde järjestetään tai jätetään järjestämättä – sinällään suhteen ongelmien syistä riippumatta. Myös huolto- ja tapaamisriidoissa väitetty väkivalta tulee kuitenkin olla edes jossain määrin uskottavaa, jotta sen merkitystä lapselle ja lapsen ja vanhemman väliselle suhteelle voidaan arvioida. Mikäli kyse on täysin perättömästä väitteestä, voi kyseeseen tulla esimerkiksi vieraannuttamisen arviointi. Ks. väkivaltaväitteistä huolto- ja tapaamisriidoissa Hautanen 2010, s. 85–89 ja 124–133.

²⁰³ Ks. Aaltonen 2020, s. 363.

²⁰⁴ Yleiskommentti CRC/C/GC/13, kohta 62.

²⁰⁵ Oranen 2004, s. 135.

voivat tapaamiset aiheuttaa lapsessa pelkoa ja turvattomuutta sekä vaarantaa lapsen psyykkistä terveyttä ja kehitystä.²⁰⁶ Toteamus voidaan ymmärtää siten, että korkein oikeus ikään kuin liitti lasten pelon ja turvattomuuden ja siten psyykkisen terveyden ja kehityksen osaksi kaikenlaisen väkivallan määritelmää. Johtopäätöksissään korkein oikeus totesi, että ”lasten isä on uhkaavalla ja toistuvalla väkivaltaisella käyttäytymisellään selvästi vaarantanut lasten tasapainoista tunne-elämän kehitystä ja hyvinvointia.”²⁰⁷ Tämä toteamus taas korostaa väkivallan vaikutusten kautta hahmotettavan lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvan erillisyyttä itse väkivallasta, mutta ykseyttä lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun kanssa. Lapsen suojelun väkivallalta *tarkoitus* on suojella lapsen kehitystä ja hyvinvointia.

Nähdäkseni väkivallan vaikutusten huomioon ottaminen osana lapsen *oikeutta* väkivallalta suojeluun on perustellumpaa kuin se, että vaikutuksiin suhtauduttaisiin väkivallan käsitteen kattavuuden kautta. Se, että väkivalta ei ole todistetuksi vaikuttanut lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin, ei tee väkivallasta hyväksyttävää. *Jari Sinkkonen* on tuonut esiin, että tutkijoiden keskuudessa on ollut erimielisyyttä siitä, pitäisikö emotionaalisen kaltoinkohtelun tapauksissa arvioida vanhempien tekoja vai niiden vaikutuksia lapseen.²⁰⁸ Lähtökohtana tulee nähdäkseni olla tapausten arviointi ensisijaisesti vanhempien toiminnan perusteella, ja väkivallan vaikutusten arviointi on tätä tukevaa. Joka tapauksessa ratkaisun KKO 2023:5 valossa lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun ei voida pitää toteutuneena, mikäli väkivallasta johtuvia vaaroja lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille ei oteta ratkaisussa jollain tavalla huomioon ja lasta pyritä niiltä suojelemaan.

Lasta koskevan ratkaisun tekeminen edellyttääkin tuomarilta monia sellaisia tietoja ja taitoja, joita oikeustieteellinen koulutus ei tarjoa. Lapsen edun tulkintoihin vaikuttavat jo yleisellä tasolla ainakin kulttuuriset, moraaliset, kasvatustieteelliset ja psykologiset tekijät.²⁰⁹ Tuomarin ei kuitenkaan tarvitse eikä pidä toimia esimerkiksi psykologina,²¹⁰ vaan tuomioistuimen tulee tarvittaessa hankkia asiassa tarpeellista selvitystä muualta (HTL 16 § 1 mom.). Tarpeellinen selvitys voi olla esimerkiksi sosiaalitoimen olosuhdeselvitys tai lääkärintoiminta, josta ilmenee tarkemmin syyt lapsen mahdollisen oireilun takana. Saatava selvitys ei voi yksin toimia tapauksen ratkaisevana seikkana, vaan tuomioistuimen tulee

²⁰⁶ KKO 2023:5, kohdat 14 ja 19.

²⁰⁷ KKO 2023:5, kohta 48.

²⁰⁸ Sinkkonen 2004, s. 76–77.

²⁰⁹ Aaltonen 2020, s. 8–9.

²¹⁰ Ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 449–450.

edelleen itsenäisesti arvioida selvityksen merkitystä ja paikkansapitävyyttä. Selvityksen tekijät voivat esittää ratkaisuehdotuksensa, mutta velvollisuus lapsen edun mukaisesta ja oikeudellisesti arvioidusta ratkaisusta säilyy tuomioistuimella.²¹¹

Neljäs kriteeri liittyy luvussa 2.3 esitetyllä tavalla lapsen mielipiteen huomioon. Lapsen mielipide on merkityksellinen osa myös aiempien kriteerien arviointia: luvussa 3.1 esitetyn perusteella väkivallan tunnistaminen liittyy vahvasti lapsen subjektiiviseen kokemukseen mahdollisesta väkivallasta ja mielipide voisi myös olla tärkeä tekijä arvioitaessa mahdollisen tulevan väkivallan uhkaa. Lapsi on usein paras arvioimaan, kokeeko hän tapaamiset uhkaavina vai ei. Lapsen mielipide ja väkivallan vaikutukset voivat myös olla kietoutuneita toisiinsa etenkin pienten lasten osalta. Lapsen mielipiteellä on kuitenkin myös oma itsenäinen merkityksensä arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipide sikäli, kuin se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista (HTL 11 §). Lapsenhuoltolaki ei aseta mielipiteen huomioimiselle ikärajaa, vaan mielipiteen huomiointi sidotaan lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen. Huoltoriidoissa keskeiseksi iäksi on muodostunut 12 vuotta.²¹² Vaikka 12 vuoden ikärajaan liittyy joitain oikeusvaikutuksia esimerkiksi lapsen kuulemiseen liittyen (HTL 15 a § 1 mom.), ei kyseinen ikäraja kuitenkaan vaikuta lapsen osallisuusoikeyteen ja oikeyteen esittää mielipiteensä. Muun muassa LOS 12 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 24 artiklassa taattu lapsen oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä kuuluu jokaiselle lapselle.²¹³ Pelkkä biologinen ikä ei kerro lapsen emotionaalisesta ja sosiaalisesta kehitysvaiheesta, eikä monessa laissa esiintyvän 12 vuoden ikärajan taustaa edes tiedetä.²¹⁴ Jokaisella lapsella on iästään riippumatta oikeus esittää mielipiteensä.²¹⁵

Tapauskohtaisesti voi kuitenkin vaihdella, kuinka suuri painoarvo lapsen mielipiteelle annetaan.²¹⁶ Suoranaista ohjetta lapsen mielipiteelle annettavasta painoarvosta ja merkityksestä päätöksenteossa ei lapsenhuoltolaissa ole. Yleisenä lähtökohtana on, että mitä kypsempi lapsi on kyseessä ja mitä johdonmukaisemmin hän mielipiteensä perustelee sekä

²¹¹ Aaltonen 2020, s. 290–291 ja 342–343.

²¹² Aaltonen 2020, s. 398 sekä Ylisaukko-oja 2025, s. 202–206.

²¹³ LOS 12 artikla sekä EU:n perusoikeuskirja 24 artikla. Ks. myös lapsen oikeudesta ilmaista mielipiteensä ja sille annettavasta painoarvosta Pajulammi 2014, s. 213–215 ja 219–235.

²¹⁴ Mahkonen 2001, s. 992.

²¹⁵ Ks. Savolainen 1984, s. 99.

²¹⁶ Aaltonen 2020, s. 394.

mitä paremmin hän kykenee arvioimaan asian merkityksen, sitä enemmän painoarvoa lapsen mielipiteelle on annettava.²¹⁷ Lapsen mielipidettä ei toisaalta tule ymmärtää liian suppeasti näkemykseksi siitä, haluaako lapsi tavata vanhempansa vai ei, vaan voidaankin puhua laajemmin lapsen suhtautumisesta. Pienemmällä lapsilla suhtautuminen tapaamisiin voi ilmetä epäsuoremmin esimerkiksi kehonkielellä ilmaistuna pelkona vanhempaa kohtaan. Lapsen mielipide ei välttämättä ole selkeä ja yksiselitteinen, vaan mielipide voi ilmentyä jossain ehdottoman halukkuuden ja haluttomuuden ääripäiden välissä.²¹⁸

Lapsen näkemys on ainoastaan yksi lapsen edun arvioinnin osatekijä ja varttuneenkin lapsen kohdalla ratkaisussa voidaan päätyä lapsen mielipiteen vastaiseen lopputulokseen, jos tämä on muun oikeudenkäyntiaineiston valossa lapsen kokonaisvaltaisen edun mukaista.²¹⁹ Lapsella on oikeus osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon, mutta osallisuus oikeutta ei tule sekoittaa lapsen itsemääräämisoikeuteen. Lapsen oikeus osallisuuteen konkretisoituu eri tavoin iän ja kehitystason mukaan.²²⁰ Toisaalta lapsen nuorta ikää ei tule sekoittaa lapsen mielipiteelle annettavaan vähäiseen painoarvoon, sillä vähäinäkään painoarvo ei poista lapsen oikeutta mielipiteensä ilmaisuun.

E erityisen perusteen sille, että lapsen mielipiteen huomiointi on oma kriteerinsä arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista, luo lapsen mielipiteeltä edellytetty vapaus. Lapsen ilmaiseman tahdon pitää olla muodostunut vapaasti, jotta sille voidaan antaa oikeudellista painoarvoa. Mielipiteen vapautta voidaan arvioida ns. informed consent -periaatteella, jonka mukaisesti lapsen mielipiteen katsotaan olleen vapaa, jos lapsi on asian laatuun nähden riittävän päätöskykyinen; hän on saanut siitä riittävästi tietoa tavalla, jonka hän ymmärtää; hän on harkinnut asiaa huolellisesti; ja hän on ilmaissut tahtonsa vapaasti.²²¹ Merkityksellistä tapaamisoikeusriidoissa on erityisesti lapsen vapaan tahdonmuodostuksen arvioiminen. Vanhemmat voivat vaikuttaa lasten mielipiteeseen monella tavalla, esimerkiksi väkivallalla uhkaamalla.²²² Neljännessä kriteerissä ei olekaan kyse vain siitä, onko lapsi

²¹⁷ Savolainen 1984, s. 98–99 sekä Aaltonen 2020, s. 391.

²¹⁸ Ylisaukko-oja 2025, s. 235.

²¹⁹ Aaltonen 2020, s. 391. Ks. myös huoltoriitojen osalta vastaavasti Nieminen A. 2013, s. 151.

²²⁰ Pajulammi 2014, s. 221.

²²¹ Ks. Aaltonen 2020, s. 395–408. Kriittisestä suhtautumisesta periaatteeseen ks. Pajulammi 2014, s. 234–235.

Pajulammi katsoo, että tietoisesta suostumuksesta edellytyksiä tulisi käyttää mieluummin lapselle annettavan riittävän tiedon ja kommunikoinnin mittapuuna eikä lapsen mielipiteen saamaa painoarvoa rajoittavina tekijöinä.

²²² Aaltonen 2020, s. 403–404.

saanut ilmaista mielipiteensä ja onko se otettu huomioon. Tuomioistuimen on myös varmistuttava siitä, että lapsen mielipide on muodostunut riittävän²²³ vapaasti.

Täten kolmanneksi ja neljänneksi kriteeriksi saadaan:

3. Väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin on huomioitu.
4. Lapsen vapaasti muodostettu mielipide ja suhtautuminen on huomioitu.

3.3 Kriteeri 5: rajoituksen oikeasuhtaisuus

Lapsen oikeus vanhempiinsa tai perhe-elämän suoja eivät taianomaisesti katoa vain sen vuoksi, että lapsen oikeus suojeluun ja hänen etunsa saa etusijan tietyssä hetkessä.²²⁴ Lasta koskevassa ratkaisussa ei ole kyse yksinomaan yhden oikeuden toteuttamisesta, vaan lapsen edun toteutuminen edellyttää kaikkien lapsen oikeuksien mahdollisimman täysimääräistä toteutumista (ks. jakso 2.3). Tapaamisoikeutta ei tule rajoittaa ikään kuin varmuuden vuoksi tai enempää, kuin on välttämätöntä, vaan perheen yhdistämisen ja lapsen edun välille on löydettävä tasapaino.²²⁵ Myös tässä tutkielmassa, vaikka keskiössä on erityisesti lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun toteuttava ratkaisu, edellytetään koko ratkaisun oikeellisuutta ja lapsen edun mukaisuutta.

Lapsen edun mukaisen ratkaisun löytämiseksi oikeuksien välille olisi löydettävä tapauskohtainen tasapaino.²²⁶ Ratkaisussa KKO 2023:5 todettiin, että mikäli lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon turvaaminen on ristiriidassa lapsen suojelun väkivallalta tai muun lapsen terveyttä ja kehitystä uhkaavan tai vaarantavan menettelyn kanssa, on eri suuntiin vaikuttavia tekijöitä huolellisesti punnittava suhteessa toisiinsa lapsen edun mukaisen ratkaisun löytämiseksi.²²⁷ Virke ilmentää kahta asiaa: ensinnäkin niin kutsuttua punnintamallia²²⁸, ja toisaalta niitä seikkoja, joita on punnittava suhteessa toisiinsa. Virkkeessä asetetaan eri suuntiin vetäviksi oikeuksiksi lapsen oikeus väkivallalta suojeluun ja

²²³ Lapsen mielipiteen täydellinen riippumattomuus on ideaali: lapsen kuten aikuistenkaan mielipiteet eivät muodostu tyhjiössä. Aaltonen 2020, s. 403. Monet täysi-ikäisetkään eivät välttämättä läpäisi informed consent -periaatteen mukaista testiä. Pajulammi 2014, s. 235.

²²⁴ Koulu 2019b, s. 339.

²²⁵ Ks. Hokkanen v. Suomi (1994), kohta 58 ja 62. Tapauksessa Suomi sai langettavan tuomion, koska EIT katsoi, että valittajan perhe-elämän suoja oli loukattu, kun myönnettyä tapaamisoikeutta ei ollut toteutettu käytännössä.

²²⁶ Ylisaukko-oja 2025, s. 428.

²²⁷ KKO 2023:5, kohta 18.

²²⁸ Punnintamallia on pitänyt parhaana tapana määrittää lapsen etu muun muassa Linnanmäki 2019, s. 148 sekä Ylisaukko-oja 2025, s. 428.

toisaalta tapaamisoikeuden toteuttama lapsen oikeus vanhempiinsa ja todetaan, että lapsen edun mukaisen ratkaisun tekemiseksi näitä oikeuksia on punnittava suhteessa toisiinsa. Lapsen etu on viimekädessä oikeusperiaatteiden punninnan lopputulos.²²⁹

Lapsen oikeuden vanhempiinsa näkökulmasta tapaamisoikeuden rajoitusten tulee olla sellaisia, että muut tapaamisoikeuteen vähemmän puuttuvat rajoitukset eivät ole riittäviä turvaamaan lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun. Kyse on oikeusjärjestyksellemme ominaisesta suhteellisuusvaatimuksesta, jonka mukaisesti rajoituksen pitää olla mahdollisimman pieni ottaen huomioon rajoituksen syynä olevan intressin tärkeyden.²³⁰

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun näkökulmasta kyse on taas siitä, että tapaamisoikeuden rajoitus on riittävän suuri turvaamaan lapsen suojelun väkivallalta. Mikäli rajoitus on liian pieni, ei lapsen oikeus väkivallalta suojeluun tosiasiallisesti toteudu ja kaikki muut kriteerit ovat symbolisia. Punnitsemalla lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun ja lapsen oikeutta vanhempiinsa keskenään, voidaan siten löytää lapsen edun mukainen ratkaisu, joka ei rajoita lapsen oikeutta vanhempaisensa suhteettomasti, sekä ratkaisu, joka takaa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen tosiasiallisesti.

Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun ja lapsen oikeus vanhempiinsa eivät kumpikaan ole lähtökohtaisesti niin ehdottomia oikeuksia, että niitä ei voitaisi lainkaan punnita suhteessa toisiinsa.²³¹ Kyse ei ole säännöluonteisista oikeuksista, jotka eivät jätä lainkaan sijaa punninnalle.²³² Lapsen oikeuden vanhempiinsa toteutuminen ei edellytä mitään tiettyä tapaamismäärää tai -muotoa, ja yhteydenpito voidaan järjestää myös muutoin kuin fyysisinä tapaamisina.²³³ Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun näyttäytyy kenties ehdottomampana,²³⁴ mutta kuten edellä on esitetty, ei senkään soveltuminen tilanteeseen määrää koko tapauksen lopputulosta ja aiheuta muiden oikeuksien voimassaolon ja vaikutuksen menettämistä.²³⁵

²²⁹ Ylisaukko-oja 2025, s. 221.

²³⁰ Suhteellisuusvaatimuksesta osana oikeusjärjestyksellemme ks. koontina Viljanen 2001, s. 207–210.

²³¹ Molemmilla oikeuksilla on omat ydinalueensa, joiden piirissä oikeudet ovat ehdottomia eikä punninta tule kyseeseen. Sen määrittämisestä, onko kyseessä ristiriita vai soveltamisalueiden määrittäminen, ks. Scheinin 2012, erityisesti s. 127–128. Oikeuksien ydinalueiden määrittämiseen ei tässä tutkielmassa mennä syvemmin, vaan ratkaisussa KKO 2023:5 (kohta 18) todetun tavoin kyse on tällaisissa tapauksissa oikeuksien punninnasta.

²³² Sääntö-periaate-jaosta ks. Scheinin 2012, s. 133–138 sekä Alexy 1986, s. 75–78.

²³³ Muista yhteydenpitotavoista ks. Aaltonen 2020, s. 161–163.

²³⁴ Useissa kansainvälisissä ja kansallisissa säännöksissä korostetaan, että lasta tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta. Ainoastaan rikoslaisissa oikeusohje on kuitenkin kirjoitettu suoranaisen kiellon muotoon, mutta toisaalta rikoslaki suojaa kaikkia ihmisiä väkivallalta eikä vain lapsia. Lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun ei siten ainakaan ole kirjoitettu sääntönormien tyypilliseen kielto-muotoon. Ks. kielto-muotojen tyypillisyydestä säännöille Scheinin 2012, s. 134.

²³⁵ Sääntöluonteisten normien vaikutuksesta ks. Scheinin 2012, s. 133–134.

Molemmat oikeudet ovat ennemminkin punnittavia periaatteita.²³⁶ Tapaamisoikeutta koskevassa ratkaisussa puututaan lapsen oikeuksien täysimääräiseen toteutumiseen, ja tilanne, jossa punnintaa ei tarvittaisi, on käytännössä mahdoton.²³⁷

Mitä punninta sitten on? Punninnan kiinnittäminen joihinkin kriteereihin on oleellista, koska jos punninta on puhtaan arvostuksenvaraista, niin myös suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen on sitä.²³⁸ Toisin sanoen oikeasuhteisuus olisi vain mielipide. Yleisesti hyväksyttynä punninnan lähtökohtana on, että sitä tärkeämpänä toisen perus- tai ihmisoikeuden toteutumista tulee pitää, kuin mitä enemmän toista oikeutta rajoitetaan (optimointikäsky).²³⁹ Tämä yleinen vaatimus ei kuitenkaan anna pitkälle meneviä ohjeita argumenttien suhteuttamiseen.²⁴⁰ Tarkempaa ohjetta voidaan hakea esimerkiksi *Robert Alexyn* punnintalaeista, jotka voidaan esittää yhdessä matemaattisen kaavan muodossa (punnintakaava).²⁴¹

Alexyn ensimmäisen punnintalain mukaan sitä tärkeämpää punnittavan periaatteen toteutumisen on oltava, kuin mitä suurempi jonkin toisen periaatteen toteutumatta jäämisen aste tai sen rajoitus on.²⁴² Toisen punnintalain mukaan sitä varmempia rajoitusta perustelevien syiden tulee olla, kuin mitä intensiivisemmin toista periaatetta rajoitetaan.²⁴³ Punnintalait yhdistämällä perusoikeuksien konkreettinen painoarvo eli suhde määräytyy kunkin periaatteen noudattamisen tärkeyden, niihin puuttumisen intensiteetin sekä niitä koskevien arvioiden luotettavuuden mukaan.²⁴⁴ Arviot ovat sitä luotettavampia, mitä enemmän niiden tueksi voidaan esittää oikeudellista ja empiiristä näyttöä.²⁴⁵ Painoarvojen asteikkona voidaan käyttää kolmiportaista asteikkoa ja niitä kuvaavia seuraavia lukuarvoja: ”heikko tai epävarma” (1), ”keskimääräinen tai mahdollinen” (2) sekä ”suuri tai selvä” (4). Puhuttaessa arvioiden luotettavuudesta lukuarvot määräytyvät yhdestä alaspäin heikkenevästi siten, että epävarman arvion vastaava luku on $\frac{1}{4}$, mahdollisen luku on $\frac{1}{2}$ ja selvän 1.

²³⁶ Ylisaukko-oja 2025, s. 219–220. Ks. myös Scheinin 2012, s. 133–136.

²³⁷ Ylisaukko-oja 2025, s. 428.

²³⁸ Lavapuro 2012, s. 153.

²³⁹ Alexy 1986, s. 146.

²⁴⁰ Lavapuro 2012, s. 156.

²⁴¹ Alexy 2002, s. 408. Punnintalait ja niiden toteuttamista esittävä kaava ovat saaneet huomattavasti enemmän kritiikkiä kuin yleinen optimointikäsky. Ks. erityisesti Habermas 1996, s. 254–256. Toisaalta kaavaa on pidetty ainakin jonkinlaisena välineenä oikeudellisen ratkaisutoiminnan arviointiin. Ks. Lavapuro 2012, s. 155 ja 164.

²⁴² Alexy 1986, s. 146.

²⁴³ Alexy 2002, s. 418–419.

²⁴⁴ Alexy 2003, s. 436–437 sekä Lavapuro 2012, s. 157.

²⁴⁵ Lavapuro 2012, s. 157 ja 170.

Kaava voidaan esittää tämän tutkielman kannalta oleellisen kysymyksen osalta matemaattisessa muodossa seuraavasti (kuvio 1):²⁴⁶

$$\begin{array}{c} \text{Lapsen oikeuden} \\ \text{vanhempiinsa} \\ \text{konkreettinen} \\ \text{painoarvo} \end{array} = \frac{\begin{array}{c} \text{Lapsen oikeuden} \\ \text{vanhempiinsa} \\ \text{abstrakti} \\ \text{painoarvo} \end{array} \times \begin{array}{c} \text{Lapsen oikeuden} \\ \text{vanhempiinsa} \\ \text{toteutumatta} \\ \text{jäämisen} \\ \text{intensiteetti} \end{array}}{\begin{array}{c} \text{Lapsen oikeuden} \\ \text{väkivallalta} \\ \text{suojeluun} \\ \text{abstrakti} \\ \text{painoarvo} \end{array} \times \begin{array}{c} \text{Lapsen oikeuden} \\ \text{väkivallalta} \\ \text{suojeluun} \\ \text{toteutumatta} \\ \text{jäämisen} \\ \text{intensiteetti} \end{array}} \times \begin{array}{c} \text{Intensiteettiä} \\ \text{koskevien} \\ \text{arviointien} \\ \text{luotettavuus} \end{array} \times \begin{array}{c} \text{Intensiteettiä} \\ \text{koskevien} \\ \text{arviointien} \\ \text{luotettavuus} \end{array}$$

Kuva 1: Lapsen oikeuden vanhempiinsa konkreettisen painoarvon määrittäminen suhteessa lapsen oikeuteen väkivallalta suojeluun Robert Alexyn punnintakaavan avulla.

Punnintakaavan käyttöön ja sen eri osien määrittämiseen otan mallia *Juha Lavapuron* tavasta löytää punnintakaavaan tarvittavat arvot tuomioistuimen perusteluista. Lavapuro on arvioidessaan ratkaisun KKO 2012:11 oikeellisuutta punnintakaavan avulla määrittänyt tapauksessa oleellisten kahden oikeuden punnintakaavaan tarvittavat arvot perustuen siihen, mitä argumentteja KKO on oikeuksien puolesta nostanut esiin ja miten.²⁴⁷ Arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista hovioikeuden ratkaisuissa etsin vastaavalla tavalla tapauskohtaisesti ratkaisujen perusteluista ilmenevien seikkojen avulla ensin oikeuksien abstraktit painoarvot, sitten rajoitusten intensiteetit ja lopuksi oletusten luotettavuudet. Tarkoitukseni ei ole perustella hovioikeuksien ratkaisuja esittämällä ne punnintakaavan muotoon puettuna, vaan tarvittaessa täydentää ja kritisoida niitä perustellumpien arvojen löytämiseksi. Näin voin esittää näkemykseni ratkaisujen virheellisyydestä tai oikeellisuudesta ja lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun riittävästä turvaamisesta, mutta myös tätä lopputulosta selittävästä tekijöistä.

Punnintakaava edellyttää punninnan tekemistä rajoitusharkinnan kohteena olevan oikeuden hyväksi silloin, kun osamäärän lopputulos on enemmän kuin 1.²⁴⁸ *Lavapuro* on edelleen todennut, että mitä ilmeisempi tai selkeämpi painoarvolaskelman lopputulos on, sitä

²⁴⁶ Kaavan muotoilu pohjautuu Lavapuron yleiseen suomenkieliseen muotoiluun, ks. Lavapuro 2012, s. 160.

²⁴⁷ Ks. Lavapuro 2012, s. 166–167.

²⁴⁸ Alexy 2002, s. 414–416. Ks. myös konkreettisesta soveltamisesta Lavapuro 2012, s. 155–174.

asianmukaisempaa perus- tai ihmisoikeuden²⁴⁹ rajoitus tai rajoittamatta jättäminen todennäköisesti on.²⁵⁰ Kaavaa hyödynnetään tässä tutkielmassa samansuuntaisesti, mutta selkeyden ja tutkielman rajallisuuden vuoksi hyödynnän kaavaa vain tapaamisoikeuden epäämiseen ja valvottujen tapaamisten määräämiseen liittyvässä rajanvedossa. Näissä tilanteissa on kyseessä lapsen oikeuden vanhempiinsa suuri rajoittaminen, joka edellyttää tuomioistuimelta syvällistä oikeuksien punnintaa ja siten tarjoaa riittävän kattavat perustelut punnintakaavan arvojen määrittämisen.²⁵¹ Kaavaa ei nähdäkseni tule käyttää määrittämään oikeasuhtaista tapaamisoikeuden muotoa yksittäiseen tapaukseen, mutta se toimii apuvälineenä kahden tapaamismuodon välisen rajanvedon tarkastelussa.

En väitä, että kaikkien tuomioistuinten tulisi erityisen seikkaperäisesti suhteuttaa normit toisiinsa tai että niiden tulisi käyttää siihen *Alexyn* kaavaa. En väitä, että juridisen harkinnan matematisoiminen olisi paras ratkaisu, enkä kiellä, etteikö se yksinkertaistaisi juridista harkintaa mahdollisesti liikaakin.²⁵² Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutuminen kuitenkin edellyttää edes jonkin asteista rajoituksen riittävyden arvioimista, ja lapsen edun mukainen ratkaisu taas sen oikeasuhtaisuutta. *Alexyn* kaava on nähdäkseni hyvä väline tällaiseen oikeudellisen ratkaisutoiminnan kriittiseen tarkasteluun.²⁵³ Täten viimeiseksi kriteeriksi, kun lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun tosiasiallisen toteuttamisen lisäksi huomioidaan pyrkimys toteuttaa kaikkia lapsen oikeuksia täysimääräiseksi ja tehdä lapsen edun mukainen ratkaisu, saadaan:

5. Tapaamisoikeuden rajoitus on oikeasuhtainen, eli riittävä turvaamaan lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun, mutta ei suurempi kuin on välttämätöntä lapsen oikeuden vanhempiinsa toteutumiseksi.

²⁴⁹ Lavapuro käytti artikkelissaan perus- ja ihmisoikeuksista yhteisnimitystä perusoikeudet. Ks. Lavapuro 2012, s. 143, alaviite 1.

²⁵⁰ Lavapuro hyödynsi punnintakaavaa arvioidessaan ratkaisun KKO 2012:11 lopputuloksen asianmukaisuutta. Ks. Lavapuro 2012, s. 173.

²⁵¹ Arvioidessaan ratkaisun KKO 2012:11 oikeellisuutta Lavapuro totesi, että: ”sekä ratkaisun perustelut että siihen liittyvät eriävät mielipiteet on kirjoitettu poikkeuksellisenkin perusteelliseen ja analyttiseen muotoon, ja olisi sängen uskaliaista väittää, ettei niiden perusteella voida lainkaan arvioida tehdyn tulkintaratkaisun oikeellisuutta”. Ratkaisun perustelut luovat siten pohjan ratkaisun oikeellisuuden arviointiin, ja mitä kattavammat perustelut ratkaisulla on, sitä helpommin tätä arviointia voidaan tehdä. Ks. Lavapuro 2012, s. 165.

²⁵² Vastaavasti ks. Lavapuro 2012, s. 163.

²⁵³ Vastaavalla tavalla on katsonut Lavapuro, ks. Lavapuro 2012, s. 155.

4 Väkivallalta suojelun toteutuminen käytännössä

4.1 Ratkaisujen valinnasta ja käsittelystä

Kuten *Pauliine Koskelo* on todennut, eivät pelkät doktriinit auta, vaan oikeuksien toteutuminen on nähtävissä reaalisisissa tuloksissa.²⁵⁴ Tarkastelen seuraavaksi kansallisia hovioikeusratkaisuja tai hovioikeuteen valitettuja käräjäoikeusratkaisuja, mikäli hovioikeus ei jatkokäsittelylupaa niihin myöntänyt. Analyysini kohdistuu käräjäoikeuden ratkaisujen perusteluihin vain siltä osin, kuin hovioikeus on ne hyväksynyt tai oikeusasteiden ratkaisujen perusteluissa on asian kannalta merkityksellisiä eroavaisuuksia.²⁵⁵ Korkeimman oikeuden ratkaisuja tutkielman mukaisissa tapauksissa on vain vähän,²⁵⁶ ja valittujen hovioikeusratkaisujen tuoreuden takia ajankohtainen korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö on voitu ottaa huomioon myös niissä. Lisäksi hovioikeuden ratkaisuista voidaan päätellä, millainen oikeuskäytäntö on yleisesti ottaen alemmissa oikeusasteissa.²⁵⁷ Hovioikeuksissa pystytään usein ajankäytöllisistä syistä käräjäoikeuksia paremmin perehtymään oikeudelliseen problematiikkaan ja tekemään perus- ja ihmisoikeuksien syvällisempää käsittelyä.²⁵⁸ Hovioikeuskäytäntöä tarkastelemalla saadaan kattava kuva nykyisestä oikeustilasta.

Pyysin kaikilta Suomen hovioikeuksilta ratkaisuja koskien lapsen ja tämän oikeudellisen vanhemman välistä tapaamisoikeutta silloin, kun tapauksissa oli jotain lapsen kohdistuvaa tai lapsen todistamaa väkivaltaa. Tarkensin väkivallan voivan olla sekä henkistä että fyysistä tai suoraan tai epäsuoraan lapsen kohdistuvaa. Pyysin hovioikeuksia jättämään toimitettavien ratkaisujen ulkopuolelle mahdolliset väliaikais määräykset sekä mahdolliseen seksuaaliseen väkivaltaan liittyvät tapaukset. Aikamääräänä pyysin hovioikeuksia toimittamaan ratkaisut siten, että saisin vuosien 2026 ja 2025 kaikki ratkaisut ja sen jälkeen vuosi kerrallaan takautuvasti tarvittaessa vuoteen 2022 saakka siten, että saisin ratkaisuja ainakin 20 kappaletta. Hovioikeuden ratkaisuja saatiin yhteensä 93 kappaletta, joista kuusi (6) Turun

²⁵⁴ Koskelo 2012, s. 115.

²⁵⁵ Käräjäoikeuksien ratkaisut saatiin yhdessä hovioikeuksien ratkaisujen kanssa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole suoraan verrata ratkaisuja ja niiden perusteluja keskenään. Ks. vastaavalla tavalla Ylisaukko-oja 2025, s. 350–351.

²⁵⁶ Merkittävimmit ovat jo mainitut KKO 2007:71 ja KKO 2023:5, joista ensimmäiseksi mainittu on jopa jossain määrin vanhentunut ottaen huomioon lapsenhuoltolain uudistuksen vuonna 2018 ja sen myötä korostuneemman väkivallalta suojelun aseman.

²⁵⁷ Ylisaukko-oja 2025, s. 350.

²⁵⁸ Tilanne on kuitenkin tosiasiaissa vaihteleva. Ks. Koskelo 2012, s. 101.

hovioikeudesta, 20 Vaasan hovioikeudesta, 33 Helsingin hovioikeudesta, 20 Itä-Suomen hovioikeudesta ja 14 Rovaniemen hovioikeudesta.

Tarkemmin tutkielmassa hyödynnettäväksi aineistoksi valikoitui lopulta seitsemän (7) hovioikeuden ratkaisua, joissa:

- lapseen kohdistettu tai lapsen todistama väkivalta katsottiin toteennäytetyksi tai sitä ei ainakaan todettu epätodeksi eikä kyseessä ollut pelkkä epämääräinen viittaus mahdolliseen väkivaltaan;
- lapseen kohdistuvaa tai lapsen todistamaa väkivaltaa on esiintynyt jo vanhempien yhteiselon aikana;
- väkivalta on vain toisen vanhemman tekemää, ja tapaamisoikeuden rajoitus kohdistuu tähän väkivaltaa tehneeseen vanhempaan;
- kyseessä ei ole vieraannuttaminen, kaappausuhka tai seksuaaliväkivalta, ja;
- kyseessä ei ole sovintosopimuksen vahvistaminen.

Lopullisessa aineistossa ei ole kyse yksittäisestä ja tarkasta perheväkivalta- tai tapaamisoikeustyypistä, vaikkakin valituissa tapauksissa joitain yhteneväisyyksiä esimerkiksi väkivallan tapahtumiseen jo yhteiselon aikana liittyy. Aineisto koostuu sellaisista tapauksista, joissa jokaisessa voidaan arvioida kaikkien viiden kriteerin toteutumista ilman erinäisiä erityispiirteitä tai epävarmuuksia. Tutkielman lopullista aineistoa voidaan pitää eräänlaisena ideaalimallina, jossa huomio ei kiinnity tosiseikkojen tai esimerkiksi tiettyjen väkivaltatyyppien erikoispiirteisiin, vaan siihen, millaista oikeudellista painoarvoa tuomioistuimet antavat lapsen oikeudelle väkivallalta suojeluun. Tämä mahdollistaa yleisen pohjan hahmottamisen, jota voidaan myöhemmissä tutkimuksissa esimerkiksi verrata erityispiirteitä omaavissa tapauksissa toteutuvaan lapsen oikeuteen väkivallalta suojeluun.

Lopulliseen aineistoon valikoituneet ratkaisut eivät sisällä Turun tai Rovaniemen hovioikeuden ratkaisuja, koska niistä saadut ratkaisut eivät täyttäneet rajauksen kriteereitä. Syynä voi olla pohja-aineistoon saatujen ratkaisujen määrällinen epätasapaino hovioikeuksien välillä, mikä ei kuitenkaan vaikuttanut tutkielman toteuttamiseen. Tutkielmassa analysoidaan aineistoa kokonaisuutena ilman alueellisia vertailuja. Ajallisesti aineisto on kerätty siten, että kyseisenä aikana ei ole tullut asiaan vaikuttavia lakimuutoksia.²⁵⁹ Aineiston

²⁵⁹ Lapsenhuoltolaki uudistettiin vuonna 2019, mutta sekään ei oleellisesti muuttanut oikeuskäytäntöä. Ks. vastaavasti Ylisaukko-oja 2025, s. 353 sekä itse uudistuksesta HE 88/2018.

epävarmuustekijänä on ratkaisujen perusteluihin liittyvä epävarmuus siitä, mitä tuomioistuimet ovat tuoneet julki päätöksen perusteluissa ja mitkä perustelut ovat tosiasiasa asian ratkaisuun vaikuttaneet. Joitain aineiston päätöksiä oli kaunisteltu, niissä oli käytetty kiertoilmauksia ja niihin sisältyi mahdollisia hukka- ja piilopremissejä.²⁶⁰ Tutkielmassa analysoidaan yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta päätöksissä julkituotuja perusteluita eikä sitä, ovatko perustelut todellisia vai onko niiden taustalle kätkeytyä jotain.²⁶¹

Aineisto sisältää kuusi (6) julkista ja yhden (1) osittain salassa pidettävän hovioikeuden ratkaisun. Näihin liittyvät kuusi (6) hyödynnettävää käräjäoikeuden ratkaisua ovat julkisia. Aineiston käsittelyyn on tästä syystä ja toisaalta tästä huolimatta kiinnitetty erityistä huomiota ja asianosaisten henkilötiedot on pyritty salaamaan. Huoltoriidoissa on kyse henkilön yksityisyyteen ja perhe-elämään liittyvistä asioista, ja muun muassa väkivaltaan liittyvät asiat voivat olla hyvin arkaluonteisia.²⁶² Henkilötiedot ovat pseudonymisoitu niin pitkälle kuin mahdollista, jotta tapausten asianosaiset eivät olisi ulkopuolisten tunnistettavissa. Tutkielmassa vältetään ratkaisujen perusteluiden suoria lainauksia ja tapausten liian yksityiskohtaisia kuvauksia. Lapsen ikä tuodaan tarpeellisissa kohdin esiin, mutta tällöinkin kiinnitetään erityistä huomiota siihen, ettei tapaus olisi ulkopuolisten tunnistettavissa.

Käsittelen seuraavaksi kriteerien toteutumista edellä luvussa 3 esitetyssä järjestyksessä ja vastaavalla tavalla väkivaltaan (kriteerit 1 ja 2), lapsen subjektiiviseen kokemukseen (kriteerit 3 ja 4) ja koko ratkaisun oikeellisuuteen (kriteeri 5) perustuviin käsittelyryhmiin jaettuna.

4.2 Hyväksymätöntä vai riittämätöntä väkivaltaa?

Ensimmäinen kriteeri arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista oikeuskäytännössä koskee jaksossa 3.1 esitetyin tavoin sitä, onko väkivaltaa ensinnäkään tunnistettu ja onko se otettu ratkaisussa huomioon. Toinen kriteeri koskee vastaavasti jaksossa 3.1 esitetyin tavoin sitä, onko tuomioistuin arvioinut mahdollisen tulevan väkivallan uhkaa. Käsitellyissä tuomioistuinratkaisuissa väkivalta pääasiassa tunnistettiin ja sen tulevaisuuden uhkaa arvioitiin. Merkitykselliseksi tekijäksi kriteerien osalta nousi vanhempien käsitykset väkivallasta ja sen uhasta sekä väkivallasta kulunut aika. Huomattavaa vaihtelua esiintyi

²⁶⁰ Tuomarin etiikan näkökulmasta päätöksiin pitäisi aina kirjata todelliset perustelut. Ks. Virolainen – Martikainen 2003, s. 62. Hukka- ja piilopremisseistä ja muista ratkaisuun vaikuttavista perusteluista ks. Virolainen – Martikainen 2003, s. 60–61 sekä Siltala 2019, s. 287–296.

²⁶¹ Samoin ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 353–353.

²⁶² Ylisaukko-oja 2025, s. 359.

kuitenkin sen suhteen, mikä painoarvo menneisyyden ja mahdollisen tulevaisuuden väkivallalle annettiin. Väkivallan tunnistaminen ei aina johtanut sen huomiointiin.

Tapaamisoikeuden osalta lainvoimaiseksi jäänyt²⁶³ Päijät-Hämeen kärjäoikeuden ratkaisu (nro 1021 5932) on hyvä esimerkki siitä, että väkivaltaa ei ratkaisussa tosiasiasa huomioitu. Tapauksessa vanhempien eron jälkeen valvotuiksi määrättyt tapaamiset olivat vuosien saatossa päättyneet kaikkien lasten osalta joko vanhempien sovinnolla tai tapaajavanhemman omasta aloitteesta. Vuonna 2024 vanhempi vaati tuomioistuimessa tapaamisoikeutta kaikkiin lapsiinsa.²⁶⁴ Kärjäoikeus päätyi epäämään tapaamisoikeuden kaikkien lasten osalta todeten, etteivät olosuhteet ole muuttuneet aiemman sovinnon aikaisista olosuhteista. Olosuhteiden muuttumista arvioidessaan kärjäoikeus ei kuitenkaan ottanut mitään kantaa mahdollisen tulevan väkivallan uhkaan, mutta se ei myöskään perustellut, miksi sitä ei esimerkiksi aiemman väkivallan vakavuuden vuoksi edes tulisi arvioida. Kärjäoikeus sen sijaan kiinnitti huomionsa lasten mielipiteisiin ja oireiluun ja totesi, että nuorimmankin lapsen mielipide on kääntynyt kielteiseksi.²⁶⁵

Ratkaisusta jää lukijalle käsitys, että aiemmin lasten tapaamisoikeudet oli määrätty valvotuiksi nimenomaan vanhemman väkivaltaisuuden ja sen uhan vuoksi. Nähdäkseni olisi ollut aiheellista ottaa kantaa erityisesti tulevan väkivallan uhkaan kantaa ennen kuin kärjäoikeus olisi vakuuttavasti voinut todeta, ettei olosuhteissa ollut muutoksia aiempaan. Sinälläänhän tapaamisoikeuden täydellinen epääminen toteuttaa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun täysimääräistä toteutumista, sillä lapsi ei voi altistua vanhempansa väkivallalle, mikäli hän ei vanhempansa kanssa ole tekemisissä. Oikeuden toteutumista ikään kuin sattumalta ei kuitenkaan nähdäkseni voida pitää oikeuden aitona toteutumisenä tai ainakaan sen edistämisenä. Lapsen oikeuksien toteutuminen edellyttää sitä, että ne aidosti otetaan huomioon ratkaisua tehtäessä. Lapsen oikeuksien merkitys ei kuulu pelkästään lainsäädäntötyöhön ja laillisuusvalvontaan, vaan niitä tulisi käyttää myös nimenomaisena perustelemisen tapana.²⁶⁶ Lapsen oikeuksien sopimuksen soveltamisella on merkittävä

²⁶³ Itä-Suomen hovioikeus ei myöntänyt päätöksellään nro 1031 9580 asiaan jatkokäsittelylupaa siltä osin, kun kyse oli lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Jatkokäsittelylupa myönnettiin oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuden osalta. Itä-Suomen HO nro 1031 9580, s. 3. Tutkielmassa viitataan jatkossa suoraan pelkästään kärjäoikeuden ratkaisuun.

²⁶⁴ Päijät-Hämeen KÄO nro 1021 5932, s. 1.

²⁶⁵ Päijät-Hämeen KÄO nro 1021 5932, s. 8–9.

²⁶⁶ Ks. Koulu 2014, s. 313. Lapsen oikeuksien sopimuksen ja yleiskommenttien huomiointi päätöksenteossa voisi tukevoittaa argumentaatiota. Ks. Hakalehto 2016, s. 444. Ihmisoikeuksien huomioimisesta lapsioikeuden saralla ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 206–213.

vaikutus suomalaiseen oikeuskulttuuriin ja lapsen oikeudellisen aseman kehitykseen myös alemmissa oikeusasteissa.²⁶⁷ Ratkaisussa olisi pitänyt ottaa kantaa lapsen oikeuksiin ja arvioida väkivallan uhkaa, jotta lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun aktiivisesti toteuttava ratkaisu olisi voitu tehdä.

Muissakin ratkaisuissa väkivallalle ja lapsen oikeudelle väkivallalta suojeluun annettiin valitettavan pieni painoarvo myös sellaisin seurauksin, että lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun jopa loukattiin eikä vain jätetty aktiivisesti edistämättä. Esimerkiksi lainvoimaiseksi jääneestä²⁶⁸ Etelä-Savon käräjäoikeuden ratkaisusta (nro 1020 6070) ilmeni, että vanhempi oli kohdistanut perheeseen väkivaltaa yhteiselon aikana ja senkin jälkeen sillä seurauksella, että muu perhe oli joutunut menemään turvakotiin. Vanhempi oli suhtautunut toiseen vanhempaan ja lapsiinsa omaisuutenaan, uhkaillut ja käyttäytynyt valvotuissa tapaamisissa asiattomasti sillä seurauksella, että kaikki tapaamiset oli keskeytetty valvojien toimesta. Vanhempi kiisti toimineensa väärin ja tehneensä väkivaltaa. Käräjäoikeus kuitenkin totesi, että yksistään vanhemman ”moitittava ja uhkaavana pidettävä käyttäytyminen” ei ole riittävä peruste tapaamisoikeuden epäämiseen.²⁶⁹

Miksi ”pelkkä” väkivalta ei riittäisi tapaamisoikeuden epäämiseen? Lasta koskevan ratkaisun tulee olla lapsen edun mukainen, ja jo LOS 9 artiklan sanamuodon mukaan lapsen erottaminen vanhemmistaan voi olla lapsen edun mukaista silloin, kun vanhemmat pahoinpitelevät lastaan, eli toisin sanoen syynä on ”pelkkä” väkivalta. On totta, että asiassa on otettava huomioon myös muut seikat ja lapsen oikeudet, mutta nähdäkseni toteamus pelkän väkivallan riittämättömydestä ja vielä väkivallasta epäsuorasti puhuminen ”moitittavana käyttäytymisenä” ei ole lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun asianmukaista huomiointia. Väkivalta ei ole vain moitittavaa käyttäytymistä, vaan lapsen ihmisoikeuksien loukkaus.

Kuten todettu, ratkaisuissa jossain määrin yhtenäistävänä piirteenä oli tuomioistuimen huomion kiinnittyminen vanhempien näkemyksiin väkivallasta ja siihen, kuinka pitkä aika väkivallasta oli. Myös mainitussa Etelä-Savon käräjäoikeuden ratkaisussa (nro 1020 6070) käräjäoikeus toi esiin vanhemman oman suhtautumisen väkivaltaan, vaikkakaan käräjäoikeus

²⁶⁷ Hakalehto 2021, s. 661.

²⁶⁸ Itä-Suomen hovioikeus ei myöntänyt päätöksellään nro 1022 8234 asiaan jatkokäsittelylupaa, ja käräjäoikeuden ratkaisu jäi pysyväksi. Itä-Suomen HO nro 1022 8234, s. 2. Tutkielmassa viitataan jatkossa pelkästään suoraan käräjäoikeuden ratkaisuun.

²⁶⁹ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 11 ja 17–18.

ei sille painoarvoa ratkaisun perusteluissa antanut.²⁷⁰ Aineistosta löytyy kuitenkin myös ratkaisuja, joissa vanhemman omalle suhtautumiselle väkivaltaan annettiin suurikin painoarvo. Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus otti ratkaisussaan (nro 1017 8105) huomioon muun muassa Istanbulin sopimuksen ja totesi, että vanhemman tekojensa vähättely korostaa mahdollisen tulevan väkivallan uhkaa. Käräjäoikeus päätyi toistaiseksi toteutettaviin päivätapaamisiin valvotuilla vaihdoilla.²⁷¹

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden ratkaisu olikin koko aineiston ainoa ratkaisu, jossa tuomioistuin pyrki lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun osalta aktiivisesti itse hahmottamaan oikeudelle laajempaa normatiivista pohjaa kuin vain lapsenhuoltolakiin perustuvat velvoitteet. Alempien tuomioistuinten ei tule vain tyytyä korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteluihin, sillä perusoikeustulkinnat eivät saa välittyä kansalliseen todellisuuteen vain prejudikaattien kautta.²⁷² Jokaisen tuomioistuimen ja tuomarin tulee myös itse selvittää ja arvioida niitä normatiivisia seikkoja, joita yksittäistapauksessa on otettava huomioon. Monissa ratkaisuissa näin oli tehty esimerkiksi viittaamalla LOS:een, EIS:een ja EIT:n ratkaisukäytäntöön, mutta vain lapsen oikeuden vanhempiinsa osalta. Myös lapsen oikeudella väkivallalta suojeluun on laaja ihmisoikeuksiin perustuva normipohja, minkä huomiointi ei voi jäädä riippuvaiseksi vain korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä.

Palataksemme vanhemman suhtautumiseen ja tapauskohtaiseen väkivallan uhan arviointiin: Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden ratkaisuun myönnettiin kuitenkin jatkokäsittelylupa, ja Helsingin hovioikeus totesi ratkaisussaan (nro 1047 3886), että vanhoilla tapahtumilla ja olosuhteilla ei ole kyseisessä tapauksessa sellaista olennaista merkitystä arvioitaessa tapaamisoikeutta nykytilanteessa, että niistä voisi tehdä johtopäätöksen, että tapaamisoikeus olisi vastoin lapsen etua. Hovioikeudessa ei arvioitu käräjäoikeuden tavoin vanhemman suhtautumista väkivaltaan tai muutoinkaan väkivallan uhkaa yhtä laajasti. Hovioikeus päätyi muuttamaan tapaamiset porrastetusti myös yön yli kestäviksi tapaamisiksi.²⁷³ Ratkaisun perusteluissa korostui vanhemman suhtautumisen tai muun väkivallan uhasta kertovan seikan sijaan yksinomaan väkivaltateoista kulunut pitkä aika.

²⁷⁰ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 18.

²⁷¹ Länsi-Uudenmaan KÄO nro 1017 8105, s. 8 ja 11.

²⁷² Ks. laajemmin perus- ja ihmisoikeuksien osalta Koskelo 2012, s. 103.

²⁷³ Helsingin HO nro 1047 3886, erityisesti s. 5 ja 9–10.

Helsingin hovioikeus huomioi ratkaisussaan nro 1429 vanhemman suhtautumisen toteamalla, että vanhempi ”on ymmärtänyt toimintansa haitallisuuden lapsille” eikä viitteitä kuritusväkivallan jatkumisesta enää ollut. Tapauksessa väkivallalle annettiin kuitenkin kenties jo valmiiksi pieni painarvo, kun hovioikeus totesi, ettei vanhemman saamalla pahoinpitelytuomioilla lapsiin kohdistuvista pahoinpitelyistä ollut asiassa merkitystä tapaamisoikeuden laajuutta arvioitaessa. Hovioikeus katsoi, että vanhempi on toiminut väärin lapsiaan kohtaan ja saanut siitä rangaistuksen.²⁷⁴ Perustelujen valossa olennaisemmalta vaikuttaa se, että vanhempi on saanut toiminnastaan jo rangaistuksen kuin se, mikä tulevaisuuden väkivallan uhka on. Väkivaltaan liittyvät perustelut vaikuttavat kiinnittyvän tapaamisoikeuden rajoituksen rangaistusluonteeseen eikä lapsen oikeuksien turvaamiseen.

Lainvoimaiseksi jääneessä²⁷⁵ Keski-Suomen kärjäoikeuden ratkaisussa (nro 1017 3892) kärjäoikeus taas arvioi, että vaikka väkivaltateoista oli verrattain pitkä aika, on väkivaltaisen vanhemman kertomuksesta välittynyt se, ettei vanhempi koe toimineensa väärin lapsia tai toista vanhempaa kohtaan. Kärjäoikeus totesi, ettei se, että vanhempi on saanut ammattilaisen keskustelutukea väkivaltaisuuteensa ja että hänellä on uskottavasti aito halu tavata lapsiaan, muuta tätä arviota.²⁷⁶ Kärjäoikeus otti huomioon aiemman väkivallan ja arvioi sen tulevaa uhkaa ottaen huomioon vanhemman aidosti ilmenneen suhtautumisen arvioimalla kaikkea asiassa ilmennyttä näyttöä, eikä vain suoraan suhtautumiseen tai ”jo kärsittyyn rangaistukseen” liittyntä näyttöä. Perusteluiden valossa on selvää, miten ja mihin seikkoihin pohjaten kärjäoikeus on arvioinut tulevan väkivallan uhkaa.

Nämä havainnot ovat pitkälti linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Esimerkiksi *Hautanen* on tutkimuksessaan havainnut, että oikeusprosesseissa esitetyt väkivaltaväitteet eivät sinänsä yhdenmukaistaneet tuomareiden päätöksiä. Väkivaltaan ei välttämättä otettu lainkaan kantaa tai se tehtiin hyvin epäsuorasti, eikä vakavalla tai toistuvallakaan väkivallalla ollut välttämättä vaikutusta perusteluissa tuomarin päätökseen. Lapsen kohdistumaton väkivalta ei välttämättä vaikuttanut ratkaisuihin eikä suoraan lapsen kohdistuvaakaan väkivaltaa katsottu erityisen vakavaksi, jos se tehtiin kasvatustarkoituksessa.²⁷⁷ Tämän tutkielman aineistossa ei vastaavalla tavalla ilmennyt viittauksia väkivallan tekemiseen kasvatustarkoituksessa, mutta

²⁷⁴ Helsingin HO nro 1429, s. 9.

²⁷⁵ Vaasan hovioikeus ei myöntänyt päätöksellään nro 1019 5582 asiaan jatkokäsittelylupaa, ja kärjäoikeuden ratkaisu jäi pysyväksi. Vaasan HO nro 1019 5582, s. 1.

²⁷⁶ Keski-Suomen KÄO nro 1017 3892, s. 3–4.

²⁷⁷ Hautanen 2010, s. 148–151, 153–156 ja 161–168.

tuomioistuimet ottivat ratkaisussaan huomioon väkivaltaisen vanhemman suhtautumisen väkivaltaan ja sen hyväksyttävyyteen. Nyt, toisin kuin *Hautasen* tutkimuksessa, vanhemman suhtautumista käytettiin myös perusteena rajoittaa tapaamisoikeutta enemmän. Vanhemman pitäminen väkivaltaa hyväksyttävänä ei tehnyt siitä hyväksyttävää, vaan pikemminkin johti tapaamisoikeuden suurempaan rajoitukseen. Kyseessä on selkeä kehitys lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun paremmaksi toteutumiseksi.

Yhdessä aineiston ratkaisussa lapsen oikeuden väkivallalta suojelun toteutumista pyrittiin myös aktiivisesti edistämään vanhemman suhtautumiseen puuttumisen kautta. Tuomioistuin voi asettaa tapaamisten toteuttamiseen liittyviä ehtoja ja velvoitteita,²⁷⁸ ja lainvoimaiseksi jääneessä²⁷⁹ Pohjanmaan kärjäoikeuden ratkaisussa (nro 10105928) kärjäoikeus asetti tapaamisoikeuden laajentamisen ehdoksi sen, että edelleen väkivaltaisuutensa kieltävä vanhempi ottaa vastaan keskusteluapua.²⁸⁰ Ratkaisu oli tältä osin esimerkillinen, sillä siinä arviointiin mahdollisen tulevan väkivallan uhkaa ja syitä, ja tuomioistuimen käytettävissä olevin keinoin näihin syihin pyrittiin myös puuttumaan ja siten turvaamaan lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutuminen jatkossa. Tuomioistuimen ei tarvitse vain tyytyä arvioimaan mennyttä väkivaltaa ja ennustamaan tulevan väkivallan mahdollisuutta, vaan tuomioistuin voi proaktiivisesti pyrkiä estämään tulevaa väkivaltaa.

4.3 Subjektivisen kokemuksen liiallinen tai liian vähäinen painoarvo

Luvussa 3.2 esitettyjä kolmatta ja neljättä kriteeriä – väkivallan vaikutusten lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä lapsen mielipiteen ja suhtautumisen huomioon – oli jossain määrin ratkaisujen perusteluissa hankalaa erottaa toisistaan. Olen hahmottanut tuomioistuinten perusteluja arvioidessani, mikäli niistä ei selkeästi ilmene onko kyse lapsen mielipiteestä tai sen ilmaisusta vai väkivallan vaikutuksista lapseen, että mielipiteen ja suhtautumisen ilmaiseminen liittyy välittömästi tapaamistilanteisiin tai siihen, jos lapselta suoraan tapaamisista tai vanhemmasta kysytään. Väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät taas varsinaisten tapaamistilanteiden ulkopuoliseen toimintaan ja mahdollisesti pitkäaikaisempaan käytökseen ja oireiluun. Esimerkiksi lapsen itkeminen

²⁷⁸ Ks. Aaltonen 2020, s. 147–149.

²⁷⁹ Vaasan hovioikeus ei myöntänyt päätöksellään nr 136 asiaan jatkokäsittelylupaa, ja kärjäoikeuden ratkaisu jäi pysyväksi. Vasa hovrätt nro 136, s. 2.

²⁸⁰ Österbottens tingsrätt nro 10105928, s. 9.

tapaamistilanteisiin tultaessa kertoo lapsen suhtautumisesta, mutta lapsen leikkien varhaiskasvatuksessa liittyminen ”pahaan isään” kertoo väkivallan vaikutuksista lapseen.

Kolmannen kriteerin osalta toteutuminen oli kaikin puolin vaihtelevaa. Väkivallan vaikutukset lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin huomioitiin hyvin Helsingin hovioikeuden ratkaisussa (nro 668), jossa hovioikeus totesi, ettei asiassa ole kysymys siitä, onko vanhempi syyllistynyt syyteharkinnassa oleviin rikoksiin, vaan pikemminkin siitä, ”aiheutuuko tapaamisista lapsille väkivallan uhkaa tai sellaista psyykkistä kuormitusta, joka olisi haitaksi heidän kehitykselleen.” Asiassa teetätettiin olosuhdeselvitys sekä hankittiin lääkärinlausunto, mistä ilmeni, että lapset oireilivat voimakkaasti välittömästi tapaamisten yhteydessä sekä niiden ulkopuolella, ja että tämä oireilu voi vaarantaa heidän kasvunsa ja kehityksensä. Hovioikeus totesi, että sen lisäksi, että aiemman vakavan fyysisen ja psyykkisen väkivallan uhkaa ei voida edelleenkään sulkea pois, vaarantavat tapaamiset lasten kasvun ja kehityksen eikä tapaamisia siten voida pitää lapsen edun mukaisina. Tapaamiset oli evättävä täysin.²⁸¹

Huomionarvoista oli, että vaikka hovioikeus antoi tehdyille selvityksille suurta painoarvoa lopullisessa ratkaisussa, arvioi se myös itse aktiivisesti niille annettavaa merkitystä ja niiden totuudenmukaisuutta. Hovioikeus esimerkiksi totesi, että ”(a)siassa esitetty selvitys ei miltään osin viittaa siihen, että lasten oireilu ei olisi aitoa, että se olisi äidin aiheuttamaa tai, että tapaamisten jatkuessa ilman muita toimenpiteitä oireilu vähenisi tai poistuisi.”²⁸² Hovioikeus käytti selvityksiä tärkeinä osina oikeudenkäyntiaineistoa, mutta ei asettanut niitä yksin tapauksen ratkaisevaan rooliin. Tuomioistuin ratkaisi tapauksen itse, esitettyä selvitystä hyödyntäen.

Heikosti väkivallan vaikutukset huomioitiin taas Etelä-Savon kärjäoikeuden ratkaisussa (nro 1020 6070). Tapauksessa ei ollut esitetty selvitystä lasten terveydentilasta tai siihen vaikuttavista seikoista, mutta lapset ilmaisivat suhtautumistaan tapaamisiin oireilemalla niiden aikana ja ainakin välittömästi niiden jälkeen. Kärjäoikeus liitti tämän lasten suhtautumisen tapaamisiin laajemmin lasten kehitykseen ja hyvinvointiin toteamalla, ettei lasten terveydentilasta tai siihen vaikuttavista seikoista ollut esitetty *tarkempaa* selvitystä. Kärjäoikeus vähätteli oireilua ja pyrki selittämään sitä muilla seikoilla kuin väkivallalla. Kärjäoikeus muun muassa totesi, että lasten psyykkiseen vointiin on voinut vaikuttaa se, että he ovat tulleet Suomeen turvapaikanhakijoina ja se, että tapaamiset valvojien läsnäollessa

²⁸¹ Helsingin HO nro 668, s. 10 ja 14.

²⁸² Helsingin HO nro 668, s. 14.

eivät ole luonnollisia.²⁸³ On totta, että nämä seikat ovat voineet vaikuttaa lasten käyttäytymiseen, hyvinvointiin ja kehittymiseen ja ne tulee huomioida, mutta nähdäkseni se, että käräjäoikeus ei esitä väkivaltaa mahdollisena vaikuttavana tekijänä on kyseenalaista ottaen huomioon, että muista vaikuttimista ei myöskään ollut enempää näyttöä.

Ratkaisu havainnollistaa hyvin jo aiemmissa tutkimuksissa havaittua ongelmaa: konkreettisissa tapauksissa tapaamisoikeus nähdään joskus niin vahvana oikeutena, että väkivaltaa kokeneen lapsen pelot ja pahoinvointi saatetaan ohittaa tapaamisoikeutta ratkaistaessa.²⁸⁴ Perhe-elämän suoja ei kuitenkaan oikeuta huoltajaa lapsen terveyttä ja kehitystä vaarantaviin toimiin,²⁸⁵ eikä sen mahdollisimman pitkälle viety kunnioitus saisi johtaa siihen, että lapsen suojele väkivallalta on todellisuudessa heikkoa.²⁸⁶

Etelä-Savon käräjäoikeuden ratkaisun perusteluissa käräjäoikeus myös nähdäkseni tulkitse tehtyä olosuhdeselvitystä väärin, tai ainakin veti siitä sellaisen ratkaisun kannalta merkityksellisen johtopäätöksen, joka ei ollut täysin perusteltu. Tehdyssä olosuhdeselvityksessä selvityksen tekijät olivat katsoneet, että ainoa keino toteuttaa tapaamisia oli valvotut tapaamiset. Johtopäätöksissään käräjäoikeus totesi, etteivät selvityksen tekijät olleet lausuneet, että tapaamiset tulisi kokonaan poistaa. Käräjäoikeus antoi tälle tulkinnalle merkittävää painoarvoa päätyessään siihen, ettei tapauksessa ollut perusteita tapaamisoikeuden epäämiseen.²⁸⁷ Mielestäni perustellumpaa olisi ollut, että käräjäoikeus olisi käyttänyt tehtyä olosuhdeselvitystä valvottujen tapaamisten puolesta puhujana eikä niinkään tapaamisoikeuden epäämisen puolesta puhujana. Olosuhdeselvitys ei selvitä koko oikeudenkäynnin kohteena olevaa riitaa ja anna kokonaisarvioita,²⁸⁸ mutta käräjäoikeus selvitykseen nähdäkseni näin suhtautui arvioidessaan sitä, mitä selvityksessä ei sanottu eikä sitä, mitä siinä sanottiin.

Tältä osin kyse ei kuitenkaan ole enää niinkään kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamisesta, vaan yksinkertaisesti tuomioistuimen ratkaisun perusteluiden kyseenalaistettavuudesta, johon ei tässä tutkielmassa perehdytä syvemmin. Oleellista on kuitenkin havaita, että esimerkiksi olosuhdeselvityksiä, jotka sisältävät tärkeää tietoa lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista, ei

²⁸³ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 18.

²⁸⁴ Ks. esimerkiksi Hokkanen 2005, s. 73–76.

²⁸⁵ Ks. muun muassa ratkaisu Sahin v. Saksa (2003), kohta 66 ja kansallisesta oikeuskäytännöstä KKO 2008:93, kohta 15.

²⁸⁶ Näin kuitenkin on todellisuudessa käynyt, ks. Hakalehto 2025, s. 245.

²⁸⁷ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 18.

²⁸⁸ Aaltonen 2020, s. 289–290.

tule hyväksyä sellaisenaan ratkaisun määrääväksi perusteeksi, vaan tuomioistuimen tulee itse arvioida niitä osana koko oikeudenkäyntiaineistoa. Myös lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvien perusteluiden tulee olla oikeuslähteisiin kiinnittyviä, ja ulkopuolisen tulee voida tunnistaa, perustuuko ratkaisun perusteet ja perustelut lainkäyttäjän omiin tulkintoihin tai harkintaan vai oikeuslähteisiin.²⁸⁹

Neljännän kriteerin osalta aineiston jokaisessa ratkaisussa, jossa lapsen mielipide selvitettiin, selvitettiin myös lapsen mielipiteen vapaus ja riippumattomuus. Esimerkiksi Päijät-Hämeen käräjäoikeuden ratkaisussa (nro 1021 5932) käräjäoikeus arvioi, että vaikka asiassa esitetyn selvityksen valossa on todennäköistä, että lapsen mielipiteeseen on vaikuttanut mahdollisesti se, mitä lapset ovat vanhempansa puheista kuulleet, ei esitetty selvitys osoita sellaista toimintaa tai manipulointia, joka olisi lapsen mielipiteeseen ratkaisevasti vaikuttanut.²⁹⁰ Helsingin hovioikeuden ratkaisussa (nro 1047 3886) hovioikeus vastaavasti katsoi, vaikkakaan ei nimenomaisesti lapsen tapaamisiin liittyvän mielipiteen osalta, vaan yleisesti lapsen mielipiteen ja sen ilmaisun osalta, että lapsi kokee lojaliteettiristiriitaa vanhempiansa nähden, eikä vanhempien siksi tule puhua lapsen kuullen toisesta vanhemmasta negatiivisesti.²⁹¹ Tuomioistuimet pyrkivät aineiston ratkaisuissa yhdenmukaisesti varmistamaan, että lapsen mielipide on muodostunut vapaasti ennen kuin mielipiteen ansaitsemaa painoarvoa määritettiin. Neljäs kriteeri toteutuikin tältä osin erinomaisesti.

Ratkaisuissa lasten mielipide ja suhtautuminen selvitettiin lapsen kehitystasoa vastaavasti ja mielipiteelle annettiin painoarvoa ratkaisujen perusteluissa. Jossain tapauksissa mielipiteelle annettiin kenties jopa liikaa painoarvoa, eikä ratkaisu enää ollut lapsen edun vaan lapsen mielipiteen mukainen. Esimerkiksi mainitussa Päijät-Hämeen käräjäoikeuden ratkaisussa (nro 1021 5932) tapauksen nuorin lapsi, ratkaisun tekoajankohtana 14-vuotias, oli viimeksi tavannut vanhempansa muutama vuosi aiemmin valvotuissa tapaamisissa. Tapaamiset olivat sujuneet hyvin, mutta lapsen mielipide oli silti muuttunut tapaamisissa olleen muutaman vuoden tauon aikana myönteisestä kielteiseksi. Ratkaisussa käräjäoikeus katsoi, että asiassa ei ilmennyt perusteita sivuuttaa lapsen mainittua mielipidettä.²⁹²

²⁸⁹ Koskelo 2012, s. 100 ja 104.

²⁹⁰ Päijät-Hämeen KÄO nro 1021 5932, s. 8.

²⁹¹ Helsingin HO nro 1047 3886, s. 7.

²⁹² Päijät-Hämeen KÄO nro 1021 5932, s. 9.

Ratkaisussa ei avoimesti perusteltu, miksi lapsen etu olisi yhtä kuin lapsen mielipide, ja samalla muut mahdolliset tekijät lapsen edun määrittelyssä kuten lapsen oikeudet jäivät huomioimatta. Verrattuna muihin ratkaisuihin tässä ratkaisussa ei käytännössä lainkaan viitattu esimerkiksi lapsen oikeuteen vanhempiinsa, vaikka ratkaisun lopputuloksena lapsen ja tämän vanhemman välinen tapaamisoikeus evättiin täysin. Näin oli siitä huolimatta, että lapsen kielteiselle mielipiteelle ei ollut selvää syytä kuten vanhemman väkivaltaisuutta, tai ainakaan tätä syytä ei tuomion perusteluissa tuotu lainkaan esiin.²⁹³ Kun lapsen mielipiteelle annettavan painoarvon on oltava kiinnittynyt myös lapsen kykyyn perustella mielipiteensä eikä pelkästään lapsen biologiseen ikään, ei perustelemattomalle mielipiteelle annettu poikkeuksellisen suuri painoarvo vaikuta täysin ongelmattomalle.

Aineistossa oli yksi tapaus, jossa lasten mielipidettä ja suhtautumista ja sen ansaitsemaa painoarvoa ei ratkaisun perusteluissa välttämättä selvitetty ja arvioitu riittävästi. Pohjanmaan kärjäoikeuden ratkaisussa (nro 10105928) vanhimman lapsen mielipide selvitettiin olosuhdeselvityksen yhteydessä, mutta kahden nuorimman, 6- ja 8-vuotiaiden lasten mielipiteitä tai suhtautumista tapaamisiin ei pyritty selvittämään mitenkään.²⁹⁴ Se, että lapsen mielipiteelle voidaan antaa erilaisia painoarvoja ei tarkoita, että lapsen oikeus mielipiteensä ilmaisuun voitaisiin kokonaan evätä.²⁹⁵ Vanhimman, olosuhdeselvityksen aikaan 9-vuotiaan lapsen, mielipiteelle ei taas välttämättä annettu riittävästi painoarvoa. Lapsen mielipide oli tapaamisiin myönteinen, mutta kärjäoikeus päätyi silti epäämään tapaamisoikeuden kaikkien lasten osalta. Kärjäoikeus katsoi, ettei asiassa ollut esitetty mitään seikkoja, jotka puhuisivat tapaamisoikeuden puolesta eikä se siten ole lapsen edun mukainen.²⁹⁶ Tuomioistuimien oli täysin jättänyt huomioimatta, että lapsen mielipide on pakollinen osa lapsen edun määrittämistä. Eikö se siten ole ainakin yksi seikka, joka puhuu tapaamisoikeuden puolesta?

Myös *Saara Ylisaukko-oja* on havainnut väitöskirjassaan, että lapsen mielipidettä ei usein käytännössä selvitetä lainkaan tai riittävästi, eikä lapsen mielipiteelle annettavaa painoarvoa ratkaisuissa avoimesti perustella. Olisi kuitenkin välttämätöntä, että lapsen yksilöllinen mielipide ja toivomukset huomioitaisiin.²⁹⁷ *Maija Auvinen* on taas havainnut, etteivät tuomioistuimet aina tunnista lapsen suojelun tarvetta, sillä ne nojautuvat liikaa lapsen

²⁹³ Päijät-Hämeen KAO nro 1021 5932, s. 9.

²⁹⁴ Österbottens tingsrätt nro 10105928, s. 6.

²⁹⁵ Pajulammi 2014, s. 224.

²⁹⁶ Österbottens tingsrätt nro 10105928, s. 10.

²⁹⁷ Ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 429–432 ja s. 438–442.

mielipiteeseen.²⁹⁸ Molemmat ääripäät ovat ongelmallisia lapsen oikeuksien kuten lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen kannalta, koska riippumatta lapsen iästä ja kehitystasosta lapsen etu ei välttämättä ole sama kuin lapsen ilmaisema tahto.²⁹⁹ Valitettavasti tässäkin tutkielmassa tarkastelluissa ratkaisuissa on havaittavissa lapsen mielipiteelle annettua liiallista ja liian vähäistä painoarvoa, lapsen mielipiteen ja edun sekoittumista sekä lapsen yksilöllisen mielipiteen unohtumista esimerkiksi sisarusten kollektiivisen näkemyksen jalkoihin. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun täysimääräisen toteutumisen ei tule tarkoittaa lapsen edun ensisijaisuuden tai lasten muiden oikeuksien unohtamista.

Etelä-Savon kärjäoikeuden ratkaisussa (nro 1020 6070) lapsen mielipiteet ja suhtautumiset selvitettiin ja otettiin huomioon, mutta niille ei aidosti annettu painoarvoa. Tapauksessa kärjäoikeus katsoi selvitettyksi, että ainakin vanhimmat lapset pelkäävät väkivaltaista vanhempansa ja ratkaisun aikaan 11- ja 9-vuotiaat lapset olivat myös suoraan kertoneet mielipiteenään, että he eivät halua tavata kyseistä vanhempansa. Olosuhdeselvityksen tekijöiden mukaan lapset toistuvasti kertoivat ja osoittivat toiminnallaan ja tunneilmaisullaan pelkäävänsä väkivaltaista vanhempansa. Ainoastaan nuorempien lasten osalta olosuhdeselvitysten tekijät uskoivat, että suhde vanhempaan voisi kehittyä oikeaan suuntaan tapaamisten myötä.³⁰⁰

Tästä huolimatta kärjäoikeus totesi kaikkien lasten osalta, että: ”Selvityksen tekijät eivät ole lausuneet, että tapaamiset tulisi poistaa kokonaan.” Kärjäoikeuden mukaan asiaa ei ollut syytä arvioida kunkin lapsen osalta erikseen, vaan kaikille lapsille voitiin vahvistaa sama tapaamisoikeus. Kärjäoikeus jatkoi korostamalla, että tapaamiset tulee aloittaa lasten ehdoilla ja että on tärkeää, että lapsi kokee tapaamiset alusta alkaen myönteisiksi. Kärjäoikeus totesi, että vaikka vanhimmat lapset olivat ilmaisseet, että he eivät halua tavata isäänsä lainkaan, tässä tapauksessa lapsille ”tämä oikeus ja mahdollisuus tulee antaa.”³⁰¹ Vaikka ratkaisussa kärjäoikeus puhui lasten oikeudesta, vaikuttaa se tapauksessa erityisesti vanhimpien lasten osalta tosiasiallisuudelta. Lasten oikeudet eivät saisi kääntyä lasten velvollisuuksiksi,³⁰² mutta näin on tosiasiallisuudessa käynyt. Pelkkä oikeuspuhe ei riitä, mikäli oikeuksia ei, *Freemanin* sanoin (luku 2.1), oteta tosissaan.

²⁹⁸ Auvinen 2006, s. 421–425, 446–449.

²⁹⁹ Aaltonen 2020, s. 391 sekä Savolainen 1984, s. 23–24.

³⁰⁰ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 16–18.

³⁰¹ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 18 ja 20.

³⁰² Ks. Koulu 2013, s. 142 sekä Aaltonen 2020, s. 197.

4.4 Periaatteiden korostuminen vaakakupin kääntäjänä

Viides kriteeri arvioitaessa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista koskee luvussa 3.3 esitetyn tavoin sitä, onko tuomioistuimen valitsema toimenpide riittävä suojaamaan lasta väkivallalta, mutta myös oikeasuhtainen eikä rajoita lapsen oikeutta vanhempiinsa enempää kuin on välttämätöntä. Kyse on siitä, että periaatteiden lopullinen painoarvo määräytyy oikeusperiaatteiden ja lapsen oikeuksien takana piilevien arvojen, joita arvioidaan yksittäistapauksessa olevien olosuhteiden valossa, perusteella.³⁰³ Arvioin seuraavaksi viidennen kriteerin täyttymistä *Alexyn* punnintakaavan avulla Helsingin hovioikeuden ratkaisun nro 668 ja Etelä-Savon käräjäoikeuden ratkaisun nro 1020 6070 osalta.

Käsittelen ensin Helsingin hovioikeuden ratkaisua (nro 668). Arvioidessa ratkaisussa esiin nousseita argumentteja molempien oikeuksien osalta, ovat oikeuksien painoarvot yleisesti ottaen suuret eli numeerisessa kaavassa ne saavat arvon 4. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun osalta tämä ilmenee siitä, kuinka hovioikeus on täydentänyt käräjäoikeuden esittämiä oikeusohjeita korkeimman oikeuden ratkaisulla KKO 2023:5. Hovioikeuden perusteluista käy seikkaperäisesti ilmi, kuinka KKO:n ratkaisukäytännön perusteella lapsen suojelu väkivallalta on erityisen tärkeää LOS 19 artiklan ja kansallisen lainsäädännön valossa. Hovioikeus korostaa LOS:ssa ja lapsenhuoltolaissa tarkoitetun kaikenlaisen väkivallan kattavuutta ja sitä, että tapaamisoikeus ei saa vaarantaa lasten psyykkistä terveyttä ja kehitystä.³⁰⁴ Ratkaisun arvioinnin lähtökohdissa esiin tuoduista seikoista ilmenee, että valtiolla on selkeä ihmisoikeusvelvoitteisiin ja kansalliseen lainsäädäntöön perustuva velvollisuus suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta.

Lapsen oikeuden vanhempiinsa osalta hovioikeus vastaavasti toteaa ratkaisuun KKO 2023:5 pohjaten, että lapsen ja vanhemman välisen tapaamisoikeuden katkaisemisen tulee olla viimesijainen keino, ja että vahva lähtökohta on se, että lapsen ja vanhemman tapaamiset ovat lapsen edun mukaisia. Oikeuden suuresta painoarvosta tai vähintäänkin lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun kanssa yhtäläisestä painoarvosta kertoo myös hovioikeuden viittaaminen ratkaisun KKO 2023:5 toteamukseen siitä, että mikäli nämä oikeudet ovat keskenään ristiriidassa, on eri suuntiin vaikuttavia tekijöitä punnittava huolellisesti suhteessa

³⁰³ Ylisaukko-oja 2025, s. 220.

³⁰⁴ Helsingin HO nro 668, s. 9–10. Ks. myös KKO 2023:5, kohdat 12–14.

toisiinsa lapsen edun mukaisen ratkaisun löytämiseksi.³⁰⁵ Toisin sanoen kummallakaan oikeudella ei ole lähtökohtaista tai yleistä ja pysyvää etusijaa toiseen oikeuteen nähden. Hovioikeus myös totesi käräjäoikeuden esiin tuomien perheyhteyttä korostavien oikeusohjeiden, kuten EIT:n ratkaisukäytännön, EIS 8 artiklan ja LOS 9 artiklan olevan tapauksen kannalta oleellisia.³⁰⁶

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumatta jäämisen intensiteetin osalta merkityksellisiä perusteluja ratkaisussa ovat erityisesti lasten oireiluun liittyvät huomiot. Hovioikeus on perustelujen valossa selkeästi sitä mieltä, että lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumatta jäämisen vaikutukset lasten näkökulmasta ovat intensiteetiltään vakavat (4). Tähän tulkintaan viittaavat muun muassa lausumat siitä, että lasten tapaamistilanteisiin liittyvä oireilu on erityisen voimakasta, eikä lapsiin aiemmin kohdistuneen vakavan fyysisen ja psyykkisen väkivallan uhkaa voida edelleenkään sulkea pois. Hovioikeus toteaa, että lasten oireilua ei voida tapaamisten jatkuessa ilman muita toimenpiteitä vähentää tai poistaa, eli lapsilla ei ole muuta todellista mahdollisuutta oikeuksiensa turvaamiseen. Hovioikeuden mukaan lasten oirehdinta voi vaarantaa heidän kasvunsa ja kehityksensä, minkä vuoksi lapsen edun mukaista on evätä tapaamiset toistaiseksi kokonaan.³⁰⁷

Lapsen oikeuden vanhempiinsa osalta toteutumatta jäämisen painoarvo näyttäytyy vähäisempänä. Tätä ilmentää yksin jo se seikka, ettei hovioikeuden johtopäätöksissä lainkaan oteta kantaa kyseiseen oikeuteen ja sen mahdolliseen toteutumatta jäämiseen juuri tässä tapauksessa. Toisaalta hovioikeus tuo johtopäätöksissään esiin, että pitkäaikaisena tavoitteena on oltava tapaamisoikeuden toteuttaminen, eikä tapaamisoikeuden epäämisen tule olla pysyvä ratkaisu.³⁰⁸ Kyse ei siten myöskään ole erityisen vähäisestä rajoituksesta, ja nähdäkseni lapsen oikeuden vanhempiinsa toteutumatta jäämisen intensiteetin painoarvo hovioikeuden ratkaisujen perusteluiden valossa onkin keskimääräinen (2).

Hovioikeus olisi argumentaatiossaan voinut ottaa huomioon, että vanhemmuus säilyy, vaikka yhteydenpidossa olisi taukoja. Tapaamisten epäämisen myötä tilanteen rauhoittuminen voi jopa luoda paremmat edellytykset lapsen ja vanhemman väliselle yhteydenpidolle

³⁰⁵ Helsingin HO nro 668, s. 9–10. Ks. myös KKO 2023:5, kohdat 9–11, 15 ja 18–20.

³⁰⁶ Helsingin HO nro 668, s. 9. Ks. myös siinä viitatus Länsi-Uudenmaan KAO nro 1004 6088, s. 13–14 ja siinä mainitut EIS 8 artikla; LOS 9 artikla; ratkaisu Vojnity v. Unkari (2013); KKO 2007:71 sekä KKO 2019:50.

³⁰⁷ Helsingin HO nro 668, s. 14.

³⁰⁸ Helsingin HO nro 668, s. 14.

myöhemmin.³⁰⁹ Vanhempi tai tapaamisoikeus eivät ole itseisarvoja lapselle,³¹⁰ vaan tapaamisoikeutta harkittaessa tulee arvioida lapsen ja vanhemman suhteen laatua ja toimivuutta. Lapsen ja vanhemman välinen suhde ei voi rakentua sellaiseksi, mikä sen pitäisi olla, jos lapsi ei koe tapaamisia miellyttäväksi.³¹¹ Lapsen oikeudessa vanhempiinsa kyse on ihmissuhteesta, joka lapsen ja vanhemman välille syntyy.³¹² Laaja tapaamisoikeus ei automaattisesti tarkoita hyvää suhdetta vanhemman ja lapsen välillä.³¹³ Tämä seikka ei kuitenkaan voi perustella lapsen oikeuden vanhempiinsa toteutumatta jäämisen vähäistä intensiteettiä. Vaikka vanhemman ja lapsen välinen suhde parantuisikin pitkässä juoksussa, tarkoittaa tapaamisoikeuden epääminen tähän suhteeseen puuttuvaa suurta rajoitusta *nyt*.

Arvioitaessa punninnan taustaoletusten luotettavuutta ilmenevät lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun puolesta puhuvat seikat ratkaisussa varmoina (1). Oikeudellisesti varmana ratkaisussa esitettiin se, että lasta tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta ja myös väkivallan aiheuttamalta pelolta, turvattomuudelta ja psyykkisen kehityksen ja terveyden vaarantamiselta. Lisäksi tämä suojelu on tosiasiallisesti mahdollista epäämällä tapaamisoikeus. Tulkinta siitä, että lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun riittämätön turvaaminen vaikuttaisi erittäin intensiivisellä tavalla lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumatta jäämiseen empiiristen seikkojen valossa perustui vastaavasti asiassa saatuun varmana pidettävään näyttöön sekä vanhemman väkivaltaisuudesta että lasten oireilusta, josta erityisen luotettavaa tekee asiassa saatu olosuhdeselvitys ja lasten lääketieteellisestä hoidosta esitetty selvitys. Hovioikeus esimerkiksi totesi, ettei asiassa esitetty selvitys miltään osin viittaa siihen, etteikö lapsen oireilu olisi aitoa tai että oireilu voitaisiin muin keinoin poistaa.³¹⁴

Lapsen oikeuden vanhempiinsa osalta arvioiden luotettavuus ilmenee vähäisempänä. Oikeudellisesti on varmaa, että tapaamisoikeuden epäämisen tulee olla viimesijainen ja väliaikaiseksi tarkoitettu keino. Tämä ilmenee muun muassa ratkaisussa siteeratusta ratkaisusta KKO 2023:5. Empiiristen tosiseikkojen osalta ja tulevaisuuden oikeuden

³⁰⁹ Aaltonen 2002, s. 197–198.

³¹⁰ Ylisaukko-oja 2025, s. 97.

³¹¹ Aaltonen 2020, s. 197–198.

³¹² Ylisaukko-oja 2025, s. 97. Ylisaukko-ojan mukaan tämä on nähtävissä jo LOS 7 artiklasta, jossa lapsen oikeus tuntea vanhempansa yhdistetään hänen oikeuteensa olla heidän hoidettavanaan. Ks. myös Tobin – Seow 2019, s. 273–274.

³¹³ Haugli on haastanut ajatusta siitä, että laaja tapaamisoikeus on paras vaihtoehto, johon tulisi pyrkiä. Ks. Haugli 2011, s. 54–55.

³¹⁴ Helsingin HO nro 668, s. 9–10 ja 14.

toteutumisen osalta asia vaikuttaa epävarmemmalta. On varmaa, että tapaamisoikeuden epäämisellä lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa rajoitetaan intensiivisesti nyt. Kuten hovioikeus kuitenkin toteaa, tarkoituksena on tukea lapsia vähitellen valvottuihin tapaamisiin.³¹⁵ Tarkoituksena on, että lapsen oikeuden vanhempiinsa intensiivinen rajoitus olisi vain väliaikaista. Tämä tarkoitus on kuitenkin epävarma, sillä lapsen oikeus vanhempiinsa voi tulevaisuudessa toteutua joko erinomaisesti tai sitten ei lainkaan. Epävarmaa myös on, kauanko tapaamisten epääminen tosiasiallisesti kestää. Tästä syystä taustaoletusten luotettavuutta voidaan kokonaisuutena arvioiden pitää mahdollisina (1/2).

Korostaessaan tapaamisoikeuden rajoituksen väliaikaisuutta hovioikeus olisi voinut viitata KKO:n ratkaisun lisäksi esimerkiksi EIT:n ratkaisuun Strand Lobben ja muut v. Norja (2019), jossa korostettiin, että lapsen erottamisen vanhemmistaan tulee olla vain väliaikainen ratkaisu, ja valtion tulee edistää perheen yhdistämistä jatkossa.³¹⁶ Tämä olisi osoittanut hovioikeuden aktiivista pyrkimystä itse selvittää ja arvioida tapauksen normatiivista pohjaa, mutta toisaalta se ei olisi vaikuttanut punninnan arvojen lopulliseen suuruuteen. Täten, sijoitettuna edellä saadut arvot Alexyn punnintakaavaan saadaan seuraava lopputulos:

$$\text{Lapsen oikeus vanhempiinsa} = \frac{4 \times 2 \times \frac{1}{2}}{4 \times 4 \times 1} = \frac{4}{16} = \frac{1}{4} = 0,25$$

Koska lopputulos on pienempi kuin 1, tulee ratkaisu tehdä lapsen oikeuden vanhempiinsa sijaan lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun hyväksi. Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun on siten punninnassa painavampi oikeus tässä yksittäistapauksessa, ja tapaamisoikeuden epääminen vaikuttaa oikealle ratkaisulle.

Oleellista on pelkän lopputuloksen lisäksi havaita, että hovioikeuden perustelut olivat molempien oikeuksien osalta tasapuoliset, eikä kumpikaan oikeus ainakaan ilmeisesti korostunut toisen kustannuksella. Hovioikeuden ratkaisuun esittämäni täydennykset eivät vaikuttaneet punnintakaavaan otettaviin arvoihin, ja ratkaisun perustelut ja lopputulos olivatkin linjassa keskenään ja riittävät turvaamaan lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen siten, että ratkaisua voidaan kokonaisuudessaan pitää harkittuna, tasapainoisena ja lapsen edun mukaisena. Tästä konkreettisesti kertoo hovioikeuden esittämä pyrkimys siihen, että lasten oireilun syitä selvitetään tarkemmin, lasten ahdistusta pyritään lieventämään

³¹⁵ Helsingin HO nro 668, s. 9–10 ja 14.

³¹⁶ Ks. ratkaisu Strand Lobben ja muut v. Norja, kohdat 205–208.

ja sitä kautta lapsia myös vähitellen tukemaan valvottuihin tapaamisiin.³¹⁷ Hovioikeuden ratkaisu on syvälinen ja perusteltu eikä jätä lukijalle epävarmuutta siitä, miten lapsen etu on määritetty ja mikä painoarvo milläkin tekijällä on ollut.

Etelä-Savon käräjäoikeuden ratkaisun (nro 1020 6070) perustelut ja siten punnintaan otettavat numeeriset arvot ovat hyvin erilaiset.

Lapsen oikeus vanhempiinsa abstrakti painoarvo näyttäytyy käräjäoikeuden perusteluissa erittäin vahvana (4). Käräjäoikeus ensinnäkin toteaa korkeimman oikeuden ratkaisuihin KKO 2007:71 ja KKO 2023:5 viitaten, että tapaamisoikeus on vahva lapsen edun mukainen lähtökohta. Käräjäoikeuden perustelujen mukaan lapsen ja vanhemman oikeus keskinäiseen yhteydenpitoon on perhe-elämän suojan ydinaluetta, ja lapsen oikeus molempiin vanhempiinsa ja perhe-elämän suoja ovat punninnassa vahvoja seikkoja. Käräjäoikeus tuo esiin myös aihepiirin oikeuskirjallisuutta ja korostaa sitä, että tapaamisoikeuden epäämisen tulee olla viimesijainen keino ja väliaikainen toimenpide. Käräjäoikeus korostaa perhe-elämän suojan tärkeyttä edelleen tuomalla esiin EIS 8 artiklan ja siihen liittyvän kansallisen ja kansainvälisen oikeuskäytännön.³¹⁸

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun abstrakti painoarvo näyttäytyy tuomioistuimen perusteluissa keskimääräisenä (2), liki vähäisenä. Tuomioistuimen perusteluista ja niissä viitatuista korkeimman oikeuden ratkaisuista KKO 2007:71 ja KKO 2023:5 käy yhtäältä ilmi, että lasta on suojeltava vanhempien häneen kohdistumalta väkivallalta, ja mikäli tapaamiset aiheuttavat vaaraa lapselle tai tämän tasapainoiselle kehitykselle, eivät ne ole lapsen edun mukaisia ja ne voidaan tällöin jopa poistaa. Käräjäoikeus viittaa lapsenhuoltolain esitöihin ja tuo esiin, että lasten turvallisuus on varmistettava tapaamisten aikana. Perusteluissa ei kuitenkaan lapsen oikeuden vanhempiinsa tavoin viitata kansainvälisiin sopimuksiin kuten EIS:een tai LOS:een ja niihin liittyvään oikeuskäytäntöön. Käräjäoikeus esimerkiksi liittää sovellettavien oikeuslähteiden tasolla ratkaisun KKO 2023:5 nimenomaan perhe-elämän suojaan, mutta ei lainkaan lapsen oikeuteen väkivallalta suojeluun.³¹⁹ Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun ilmenee ratkaisun perusteluissa yksinomaan kansallisen lainsäädännön tasoisena tuomioistuimen velvollisuutena, joka ei saa vahvaa pohjaa edes oikeuskäytännöstä.

³¹⁷ Helsingin HO nro 668, s. 14.

³¹⁸ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 8 ja 16–18.

³¹⁹ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 6–8 ja 19.

Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun vaikuttaa jopa tuomioistuimen halutessaan suomalaiselta asialta, ei tuomioistuinta velvoittavalta periaatteelta, saati lapsen oikeudelta.

Lapsen oikeuden vanhempiinsa toteutumatta jäämisen intensiteetti määräytyy käräjäoikeuden ratkaisujen perustelujen valossa suureksi (4). Suuren painoarvon puolesta puhuu jo se, että käräjäoikeus katsoi, ettei perusteita tapaamisoikeuden epäämiseen ollut *riittävästi*.

Käräjäoikeuden esiin tuomassa oikeuskirjallisuudessa muun muassa todetaan, että tapaamisoikeuden epääminen on voinut tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun vanhempi on syyllistynyt lapsen pahoinpitelyyn ja lapsi vastustaa tapaamisia tai tapaamiset ovat muista syistä lapsille pelottavia tai ahdistavia.³²⁰ Tapauksessa nämä seikat ovat täyttyneet. Tästä huolimatta käräjäoikeus on todennut, ettei perusteita tapaamisoikeuden epäämiseen ole. Käräjäoikeus on myös korostanut sitä, että lasten ja vanhemman välinen suhde on katkennut jo nyt varsin pitkäksi ajaksi.³²¹ Kynnys tapaamisoikeuden epäämiseen on selkeästi asetettu erittäin korkeaksi, mikä viittaa siihen, että rajoituksen intensiteetti on mielletty suureksi.

Vastapunnuksen, lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun, toteutumatta jäämisen intensiteetti vaikuttaa ratkaisun perusteluissa jälleen keskimääräiselle (2). Käräjäoikeus ensin toteaa, että tuetut tai valvotut tapaamiset ovat keino turvata lapsen fyysinen ja psyykinen turvallisuus. Käräjäoikeuden perustelujen valossa lapsen oikeus vanhempiinsa voidaan toteuttaa siten, että lapsen oikeus väkivallalta suojeluun jäisi myös korkeintaan vähäisesti toteutumatta. Toisaalta käräjäoikeus korostaa, että tapaamisissa olleen tauon ja lasten vastustuksen vuoksi tapaamiset tulee aloittaa vähitellen ja lapsille turvallisissa olosuhteissa. Lapset ovat aiemmin olleet pelokkaita tapaamisten aikana ja niiden jälkeen, ja siksi tapaamiset tulee aloittaa lasten ehdoilla luottamuksen rakentamiseksi.³²² Käräjäoikeus siis ymmärtää, että myös valvottuihin tapaamisiin voi liittyä riski erityisesti lasten psyykkisen terveyden vaarantamisesta, eikä sitä voida täysin poissulkea. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumatta jäämisen intensiteettiä ei siten voida pitää myöskään erityisen vähäisenä.

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumatta jäämisen vähäisyys tai suuruus riippuu kuitenkin siitä, kuinka tapaamiset tosiasiallisesti toteutuvat. Käräjäoikeus nimenomaisesti toteaa, että tapaamisiin liittyy epävarmuustekijöitä ja lasten edun mukaisten tapaamisten

³²⁰ Käräjäoikeus on viitannut Aaltosen kirjaan, joka on käsittelemässäni aineistossa saanut muutoinkin merkityksellisen roolin osana tuomioistuinten perusteluja. Ks. Aaltonen 2020.

³²¹ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 17–18.

³²² Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 19.

toteutuminen riippuu vanhemman käyttäytymisestä tapaamisissa.³²³ On epävarmaa, ovatko tapaamiset todella sellaisia, että lasten fyysinen tai psyykinen terveys ei vaarannu. Myös väkivallan vaikutuksista lapsiin liittyy epävarmuutta, sillä lasten terveydentilasta ja siihen vaikuttavista seikoista ei ole asiassa esitetty selvitystä.³²⁴ Toisaalta oikeudelliset taustaoletukset ovat taas huomattavasti luotettavimmat, kuin esitetyt empiiriset tosiasiat. Tätä kantaa perustelee ratkaisussa mainittujen lapsenhuoltolain 1.3 ja 10.3 §:ien lisäksi erityisesti se, että käräjäoikeuden perusteluissakin mainitussa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2023:5 tapaamisoikeus oli päädytty epäämään.³²⁵ Taustaoletuksia voidaan siten kokonaisuutena arvioiden pitää mahdollisina (1/2).

Lapsen oikeuden vanhempiinsa osalta punninnan taustaoletukset näyttäytyvät käräjäoikeuden ratkaisun perustelujen valossa varmoina tai ainakin lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun taustaoletuksia varmempina (1). Asiassa on selkeä oikeudellinen varmuus siitä, että tapaamisoikeus ja sen toteuttama lapsen oikeus vanhempansa ovat lähtökohtaisesti lapsen edun mukaisia, ja niiden epääminen voi olla mahdollista vain poikkeuksellisissa tapauksissa. Empiirinen varmuus liittyy valvottujen tapaamisten puolesta puhuvien seikkojen varmuuteen. Käräjäoikeus tuo esiin, etteivät olosuhdeselvityksen tekijät ole ehdottaneet tapaamisoikeuden poistamista, eikä lasten äitikään ole häntä kuultaessa vastustanut valvottuja tapaamisia. Varmaa lisäksi on, että lasten ja vanhemman välinen suhde on jo katkennut pitkäksi aikaa, ja tavoitteena on yhteydenpidon toteuttaminen. Käräjäoikeus toteaa, että lasten terveydentilasta ja siihen vaikuttavista seikoista ei ole esitetty selvitystä, mutta siihen on ”mitä ilmeisemmin” voinut vaikuttaa lasten poikkeuksellinen elämäntilanne. Lasten käyttäytymisen syihin liittyvä epävarmuus osaltaan tukee tapaamisten toteuttamisen tärkeyden varmuutta: tapaamiset eivät ole toteutuneet, koska lapset eivät ole halunneet tavata isäänsä, mutta tämä on ainakin todennäköisesti vain lasten poikkeuksellisesta elämäntilanteesta johtuvaa.³²⁶

Sijoittamalla saadut arvot *Alexyn* punnintakaavaan saadaan seuraavanlainen lopputulos:

$$\text{Lapsen oikeus vanhempiinsa} = \frac{4 \times 4 \times 1}{2 \times 2 \times \frac{1}{2}} = \frac{16}{2} = 8$$

³²³ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 20.

³²⁴ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 18.

³²⁵ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 16. Ks. myös KKO 2023:5, erityisesti kohta 51.

³²⁶ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 16 ja 18.

Kun punnintakaavan lopputulos on suurempi kuin 1, tulee punninta tehdä lapsen oikeuden vanhempiinsa hyväksi. Kaavan lopputuloksen valossa tapaamisoikeuden epääminen ei siten olisi perusteltua, jolloin tuomioistuimen voidaan katsoa tehneen oikean ratkaisun määrätessään valvotut tapaamiset. Punnintakaavaan sijoitetut arvot eivät kuitenkaan nähdäkseni perustu oikeuksien tasapuoliseen ja kattavaan analyysiin, vaan pikemmin perhe-elämän suojaa korostaviin näkemyksiin. Punninta ei ole luotettava ratkaisuntekoväline, jos vaakaa painetaan suuntaan tai toiseen alaspäin.

Käräjäoikeuden ratkaisun perustelujen valossa lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun painoarvo oli keskimääräinen (2) ja lapsen oikeuden vanhempiinsa painoarvo suuri (4). Syynä oli se, että käräjäoikeus ei ollut mieltänyt lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun muuna kuin kansallisen lainsäädännön asettamana viranomaisten ja lapsen vanhempien velvollisuutena. Nähdäkseni perustellumpaa olisi antaa oikeuksille yhtä suuret abstraktit painoarvot (4) kuten ylempänä (luku 4.4, s. 50–51) Helsingin hovioikeuden ratkaisun (nro 668) perustelujen valossa tehtiin. Käräjäoikeuden ratkaisu ei tässä tapauksessa perustunut molempien oikeuksien tasapuoliseen arviointiin ja oikeuslähdepohjan hahmottamiseen, mikä on johtanut lapsen oikeuden vanhempiinsa korostuneeseen asemaan lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun kustannuksella. Oikeuksien abstraktit painoarvot ovat yleisiä, tapauksen tosiseikoista sinällään riippumattomia painoarvoja,³²⁷ ja koska ne on vakuuttavammin määritelty yhtäläisiksi Helsingin hovioikeuden ratkaisussa (nro 668), otetaan siinä esitetyt painoarvot myös tämän ratkaisun lähtökohdiksi.

Rajoitusten intensiteettien osalta käräjäoikeuden perusteluista ilmeni, että lapsen oikeuden vanhempiinsa toteutumatta jäämisen intensiteetti olisi suuri (4) kun taas lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun keksimääräinen (2). Lapsen oikeuden vanhempiinsa intensiteetin osalta tapauksessa on nähdäkseni huomioitava sama seikka, kuin edellä (luku 4.4, s. 51–52) Helsingin hovioikeuden ratkaisussa: vanhemmuus säilyy, vaikka yhteyden pidossa olisi taukoja. Vanhempi tai tapaamisoikeus eivät ole itseisarvoja lapselle. Vaikka tämä ei tee toteutumatta jäämisen intensiteetistä vähäistä, laskee se nähdäkseni sille annettua suurta arvoa keskimääräiseksi (2). Lapset ovat olleet tapaamisissa ja niiden jälkeen pelokkaita, eivätkä lapset ole halunneet tavata vanhempaansa. Tällä hetkellä tapaamiset eivät ole toteuttaneet hyvää lapsi-vanhempi-suhdetta ja siten lapsen oikeutta vanhempaansa sellaisena, kuin se tulisi ymmärtää. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisesta johtuvaa lapsen oikeuden

³²⁷ Lavapuro 2012, s. 166 ja 168.

vanhempiinsa toteutumatta jäämistä ei voida tapauksessa pitää intensiteetiltään suurena, koska toteutuneet tapaamisetkaan eivät ole oikeutta aidosti toteuttaneet. Rajoittava tekijä ei siten ole lapsen oikeus väkivallalta suojeluun, vaan vanhemman oma toiminta.

Ratkaisusta ilmenevin perustein lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun koskevien taustaoletusten painoarvoa (1/2) ei ole syytä nähdäkseni muuttaa, mutta lapsen oikeuden vanhempiinsa taustaoletuksia (1) ei kuitenkaan voida pitää esitetyin tavoin täysin varmoina. Käräjäoikeus on perustanut näkemyksensä muun muassa nähdäkseni väärin tulkittuun olosuhdeselvitykseen sekä kärjätuomarin pohdintoihin muista mahdollisista syistä, jotka lasten oireilua voivat selittää. Kuten luvussa 4.3 todettiin, lasten oireilun syitä ei kuitenkaan ole tosiasiallisesti selvitetty eikä olosuhdeselvityksessä todettu, ettei tapaamisoikeutta voitaisi evätä asiaa kokonaisuudessaan arvioitua. Varmana voidaan pitää ainoastaan sitä, että lapset eivät halua tavata isäänsä ja että lasten ja isän välinen yhteydenpito on jo nyt pitkäksi aikaa katkennut.³²⁸ Valvottujen tapaamisten puolesta puhuvat seikat eivät ole sen varmempia kuin tapaamisoikeuden epäämisen puolesta puhuvat seikat. Lapsen oikeuden vanhempiinsa taustaoletuksia eli tässä tapauksessa tapaamisoikeuden epäämisen soveltumattomuuden puolesta puhuvia tekijöitä ei voida pitää varmoina, vaan pikemminkin mahdollisina (1/2).

Arvioituna oikeuksien abstrakteja painoarvoja, oikeuksien toteutumatta jäämisen intensiteettejä ja näihin liittyvien arvioiden luotettavuutta molempien oikeuksien osalta tasapuolisesti, on vaakakuppi tasapainossa. Esitettynä *Alexyn* punnintakaavassa lapsen oikeuden vanhempiinsa konkreettinen painoarvo on 1:

$$\text{Lapsen oikeus vanhempiinsa} = \frac{4 \times 2 \times \frac{1}{2}}{4 \times 2 \times \frac{1}{2}} = \frac{4}{4} = 1$$

Kun punnintakaavan lopputulos on tasan 1, kuuluu asian ratkaiseminen *Alexyn* mukaan lainsäätäjän harkintaan.³²⁹ Lapsen edun määrittämisessä kyse on avoimesta käsitteestä ja käsitteen sisältämissä säännöksissä siten viimekädessä joustavista normeista, jolloin lainsäätäjä on ikään kuin delegoinut harkintavaltaa tuomioistuimelle.³³⁰ Kyse on lainsäätäjän sijaan tuomarin harkintavallan käytöstä. Olennaista ei tällöin ole harkintavallan laajuus tai suppeus vaan se, kuinka laadukkaasti tuomioistuin on ratkaisunsa perustellut. Joustavien

³²⁸ Etelä-Savon KÄO nro 1020 6070, s. 18–19.

³²⁹ Alexy 2002, s. 414–416.

³³⁰ Ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 70.

normien osalta tuomioistuinten perusteluvelvollisuus korostuu ratkaisun legitimaatio nojautuessa ratkaisun perusteluihin.³³¹ Tällöin ratkaisu valvotuista tapaamisista voi olla oikein. Toisaalta myös tapaamisoikeuden epääminen olisi voinut olla oikeana pidettävä ratkaisu, joka olisi turvannut paremmin lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen. Heikkona lähtökohtana kun on, että lapsen suojeluperiaatetta voidaan pitää ensisijaisena verrattuna perheyhteyden periaatteeseen.³³²

Ratkaisun lopputuloksen kritisoinnin sijaan ongelma onkin erityisesti siinä, että lapsen oikeudelle väkivallalta suojeluun ei annettu tosiasiallisesti mahdollisuutta olla punninnassa voittava oikeus. Mikäli lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun olisi arvioitu syvällisemmin oikeutena ja tarkemmin ihmisoikeutena eikä vain toteutettavana velvollisuutena, olisi ratkaisu voinut olla toinen. Tuomioistuimilla on perustuslaillinen velvollisuus perustella ratkaisunsa (PL 21 § 2 mom.), eikä pelkkä säädöksiin viittaaminen riitä.³³³ Tuomioistuinten tulee ratkaisuisaan määritellä, mitkä ovat tapauksessa oleelliset lapselle kuuluvat oikeudet ja mikä niiden sisältö on.³³⁴ Ratkaisussa ei näin tehty, eikä perusteluita siten voida nähdäkseni pitää riittävinä.³³⁵ Perusteluissa jäi ymmärtämättä, että tapaamisoikeuden määrääminen ei itsessään toteuta tapaamisoikeuden tavoitetta eli läheistä ja myönteistä ihmissuhdetta. Tuomioistuin ei voi sellaista määrätä.³³⁶

Ratkaisun lopputulos voi olla oikeasuhtainen sekä lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumiseksi riittävä, mutta ratkaisun perustelut eivät varmasti ole.

³³¹ Virolainen – Martikainen 2003, s. 85.

³³² Ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 220.

³³³ Ks. myös Sormunen 2021, s. 180.

³³⁴ Sormunen 2021, s. 118; Vandenhoe – Türkelli 2020, s. 216–217 sekä Pajulammi 2014, s. 84.

³³⁵ Perustelujen riittävydestä ja erityispiirteistä huoltoriidoissa ks. Ylisaukko-oja 2025, s. 71–83.

³³⁶ Ylisaukko-oja 2025, s. 100.

5 Johtopäätökset

Perhesuhteissa esiintyvä väkivalta on edelleen Suomessa valitettavan yleistä. Lapset joutuvat tämän väkivallan uhreiksi sekä suoranaisen fyysisen ja henkisen väkivallan uhreina, mutta myös näkemällä, kuulemalla ja todistamalla vanhempien välistä väkivaltaa – vaikka vanhemmat luulisivat lasten olevan nukkumassa. Mustelmien ja muiden fyysisten vammojen lisäksi väkivalta voi jättää lapsiin vakavia ja kauaskantoisiakin, ulospäin näkymättömiä arpia. Mielenterveyshäiriöt, masennus ja sosiaaliset ongelmat voivat ilmetä vasta myöhemmin lapsen elämässä. Lapsi voi myös itse alkaa käyttämään väkivaltaa keinona ilmaista tunteitaan, ja sukupolvien kierre perhesuhteissa esiintyvän väkivallan osalta jatkuu.

Lasta on pyritty suojelemaan väkivallalta useilla kansainvälisillä ja kansallisilla säännöksillä ja toimilla. Lapsen oikeuksien sopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus, Istanbulin sopimus, perustuslaki sekä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sisältävät kenties merkittävimmät määräykset, jotka turvaavat lasta kaikenlaiselta väkivallalta. Lapsella on oikeus kasvaa ja kehittyä turvallisesti. Tätä oikeutta voidaan tarvittaessa toteuttaa myös tapaamisoikeutta rajoittamalla tai se kokonaan epäämällä, mikäli lapsen etu sitä vaatii. Perhe-elämän suoja, lapsen oikeus vanhempiinsa ja tapaamisoikeus eivät oikeuta lapsen kehitystä ja hyvinvointia vaarantaviin toimiin. Tämä lapsen suojeluun, perhe-elämän suojaan ja lapsen etuun perustuva oikeuslähdepohja loi pohjan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaamiselle ja konkreettisemmin viidelle kriteerille, joiden avulla lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista käytännössä voidaan arvioida.

Ensimmäinen kriteeri edellyttää, että lapseen kohdistunut väkivalta tunnistetaan ja otetaan ratkaisussa huomioon. Tapaamisoikeusratkaisun ei kuitenkaan tule olla rangaistus menneistä tapahtumista, vaan vähintäänkin yhtä tärkeää on arvioida mahdollista tulevan väkivallan uhkaa. Väkivallan uhan arviointi luo pohjan toiselle kriteerille. Kolmas ja neljäs kriteeri liittyvät väkivallan sijaan lapsen subjektiiviseen kokemukseen. Lapseen kohdistuvaa väkivaltaa ei tule ymmärtää pelkäksi väkivallaksi, vaan uhaksi lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun tarkoituksen eli lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja turvallisen kasvuympäristön turvaaminen edellyttää, että nämä seikat otetaan osana lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun huomioon – tässä tapauksessa osana kolmatta kriteeriä. Lapsen vapaasti muodostetun mielipiteen ja suhtautumisen huomiointi on vastaavasti pakollinen osa lapsen edun määrittämistä, ja siten perusta neljännelle kriteerille.

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista ei kuitenkaan tule arvioida tyhjiössä, sillä käytännössä ratkaisut eivät perustu vain yhdelle oikeudelle. Ratkaisun on kokonaisuutena oltava lapsen edun mukainen ja kaikkia lapsen oikeuksia mahdollisimman täysimääräisesti toteuttava. Lapsen oikeus vanhempiinsa ei taianomaisesti katoa, vaikka lapsen oikeus suojeluun saisi etusijan tietyssä hetkessä. Tästä syystä viidenneksi kriteeriksi saadaan vaatimus rajoituksen oikeasuhtaisuudesta. Oikeasuhtaisuus turvaa rajoituksen riittävyyden lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun tosiasialliseksi toteutumiseksi, mutta myös lapsen edun mukaisen ratkaisun turvaamalla lapsen oikeuden vanhempiinsa mahdollisimman täysimääräisen toteutumisen. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteuttaminen ei oikeuta muiden lasten oikeuksien liialliseen, perusteettomaan tai mielivaltaiseen rajoittamiseen. Kriteerin arviointi kiinnitettiin tässä tutkielmassa *Robert Alexyn* punnintakaavaan, jotta oikeasuhtaisuus ei olisi vain huterasti perusteltu mielipide, vaan selkeisiin raameihin kiinnitetty arvio.

Kriteerien täyttymistä arvioin seitsemän (7) hovioikeusratkaisun ja niihin liittyvien kuuden (6) käräjäoikeusratkaisun, mitkä loivat mahdollisimman yleistettävän ja vertailukelpoisimman pohjan, avulla. Aineistosta esitettyjen havaintojen perusteella kriteerien täyttymisestä ja koko lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisesta voidaan vetää seuraavaksi esitettävät johtopäätökset.

Lapsiin kohdistuva väkivalta tunnistetaan tuomioistuinkäytännössä pääasiassa hyvin. Edelleen ilmenee kuitenkin ratkaisuja, joissa väkivaltaan ei oteta riittävästi kantaa tai sitä vähätellään. Väkivallasta puhuminen ”moitittavana käyttäytymisenä” ei ole väkivallalle riittävän painoarvon antamista. Joissain ratkaisuissa menneisyyden väkivallalle annettavaa painoarvoa pienensi jo yksinomaan väkivallasta kulunut pitkä aika tai se, että vanhempi oli jo kärsinyt esimerkiksi rikosoikeudellisen rangaistuksen teoistaan. Tapaamisoikeuteen ei tule suhtautua vanhemman rangaistuksena tai muutenkaan erityisesti vanhemman näkökulmasta, vaan tapaamisoikeudessa on kyse lapsen oikeudesta ja tulevaisuudesta. Ratkaisuissa vakavaan väkivalta ei välttämättä yhtenäistänyt tuomioistuinten kantoja, eikä menneisyyden väkivallan osalta ole siten nähtävissä ainakaan suurta kehitystä aiempien tutkimusten tuloksiin.

Mahdollisen tulevan väkivallan uhkaa arvioitiin syvällisemmin. Väkivallan uhan arviointi kiinnitettiin etenkin väkivaltaa tehneen vanhemman suhtautumiseen, mutta toisin kuin aiemmissa tutkimuksissa oli havaittu, ei vanhemman hyväksyvä suhtautuminen enää tehnyt väkivallasta hyväksyttävää. Päinvastoin vanhemman väkivallan hyväksyvä suhtautuminen

johti useassa ratkaisussa tapaamisoikeuden suurempaan rajoitukseen. Tuomioistuimella on myös keinot puuttua tulevaan väkivaltaan entistä aktiivisemmin esimerkiksi asettamalla tapaamisoikeuden toteuttamiselle ehtoja. Näin olikin yhdessä ratkaisussa tehty velvoittamalla vanhempi ottamaan vastaan keskusteluapua väkivaltaisuuteensa. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun tosiasiallinen toteutuminen on nykyään entistä todennäköisempää, sillä väkivallan tulevaisuuden uhkaa arvioidaan entistä paremmin ottamalla huomioon väkivallan syyt ja puuttumalla niihin aktiivisesti.

Väkivallan vaikutusten lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin osalta tilanne on vaihteleva. Joissain ratkaisuissa tuomioistuimet olivat ymmärtäneet kaikenlaisen väkivallan kattavuuden ja väkivallalta suojelun liittymisen lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Lapsiin kohdistuva väkivalta ei ole pelkkää väkivaltaa eivätkä sen jäljet ole pelkkiä mustelmia. Joissain ratkaisuissa jo aiemmissa tutkimuksissa havaitun linjan kanssa samansuuntaisesti tapaamisoikeus taas nähtiin niin vahvana oikeutena, että lapsen pelot ja pahoinvointi unohdettiin. Joissain ratkaisuissa väkivallan vaikutuksia lapsiin jopa pyrittiin selittelemään muilla tekijöillä kuten valvottujen tapaamisten luonnottomuudella. Onko vanhemman lapseen kohdistama väkivalta sitten luonnollista?

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen kannalta yllättävällä tavalla ongelmaksi muodostuu neljäs kriteeri eli lapsen mielipiteen ja suhtautumisen huomiointi. Aineiston tuomioistuinikäytännössä positiivisena ilmeni se, että kaikissa ratkaisuissa, joissa lapsen mielipide ylipäätään selvitettiin, arvioitiin myös tämän mielipiteen vapautta ja riippumattomuutta. Lapsen mielipidettä ei kuitenkaan kaikissa ratkaisuissa selvitetty. Lapsen selvitetty mielipide sai myös paikoittain liian pienen painoarvon, joka ei vastannut lapsen ikää ja kehitystasoa. Ongelmallisesti lapsen mielipide ja lapsen etu myös sekoittuivat toisiinsa, ja ratkaisuja tehtiin yksinomaan lapsen mielipiteen perusteella. Lapsen mielipide ei ole lapsen etu, muttei myöskään sisaruksen mielipide tai mielipiteen selvittämättä jättäminen. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisen edellyttämä lapsen vapaan mielipiteen ja suhtautumisen selvittäminen ja huomiointi eivät oikeuskäytännössä tällä hetkellä toteudu.

Viidennen kriteerin toteutumista arvioidessa kahden ratkaisun osalta havaittiin, että toisessa ratkaisussa perhe-elämän suoja ja lapsen oikeus vanhempinsa korostuivat lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun kustannuksella. Vaikka ratkaisun lopputulos saattoi olla oikea ja lapsen edun mukainen, eivät ratkaisun perustelut olleet riittäviä vakuuttamaan lukijaa siitä. Lapsen suojele väkivallalta ei ole vain tuomioistuimen halutessaan suoma suoja, vaan jokaiselle

lapselle kuuluva oikeus. Tuomioistuin ei voi määrätä läheistä ja myönteistä ihmissuhdetta. Tuomioistuimet eivät myöskään voi perustaa ratkaisujaan yksinomaan korkeimman oikeuden ennakkopäätöksille, vaan niiden on itse selvitettävä ja arvioitava tapauksessa oleellista normipohjaa. Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun perustuu yhtä lailla esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimukseen kuin lapsen oikeus vanhempiinsakin. Valitettavan useassa ratkaisussa nämä seikat jäivät ymmärtämättä, mikä johti – jos ei ratkaisun lopputuloksen niin ainakin ratkaisun perustelujen osalta – viidennen kriteerin toteutumatta jäämiseen.

Voidaanko lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun sitten pitää kansallisessa hovioikeuskäytännössä toteutuvana, kun jokaisen kriteerin osalta toteutuminen oli vaihtelevaa? Vastaus on yksinkertaisesti ei. Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun ei voi täysimääräisesti toteutua, jos kaikki kriteerit eivät täyty.

Vaikka kaikissa ratkaisuissa tapaamisoikeus olisi evätty ja lapsen oikeus väkivallalta suojeluun toteutuisi varmasti jatkossa, olisi vastaus silti kielteinen. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun tai sen paremmin muidenkaan lapsen oikeuksien toteutumisessa ei nimittäin nähdäkseni ole kyse yksinomaan siitä, voidaanko oikeutta pitää ratkaisun lopputuloksen valossa toteutuneena vai ei. Yhtä tärkeää on se, että oikeuden on tarkoitettu toteutuvan. Aineistossa useiden kriteerien arvioinnin yhteydessä ilmeni, että monessa tapauksessa tapaamisoikeutta rajoitettiin ilman väkivallan, sen uhan tai vaikutusten arviointia. Tapaamisoikeus saatettiin esimerkiksi evätä yksinomaan lapsen mielipiteen perusteella, vaikka mielipide olisi ollut täysin perustelematon. Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumisessa ei ole kyse sen toteutumisesta sattumalla tai muiden oikeuksien kustannuksella. Lapsen oikeuksia tulee aktiivisesti edistää, ja tämän pitää näkyä myös ratkaisujen perusteluista.

Mitä sitten voitaisiin tehdä, että lapsen oikeus väkivallalta suojeluun toteutuisi myös käytännön tasolla nykyistä paremmin? Kuinka kriteerit saataisiin täyttymään säännönmukaisesti jokaisessa lapsen tapaamisoikeutta tai laajemminkin lasta koskevassa ratkaisussa, jossa on epäily vanhemman väkivaltaisuudesta? Käytännössä toimivana ratkaisuna ei välttämättä olisi kriteereihin suhtautuminen ikään kuin tarkistuslistana jo yksin tuomioistuinten ajankäyttölistien resurssien vuoksi, mutta myös siksi, että lapsen oikeutta väkivallalta suojeluun ei tulisi asettaa muista lapsen oikeuksista poikkeavaan asemaan. Mikäli lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutumista arvioitaisiin erillisten kriteerien valossa, edellyttäisi oikeuksien tasapuolinen arviointi ja huomiointi vastaavaa käytäntöä myös muiden

oikeuksien osalta. Kriteerilista on erinomainen teoreettinen väline ratkaisujen jälkikäteiseen arviointiin, mutta ei se ei välttämättä ole käytäntöön suoraan soveltuva.

Kriteerien täyttyminen ja lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun toteutuminen voidaan sen sijaan taata yksinkertaisesti suhtautumista muuttamalla. Sen sijaan, että puhutaan ”tarpeesta suojella lasta” tulisi puhua nimenomaisesti lapsen *oikeudesta* väkivallalta suojeluun. Lapsen oikeuksiin tulisi suhtautua oikeusperusteisesta eikä hyvinvointiperusteisesta näkökulmasta. Kansainvälinen ja kansallinen normatiivinen kehikko tämän mahdollistaa. Lapsen oikeuksien komitean 13. yleiskommentti tähän jopa velvoittaa. Näin lapsen oikeus väkivallalta suojeluun nousisi samaan asemaan kuin esimerkiksi lapsen oikeus vanhempiinsa ja oikeuksia voitaisiin aidosti punnita suhteessa toisiinsa tasavertaisista lähtökohdista. Myös lapsen oikeudella väkivallalta suojeluun on ihmisoikeudellinen pohja, vaikka tämä oli vain yhdessä aineiston ratkaisussa pyritty tuomioistuimen toimesta selvittämään ja arvioimaan. Jokainen oikeusaste, tuomioistuin ja tuomari voi edistää lapsen oikeuksien toteutumista jo nyt ottamalla tämän normipohjan laajemmin, oikeusperusteisesti, huomioon.

Lapsen oikeuden väkivallalta suojeluun kuin muidenkaan lasten oikeuksien toteuttaminen ei kuitenkaan riipu yksinomaan tuomioistuinten ratkaisukäytännöstä. Kyse on yhteiskunnallisista ja jokaisen yksilön omista näkemyksistä ja valinnoista. Lapsen oikeus väkivallalta suojeluun toteutuu parhaiten silloin, kun lapseen ei kohdisteta väkivaltaa. Jokaisen meistä tulisi pohtia, miten takaamme lapsillemme väkivallattoman ja turvallisen lapsuuden. Lasten oikeudet eivät ole jotain, mitä aikuiset lapsilleen hyvää hyvyttään antavat eikä lapsen turvallinen tai turvaton lapsuus ole vanhemman valinnanvapauten ja perhe-elämänsuojaan kuuluva yksityisasia. Vanhemmat eivät ole itseisarvo lapselle, vaan lapsen oikeudessa vanhempiinsa on kysymys *hyvästä* suhteesta, joka lapsen ja vanhemman välille syntyy. Entä jos vanhempi ei tällaista hyvää suhdetta ja turvallista lapsuutta voi tarjota? Miksi huono vanhempi on parempi kuin ei vanhempaa ollenkaan?

Kenenkään lapsen ei pitäisi haluta leikkeihin mukaan ”pahaa isää”. Kenenkään lapsen ei pitäisi joutua pelkäämään kotonaan. Eikä kenenkään lapsen pitäisi joutua kärsimään vanhempansa tapaamisesta.